

Тетяна Воронцова, Володимир Пономаренко,
Ірина Лаврентьєва, Олена Хомич

Здоров'я, безпека та добробут

Розробки уроків з інтегрованого курсу
для 5 класу закладів загальної середньої освіти

за модельною програмою авторів
Т. Воронцової, В. Пономаренка,
І. Лаврентьєвої, О. Хомич

Всі відео та онлайн
активності за посиланням
<https://tinyurl.com/2v7jv6kz>

Київ
Видавництво «Алатон»
2022

ЗМІСТ

Вступ. Базові поняття.....	4
§ 1. Життя і здоров'я.....	11
§ 2. Принципи безпечної життєдіяльності.....	14
§ 3. Наш добробут.....	18
Розділ 1. Безпека на дорогах.....	23
§ 4. Правила для пішоходів.....	29
§ 5. Безпека на зупинках громадського транспорту.....	32
§ 6. Безпека у громадському транспорті.....	35
§ 7. Засоби безпеки у транспорті.....	38
Розділ 2. Уміння вчитися.....	43
§ 8. Адаптуємося до основної школи.....	49
§ 9. Керування часом.....	53
§ 10. Вчимося самостійно.....	58
§ 11. Учимося вчитися.....	61
Розділ 3. Фізичне здоров'я.....	64
§ 12. Рухова активність.....	69
§ 13. Корисний відпочинок.....	74
§ 14. Профілактика «шкільних хвороб».....	78
§ 15. Профілактика інфекційних захворювань.....	82
Розділ 4. Психічне і духовне здоров'я	86
§ 16. Ми – особливі.....	92
§ 17. Культура емоцій.....	97
§ 18. Бути людиною.....	100
Розділ 5. Соціальне здоров'я	103
§ 19. Суспільні норми.....	108
§ 20. Умови ефективного спілкування.....	115
§ 21. Як відстояти себе.....	124
§ 22. Спілкуємося з дорослими.....	130
§ 23. Спілкуємося з однолітками.....	140

Розділ 6. Безпека в побуті та довкіллі	150
§ 24. Профілактика пожеж.....	156
§ 25. Як діяти під час пожежі.....	160
§ 26. Безпека вдома.....	164
§ 27. Безпека надворі.....	167
§ 28. Стихійні лиха.....	170
§ 29. Відпочинок на природі.....	176
Розділ 7. Раціональне використання ресурсів	181
§ 30. Земля — наш спільний дім.....	186
§ 31. Культура споживання.....	193

Вступ. Базові поняття

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Життя і здоров'я	1—2 год
2. Принципи безпечної життєдіяльності	1—2 год
3. Наш добробут	1—2 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Які є складові здоров'я?
- Як діяти у разі погіршення самопочуття?
- Як розпізнати інсульт?
- Як викликати рятувальників?
- Що таке добробут?
- Як досягти високого рівня добробуту?
- Яка різниця між бажаннями і потребами?
- Хто такі підприємці?
- Як ставити цілі та досягати їх?

Цілі розділу:

1. Ознайомити учнів із сучасним уявленням про здоров'я.
2. Навчити найпростішим діям у разі погіршення самопочуття.
3. Розвивати критичне мислення, визначати достовірні джерела інформації з питань здоров'я.
4. Ознайомити учнів із сучасним уявленням про безпеку людини та її життєдіяльності.
5. Навчити найпростішим діям у разі потрапляння у небезпечну ситуацію.
6. Сформувати в учнів мотивацію досягнення високого рівня добробуту.
7. Розвивати навички постановки мети і цілепокладання.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- називають складові здоров'я;
- знають, до кого звертатись у разі погіршення самопочуття;
- розпізнають достовірні джерела інформації про здоров'я, три основні симптоми інсульту;
- знають як діяти при потрапленні в небезпечну ситуацію;
- вміють викликати рятувальні служби, повідомляти необхідну інформацію;
- розповідають, як досягнути добробуту;
- ставлять цілі та планують їх досягнення;
- знають, як набути навичку.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Діє відповідально [СЗО 1.1]	Демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції [6 СЗО 1.1.1-2]
Надає допомогу [СЗО 1.3]	Надає першу долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [6 СЗО 1.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію [6 СЗО 1.3.1-2]
Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Прогнозує наслідки [СЗО 2.2]	Прогнозує наслідки своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту, зокрема під час використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших медійних засобів [6 СЗО 2.2.1] <ul style="list-style-type: none"> • пояснює наслідки недотримання здорового способу життя [6 СЗО 2.2.1-2]
Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків	
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	Усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я [6 СЗО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я [6 СЗО 3.3.1-2]
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	Знаходить, аналізує і перевіряє інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах [6 СЗО 4.2.1] <ul style="list-style-type: none"> • знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність [6 СЗО 4.2.1-1] • оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо) [6 СЗО 4.2.1-2]

Діє ефективно та самостійно [СЗО 4.3]	<p>Діє ефективно для реалізації короткострокових цілей для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб [6 СЗО 4.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі [6 СЗО 4.3.1-1] • самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті [6 СЗО 4.3.1-2]
Планує майбутнє [СЗО 4.6]	<p>Аналізує потенціал опанування різних видів діяльності [6 СЗО 4.6.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-1]
Мовно-літературна освітня галузь	
Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]
	Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]	Усно відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на окремих деталях [6 МОВ 1.2.1]
	Фіксує основний зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) відповідно до поставленого завдання [6 МОВ 1.2.2]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Визначає мету повідомлення [6 МОВ 1.4.4]
	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5]

Оцінює усну інформацію [МОВ 1.5]	Обґрунтовує своє ставлення до змісту і форми почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 1.5.1] • обґрунтовує достовірність, повноту інформації, у разі потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту тощо) [6 МОВ 1.5.1-1]
Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1]
	Обстоює власну позицію щодо окремих питань, зокрема тих, що порушені в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 1.6.2]
Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7]	Взаємодіє із співрозмовниками, супроводжуючи власне мовлення окремими вербальними та невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 МОВ 1.7.1]
	Регулює власні емоції в комунікації [6 МОВ 1.8.2]
Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	
Сприймає текст [МОВ 2.1]	Відповідно до мети застосовує основні види читання текстів (цілісних, перерваних, змішаних) (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.1.1]
	Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7]
Оцінює текст [МОВ 2.4]	Пояснює значення здобутої з прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) інформації в контексті власного досвіду для розв'язання визначених завдань [6 МОВ 2.4.1]
Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови	
Створює письмові висловлення [МОВ 3.1]	Записує (від руки або з використанням спеціальних, зокрема цифрових, пристроїв) власні міркування або інформацію з різних джерел [6 МОВ 3.1.1]
	Добирає потрібні мовні засоби, дотримується основних мовних норм [6 МОВ 3.1.4]

<p>Взаємодіє письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі) [МОВ 3.2]</p>	<p>Створює невеликі типові повідомлення/ медіатексти на захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю [6 МОВ 3.2.1]</p>
<p>Мовно-літературна освітня галузь (іншомовна освіта)</p>	
<p>Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування</p>	
<p>Сприймає усну інформацію [ІНО 1.1]</p>	<p>Сприймає усну інформацію з відеозаписів, якщо мовлення чітке та повільне [6 ІНО 1.1.5]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає теми у переглянутих відеозаписах, складає враження про їх основний зміст [6 ІНО 1.1.5-1]
<p>Математична освітня галузь</p>	
<p>Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів</p>	
<p>Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [МАО 1.2]</p>	<p>Досліджує проблемну ситуацію, отримує дані, перевіряє достовірність даних [6 МАО 1.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • вирізняє у проблемній ситуації математичні дані [6 МАО 1.2.1-1]. • розрізняє початкові дані та шукані результати [6 МАО 1.2.1-2] <p>Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3-1]
<p>Технологічна освітня галузь</p>	
<p>Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності</p>	
<p>Виготовляє проєктований виріб за визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]</p>	<p>Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1]</p> <p>Розраховує час на виконання технологічних операцій [6 ТЕО 1.2.3]</p> <p>Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5]</p>
<p>Інформатична освітня галузь</p>	
<p>Пошук, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для розв'язання життєвих проблем</p>	

Критично оцінює інформацію, отриману з різних джерел [ІФО 1.4]	Будує власні судження про медіатексти, визначаючи достовірність інформації та надійність джерел [6 ІФО 1.4.2] <ul style="list-style-type: none"> • наводить аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації в медіатекстах [6 ІФО 1.4.2-1]
Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача	
Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]	Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
Громадянська та історична освітня галузь	
Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення	
Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]	Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах [6 ГІО 5.1.3] <ul style="list-style-type: none"> • адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід [6 ГІО 5.1.3-1] • гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій [6 ГІО 5.1.3-2]
Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем	
Застосовує принципи та механізми демократії [ГІО 6.1]	Дотримується колективно встановлених правил [6 ГІО 6.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2]
Мистецька освітня галузь	
Художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва	

Творить різними засобами і способами
[МІО 2.1]

Обирає способи/засоби творення художніх образів, зокрема цифрові, у різних видах і жанрах мистецтва для самовираження [6 МІО 2.1.1]

- бере участь у виконавській творчості за власним вибором і вподобанням: співає в хорі/ ансамблі/ соло, грає на традиційних та/або електронних музичних інструментах [6 МІО 2.1.1-1]

§ 1. Життя і здоров'я

Мета

Ознайомити учнів із сучасним уявленням про здоров'я. Навчити найпростішим діям у разі погіршення самопочуття. Розвивати критичне мислення, вміння визначати достовірні джерела інформації з питань здоров'я.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають складові здоров'я;
- знають, до кого звертатись у разі погіршення самопочуття;
- вміють вимірювати температуру тіла;
- розпізнають достовірні джерела інформації про здоров'я, три основні симптоми інсульту;
- пояснюють, що таке інсульт та чому важливо якнайшвидше надати допомогу людині з ознаками інсульту.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Роздрукувати картки і шаблони до уроку.
- Електронний термометр.
- Перевірити наявність відео, матеріалів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Робота в парах	20 хв	20 хв
Демонстрація сценки	10 хв	10 хв
Вправа «Як виміряти температуру»	д/з	10 хв
Інформаційне повідомлення «Джерела інформації про здоров'я»	д/з	20 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

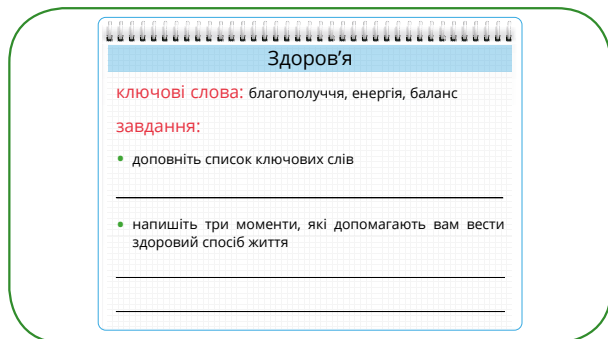
Стартові завдання

1. Назвіть тему уроку, поясніть, що цей урок є першим у вивченні предмету, який має назву «Здоров'я, безпека та добробут».
2. Запропонуйте учням прочитати текст у підручнику на с. 9.
3. Вправа на знайомство. Запропонуйте дітям по черзі назвати своє ім'я і продовжити речення: «Здоров'я — це мій ресурс для...».
4. Правила групи. Розробіть деякі правила роботи у класі (*приходить на урок вчасно, правило піднятої руки, мобільна тиша...*). Оформіть їх на аркуші паперу. Обговоріть значення кожного правила.

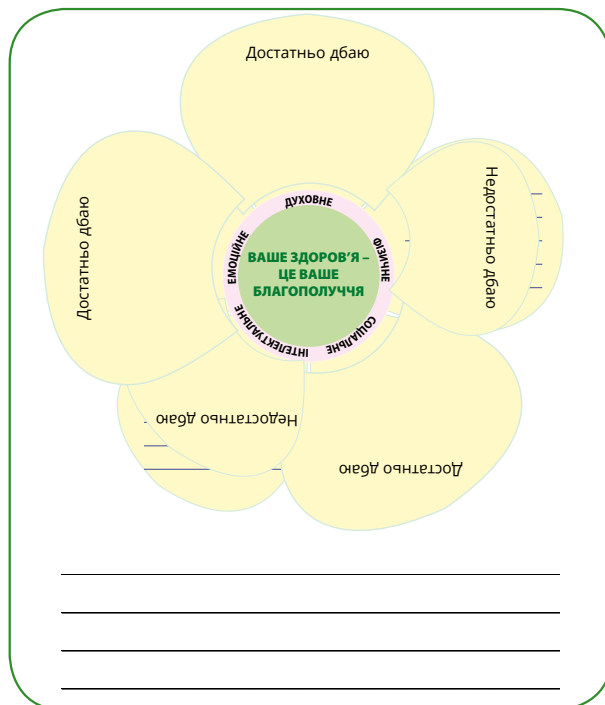
Примітка: при вивченні тем «Принципи безпечної життєдіяльності» і «Наш добробут» доповніть цей плакат правилами безпеки у класі та групової взаємодії.

Робота в парах

1. Попросіть дітей прочитати інформацію про складові здоров'я у підручнику на с. 10.
2. Запропонуйте учням завантажити за QR-кодом картки про здоров'я та його складові і заповнити їх.

3. Попросіть їх оцінити, як вони дбають про складові здоров'я і заповнити бланки.

4. Об'єднайте учнів у пари і запропонуйте обговорити їхні відповіді.

Демонстрація сценки

1. Об'єднайте учнів у чотири групи (наприклад, червоний, синій, жовтий, зелений) і розподіліть між ними ситуації зображені у підручнику на с. 12.
2. За допомогою блок-схеми у підручнику на с. 11 групи мають підготувати і показати сценку за цими ситуаціями.

Вправа «Як виміряти температуру»

1. Розкажіть учням, які існують термометри та які їх переваги й недоліки (підручник, с. 13).

2. Разом з учнями подивіться мультфільм про підвищення температури тіла.

Примітка: за наявності часу подивіться відео про те, як діє гарячка. В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома.

Запитання для обговорення:

- Що таке лихоманка?
 - Чому підвищується температура?
3. Запропонуйте учням потренуватися вимірювати температуру тіла електронним термометром за інструкцією у підручнику на с. 13.

Інформаційне повідомлення «Джерела інформації про здоров'я»

1. *Слово вчителя:* «Кожна людина потребує інформації, особливо з таких важливих питань, як здоров'я і хвороби. Вдома можна дізнатися про це від батьків чи інших дорослих членів родини, у школі — від вчителів або медичних працівників. Одним із важливих джерел інформації в сучасному світі є інтернет. Але не вся інформація в інтернеті заслуговує на довіру. Деякі сайти містять недостовірну інформацію».
2. Запитайте дітей, до кого вони звертаються, якщо у них виникають запитання щодо здоров'я чи хвороби.
3. Дослідіть з учнями сайт шкільної кампанії «Супер-герої Fast» (<https://ua-uk.fastheroes.com/>) та заповніть бланк, що розміщений за QR-кодом.

Примітка: за наявності часу подивіться всі відео і заповніть бланк, що розміщений за QR-кодом. В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома. Якщо маєте бажання, можете

долучити свій клас до шкільної кампанії «Супер-герої Fast».

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Запропонуйте учням виконати вправу «Кавун-насіння». Попросіть учнів написати одну важливу ідею і декілька деталей, які вони винесли з цього уроку.
3. Прощання. Запропонуйте учням стати в коло, узятись за руки і хором сказати: «Будьмо здорові!». Привітайте одне одного оплесками.

Матеріали до уроку

<https://is.gd/8xpbtP>

Сайт шкільної кампанії «Супергерої Fast»

<https://ua-uk.fastheroes.com/>

§ 2. Принципи безпечної життєдіяльності

Мета

Ознайомити учнів із сучасним уявленням про безпеку людини та її життєдіяльності. Навчити найпростішим діям у разі потрапляння у небезпечну ситуацію.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розрізняють поняття безпека життя і безпека життєдіяльності;
- наводять приклади небезпечних ситуацій;
- знають як діяти при потрапленні в небезпечну ситуацію;
- називають називати телефони рятувальних служб («101», «102», «103», «104»).

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку і онлайн вправи.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1).
- Роздрукувати шаблони до уроку.
- Підготувати телефони місцевих екстрених та аварійних служб.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Мозковий штурм	10 хв	10 хв
Робота в групах	15 хв	15 хв
Вправа «Рятувальні та аварійні служби»	д/з	20 хв
Відпрацювання звернень до рятувальних служб	д/з	10 хв
Підсумкові завдання	10 хв	15 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. Продовжити фразу: «На сайті шкільної кампанії «Супергерої Fast» я дізнався/дізналась, що...».
2. Вступ: «В усі часи існування людства старше покоління передавало наступному знання і навички уникання небезпек — безпеки життя. У прадавні часи — це був захист від диких звірів, несприятливих погодних умов і стихійних лих. Згодом люди навчилися непогано захищати себе від природних небезпек. Але натомість з'явилися небезпеки, пов'язані з життєдіяльністю самих людей. Це — небезпеки на дорогах, у побуті, на виробництві, а також екологічні небезпеки, які виникають через те, що люди забруднюють навколишнє середовище, роблять його непридатним для свого життя. Тому в наш час варто говорити не лише про безпеку життя, а й про безпеку діяльності людини — тобто про безпеку її життєдіяльності».
3. Сформулюйте визначення.
Безпека — це ситуація, коли не існує загрози вашому життю, здоров'ю і добробуту.
Небезпека виникає тоді, коли з'являється загроза вашому життю, здоров'ю і добробуту
4. Знайомство. Запропонуйте учням об'єднатись у пари і розказати одне одному про одну небезпечну ситуацію зі свого життя (що сталося, як вони діяли, як можна було уникнути небезпеки).

Мозковий штурм

1. Напишіть на дошці види життєдіяльності, зображені на малюнках (підручник, с. 17). Запропонуйте учням доповнити перелік іншими видами своєї життєдіяльності та проаналізувати, які з них можуть бути небезпечними.
2. Перейдіть за QR-кодом і разом з учнями виконайте інтерактивну вправу (визначте, які ситуації є безпечними, а які — небезпечними).

Робота в групах

1. Попросіть дітей прочитати інформацію у підручнику на с. 18.
2. Запишіть на дошці слова: дім, подвір'я, дорога, громадський транспорт, ліс, річка, кінотеатр. Діти мають назвати небезпеки, які асоціюються з ними.
3. Об'єднайте учнів у 4 групи (за рахунком або будь-яким іншим зручним для вас способом).
4. Запропонуйте групам:
 - проаналізувати одну із запропонованих ситуацій за допомогою алгоритма у підручнику на с. 19;
 - проаналізувати ситуації, які наведені у підручнику на с. 19.
5. Разом розробіть правила, які сприятимуть безпеці у класі (*уникати тиснень у дверях, обережно поводитися з гострими предметами...*). Доповніть ними плакат «Правила класу».

Вправа «Рятувальні та аварійні служби»

1. Розкажіть дітям про Державну службу із надзвичайних ситуацій, чим займаються її працівники і хто такий пожежний-рятувальник (підручник, с. 20).
2. Продемонструйте учням презентацію

про рятувальні та аварійні служби і виконайте запропоновані завдання про дії цих служб.

3. Перейдіть за QR-кодом і потренуйтеся визначати номери телефонів, за якими можна викликати допомогу.
4. Підготуйте заздалегідь телефони місцевих екстрених та аварійних служб і запропонуйте учням додати ці номери в контакти на своїх телефонах.

Відпрацювання звернень до рятувальних служб

1. Попросіть учнів прочитати комікс у підручнику на с. 21 та за допомогою шаблону, що розміщений за QR-кодом скласти повідомлення про виклик рятувальників.
2. Об'єднайте їх у пари і запропонуйте по черзі продемонструвати свої звернення.
3. За бажанням учні можуть поділитися своїми зверненнями у месенджерах.

Примітка: за відсутності часу, запропонуйте учням виконати це завдання вдома і відпрацювати звернення один з одним по телефону. Наголосіть, що не можна для тренування і без поважних причин телефонувати в рятувальні й аварійні служби!!!

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео «Потреби, бажання, товари і послуги» (с. 25 підручника), «Кешвілл» (с. 27 підручника) і заповнити бланки «Кінокритика» (Додаток 1);
 - якщо учні вивчають англійську мову,

то запропонуйте їм послухати пісню «What the world needs now» (у матеріалах до § 3) і почитати слова пісні (Додаток 1, § 3);

- якщо учні вивчають іншу іноземну мову, запропонуйте знайти руханку на тему наступного уроку в інтернеті цією мовою.

Примітка: приклад пошукового запиту англійською мовою на відеохостингу YouTube: needs dance for kids.

2. Прощання: «Вальс-комплімент». Учасники розраховуються на перший-другий. Перші номери роблять крок уперед і повертаються обличчям до других номерів. Діти торкаються одне одного долонями і роблять один одному компліменти. Потім перші номери ступають крок вправо і обмінюються компліментами з іншими.
3. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Продовжіть фразу: «На цьому уроці (уроках) я зрозуміла(в)...».

Матеріали до уроку

<https://is.gd/mvJSBw>

Онлайн вправа

<https://is.gd/l4fiam>

Кінокритика

Назва відео: _____

Наскільки тобі сподобалося це відео?

Які слова були для тебе новими? _____

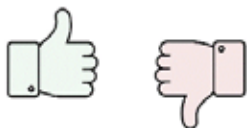
Напиши три речі, які ти дізнався/дізналася, подивившись це відео.

1. _____

2. _____

3. _____

Чи порекомендуєш ти це відео своїм знайомим?

Моє ім'я _____

Дата _____

§ 3. Наш добробут

Мета

Сформувати в учнів мотивацію досягнення добробуту, розвивати навички цілепокладання і досягнення успіху.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають від чого залежить добробут людини;
- розпізнають потреби і бажання;
- ставлять цілі та складають план їх досягнення;
- уміють набувати корисних навичок.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- 2–3 упаковки маршмелоу і зубочисток для групової роботи.
- Роздрукувати Додаток 2.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	15 хв	30 хв
Бесіда «Потреби і бажання»	д/з	10 хв
Формуємо корисну навичку	5 хв	5 хв
Руханка	5 хв	5 хв
Мозковий штурм «Ми – підприємці»	11 хв	11 хв
Бесіда «Хто такі соціальні підприємці»	д/з	13 хв
Підсумкові завдання	9 хв	16 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці.
2. Знайомство. Попросіть учнів по черзі продовжити фразу: «Я почуваюся щасливим/щасливою, коли ...».
3. Актуалізація теми: «Сьогодні ми поговоримо про те, як досягнути добробуту в усіх сферах життя».
4. Розкажіть, що таке добробут і з чим його пов'язують (с. 24 підручника).
5. Об'єднайте учнів у 2–3 групи.
 - Роздайте групам по упаковці маршмелоу (маленькі зефірки) і зубочисток.
 - Попросіть групи за 5 хвилин скласти із них найвищу стійку конструкцію (башту, піраміду).
 - Визначте переможця.
 - Запитайте переможців, що допомогло їм у роботі.
 - Запитайте інші групи, що завадило їм перемогти.

Підсумуйте: «Відчуття добробуту у вашому класі залежить від того, чи комфортно вам спілкуватися і працювати разом. Для цього важливо прийняти правила для ефективної взаємодії та дотримуватися їх».

6. Мозковий штурм. Назвати усі правила, які сприяють ефективній груповій взаємодії. Доповніть ними плакат «Правила класу».

Бесіда «Потреби і бажання»

1. Запитайте учнів, чого вони зараз дуже хочуть. Бажаючи можуть висловитися та сказати, чи є це бажання потребою.
2. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 25

і перевірити, чи правильно вони класифікували свої бажання.

3. Перегляд мультфільму «Потреби, бажання, товари і послуги».
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?
4. Попросіть дітей класифікувати потреби і бажання (QR-код у підручнику, с. 25).

Формуємо корисну навичку

1. Попросіть учнів ознайомитися із навичками, сприятливими для здоров'я і добробуту (с. 26 підручника).
2. Запропонуйте учням визначити, якої корисної навички вони хочуть набути і обговоріть, що для цього потрібно робити. Роздайте учням бланки і попросіть відмічати свій прогрес у формуванні своєї навички.

Руханка

Запропонуйте учням потанцювати під пісню «What the World need now» і поспівати.

Мозковий штурм «Ми — підприємці»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику (с. 27 підручника).
2. Попросіть дітей пригадати будь-яке місце у своєму населеному пункті (будинок, дорогу, парк). Запропонуйте їм за допомогою мозкового штурму назвати ідеї, який бізнес можна розвинути, якщо влада віддасть їм у

розпорядження це місце.

3. Оберіть 5 найвдаліших ідей та обговоріть:

- Цей бізнес буде вигідним для населеного пункту?
- Він буде вигідним для вас?
- Наскільки це цікава робота?

Бесіда «Хто такі соціальні підприємці»

1. Попросіть дітей назвати всі слова, які їм приходять на думку, коли вони чують «соціальний підприємець».
2. Запропонуйте подивитися відео «Соціальне підприємництво» і обговорити, чи їхні припущення справдилися. Чи є у вашому населеному пункті бізнес, який можна назвати соціальним підприємництвом?
3. Перегляд мультфільму «Кешвіл».
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?
 - Чи можна назвати діяльність дітей соціальним підприємництвом? Чому?

Підсумуйте: «Соціальні підприємці працюють не просто для заробітку грошей, вони використовують ресурси для вирішення важливих соціальних, культурних, екологічних проблем».

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео про 14-річну кондитерку і розписати свої цілі (с. 28 підручника).
2. Зворотний зв'язок. Роздайте учням Додаток 2 і запропонуйте заповнити. Бажаючі можуть поділитися, тим, що написали.

Матеріали до уроку

<https://is.gd/wfhq9R>

What the world needs now

We have lots of mountains that reach up
high
We have lots of mountains that reach up
high
We have lots of birds that fly in the sky
We have lots of birds that fly in the sky
Lots of cars on the road
Lots of cars on the road
Lots of bikes to ride
Lots of bikes to ride
Lots of flowers that grow
Lots of flowers that grow
Lots of stars that shine
Lots of stars that shine
What the World need now
Is a lot more love
What the world needs now
Is lifting each other up
More respect for each other
More helping another
More kind words we say
More peace we can make
We have lots of fish that swim in the sea
We have lots of fish that swim in the sea
We have lots of squirrels that climbin the
trees
Lots of cars on the road
Lots of bike to ride
Lots of flowers that grow
Lots of stars that shine
What the World need now
Is a lot more love
What the world needs now
Is lifting each other up
More respect for each other
More helping another
More kind words we say
More peace we can make

What the world needs now

We have lots of mountains that reach up
high
We have lots of mountains that reach up
high
We have lots of birds that fly in the sky
We have lots of birds that fly in the sky
Lots of cars on the road
Lots of cars on the road
Lots of bikes to ride
Lots of bikes to ride
Lots of flowers that grow
Lots of flowers that grow
Lots of stars that shine
Lots of stars that shine
What the World need now
Is a lot more love
What the world needs now
Is lifting each other up
More respect for each other
More helping another
More kind words we say
More peace we can make
We have lots of fish that swim in the sea
We have lots of fish that swim in the sea
We have lots of squirrels that climbin the
trees
Lots of cars on the road
Lots of bike to ride
Lots of flowers that grow
Lots of stars that shine
What the World need now
Is a lot more love
What the world needs now
Is lifting each other up
More respect for each other
More helping another
More kind words we say
More peace we can make

Прочитай головні ідеї цього уроку. Обери 5 ідей і напиши їх, починаючи із найважливішої.

Успіх — це важливо.

Духовні потреба важливіші за матеріальні.

Бажання не завжди співпадають з потребами.

Щоб досягнути успіху, необхідно розвивати життєві навички.

Підприємливість — це не завжди про гроші.

Потрібно вміти працювати у команді.

Потреби потрібно задовольняти негайно, а бажання можуть почекати.

Мій топ-5

Якби тобі потрібно було б створити рейтинг найкращих ідей цього уроку, яким би він був?

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____
- 4 _____
- 5 _____

Розділ 1. Безпека на дорогах

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Правила для пішоходів	1 – 2 год
2. Безпека на зупинках громадського транспорту	1 год
3. Безпека у громадському транспорті	1 – 2 год
4. Засоби безпеки у транспорті	1 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Які бувають пішохідні переходи?
- Що таке багатосмугова дорога?
- Як позначають зупинки громадського транспорту?
- До чого може призвести порушення правил поведінки на зупинці?
- Які місця у громадському транспорті є найбезпечнішими?
- Як поводитися в шкільному автобусі?
- Які засоби безпеки є у громадському транспорті?
- Як діяти при пожежі в салоні громадського транспорту?

Цілі розділу:

1. Нагадати учням правила безпечного переходу дороги.
2. Надати змогу розвивати навички аналізу дорожньої ситуації, уміння приймати відповідальне рішення про перехід дороги, впевненої поведінки та навичок відмови від небезпечних пропозицій.
3. Навчити аналізувати дорожню ситуацію, враховуючи чинник зменшення оглядовості.
4. Ознайомити учнів з правилами безпечної поведінки на зупинках та правилами посадки в громадський транспорт і висадки з нього.
5. Ознайомити учнів з правилами безпечної поведінки в громадському транспорті, у тому числі в шкільному автобусі.
6. Надати змогу відпрацьовувати захисні положення в аварійних ситуаціях.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- називають види пішохідних переходів та знаки, якими їх позначають;
- пояснюють різницю між двосмуговою і багатосмуговою дорогою;
- пояснюють, чому небезпечно переходити дорогу на зупинці;
- пояснюють, до чого може призвести порушення правил поведінки на зупинці;
- називають найбезпечніші місця в салоні автотранспорту;
- демонструють вміння безпечно поводитися на ескалаторі, платформі й у вагоні метро;
- вміють приймати безпечне положення при лобовому, боковому зіткненні та наїзді ззаду.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Діє відповідально [СЗО 1.1]	Демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1]
Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб [СЗО 1.2]	Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження [6 СЗО 1.2.1] <ul style="list-style-type: none"> • протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1]
Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	Визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1]
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	Пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1] <ul style="list-style-type: none"> • моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1-1] • звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]
Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків	
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	Усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я [6 СЗО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я [6 СЗО 3.3.1-2]
Мовно-літературна освітня галузь	

Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]
	Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]	Усно відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на окремих деталях [6 МОВ 1.2.1]
	Фіксує основний зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) відповідно до поставленого завдання [6 МОВ 1.2.2]
	З допомогою інших осіб або самостійно добирає і створює графічні та візуальні засоби передачі інформації, зокрема щодо літературного твору (фабула, розрізнення персонажів, установа зв'язків між ними тощо) [6 МОВ 1.2.3] <ul style="list-style-type: none"> унаочнює та візуалізує почуте повідомлення (самостійно або з допомогою інших осіб), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси тощо) для відтворення змісту, структурування інформації [6 МОВ 1.2.3-1]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Визначає мету повідомлення [6 МОВ 1.4.4]
	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5] <ul style="list-style-type: none"> аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]
Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1]
Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	

Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Інтегрує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.2.5] Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7]
Перетворює текстову інформацію [МОВ 2.6]	Передає тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 МОВ 2.6.1] • переказує зміст тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) у різний спосіб відповідно до завдання [6 МОВ 2.6.1-1] • представляє текстову інформацію з одного джерела (зокрема художнього тексту, медіатексту), використовуючи різні способи і засоби візуалізації змісту [6 МОВ 2.6.1-3] Трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову, зокрема з використанням мультимедійних засобів [6 МОВ 2.6.2]
Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови	
Створює письмові висловлення [МОВ 3.1]	Записує (від руки або з використанням спеціальних, зокрема цифрових, пристроїв) власні міркування або інформацію з різних джерел [6 МОВ 3.1.1] Створює та самостійно презентує в простий спосіб тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) на визначену тематику [6 МОВ 3.1.2]
Математична освітня галузь	
Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів	
Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [МАО 1.2]	Досліджує проблемну ситуацію, отримує дані, перевіряє достовірність даних [6 МАО 1.2.1] Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 МАО 1.2.2] Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3]
Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій	

<p>Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [MAO 2.1]</p>	<p>Добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 MAO 2.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • читає таблиці, діаграми, формули, графіки [6 MAO 2.1.1-2] <p>Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 MAO 2.1.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 MAO 2.1.2-1]
<p>Розробляє стратегії розв'язання проблемних ситуацій [MAO 2.2]</p>	<p>Обирає способи та розробляє план дій, необхідних для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.1]</p> <p>Шукає альтернативні способи розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.2]</p>
<p>Представляє результати розв'язання проблемної ситуації та конструктивно обговорює їх [MAO 2.4]</p>	<p>Формулює та відображає у зручній для сприйняття формі результати розв'язання проблемної ситуації, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [6 MAO 2.4.1]</p> <p>Представляє результати розв'язання проблемної ситуації, пояснює їх застосування [6 MAO 2.4.2]</p>

Критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій

<p>Оцінює дані проблемної ситуації, необхідні і достатні для її розв'язання [MAO 3.1]</p>	<p>Оцінює необхідність і достатність даних для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 3.1.1]</p>
<p>Застосовує математичні поняття, факти та послідовність дій для розв'язання проблемних ситуацій [MAO 4.2]</p>	<p>Використовує математичні поняття, факти та запропоновану послідовність дій для розв'язання проблемних ситуацій [6 MAO 4.2.1]</p> <p>Виконує операції з математичними об'єктами та використовує різні форми представлення інформації [6 MAO 4.2.2]</p>

Технологічна освітня галузь

Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності

<p>Проектує особистісно і соціально значущий виріб [ТЕО 1.1]</p>	<p>Здійснює художнє конструювання виробу з використанням методів проектування [6 ТЕО 1.1.4]</p> <ul style="list-style-type: none"> • продукує та відображає творчий задум у зручній формі [6 ТЕО 1.1.4-4] <p>Орієнтується в доборі матеріалів, визначає їх кількість і вартість [6 ТЕО 1.1.6]</p>
<p>Виготовляє проєктований виріб за визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]</p>	<p>Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1]</p> <p>Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5]</p> <p>Презентує результати власної чи спільної проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.2]</p>
<p>Інформатична освітня галузь</p>	
<p>Створення інформаційних продуктів і програм для ефективного розв'язання задач/проблем, творчого самовираження (індивідуально і у співпраці) за допомогою цифрових пристроїв і без них</p>	
<p>Співпрацює в команді для створення інформаційного продукту [ІФО 2.5]</p>	<p>Складає план виконання своєї роботи із створення інформаційного продукту відповідно до ролі в групі [6 ІФО 2.5.1]</p>
<p>Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача</p>	
<p>Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]</p>	<p>Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]

§ 4. Правила для пішоходів

Мета

Нагадати учням правила безпечного переходу дороги. Надати змогу розвивати навички аналізу дорожньої ситуації, уміння приймати відповідальне рішення про перехід дороги, впевненої поведінки та навичок відмови від небезпечних пропозицій.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *називають* види пішохідних переходів та знаки, якими їх позначають;
- *пояснюють* різницю між двосмуговою і багатосмуговою дорогою;
- *визначають* кількість смуг на дорозі за допомогою дорожніх знаків, дорожньої розмітки;
- *розпізнають* дорожню розмітку («зебру», осьову лінію й острівці безпеки) і пояснюють її значення;
- *розповідають* про значення світловідбивачів (флікерів) на одязі в умовах недостатньої видимості.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку і онлайн вправи.
- Розрізані у формі пазлів зображення дорожніх знаків, якими позначають пішохідні переходи (підземний, наземний, надземний).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Робота з підручником	15 хв	15 хв
Інсценування	10 хв	10 хв
Практична робота «Виготовляємо флікери»	д/з	25 хв
Підсумкові завдання	10 хв	20 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми складали правила для спільної роботи, з'ясовували, що потрібно для добробуту людини, тренувалися ставити цілі та досягати їх».
2. Актуалізація теми: «Сьогодні ми починаємо вивчати розділ, присвячений безпеці дорожнього руху. Подумайте і продовжте фразу: «Я думаю, що дорога — це...». Записуйте на дошці асоціації зі словом «дорога». Підкресліть або додайте слова «ДТП» і «пішохідний перехід».
3. Нагадування правил: «Які з наших правил допоможуть на дорозі, у транспорті?» (*бути доброзичливим, приходити вчасно, бути уважним тощо*).
4. Запропонуйте учням прочитати текст у підручнику на с. 35.

Зпитання для обговорення:

- Що таке багатосмугова дорога?
 - Що таке острівці безпеки?
 - Чим займаються співробітники патрульної поліції?
5. Вправа на знайомство. Запропонуйте дітям по черзі назвати своє ім'я і продовжити речення: «Я думаю, що робота у патрульній поліції важлива, тому що....».

Робота з підручником

1. Розкажіть учням про безпеку пішоходів (підручник, с. 36).
2. Запропонуйте учням розглянути

малюнки у підручнику на с. 36 і знайти дорожню розмітку і дорожні знаки, призначені для пішоходів.

Зпитання для обговорення:

- Які пішохідні переходи є у нашому населеному пункті?
 - Які пішохідні переходи є поблизу нашої школи?
3. Завантажте інфографіку про нові дорожні знаки і разом з учнями дослідіть інформацію, яка стосується пішоходів.
 4. Перейдіть за QR-кодом і разом з учнями виконайте інтерактивну вправу на розпізнавання дорожніх знаків і дорожньої розмітки.
 5. За допомогою QR-коду завантажте інформацію про незвичайні дорожні знаки. Обговоріть, які знаки найбільше здивували учнів.

Інсценування

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 37 і визначити, яким кольором (червоним, зеленим чи помаранчевим) позначено безпечні маршрути переходу доріг на малюнку.
2. Об'єднайте учасників у пари за допомогою розрізаних на пазли малюнків дорожніх знаків підземного, наземного і надземного пішохідного переходів.
3. Зачитайте їм ситуацію: «Уявіть, що ви запізнюєтеся на урок і ваш друг пропонує перейти дорогу на червоний сигнал світлофора». Обговоріть, які можливі наслідки такого рішення?
4. Запропонуйте парам за допомогою пам'ятки «Як сказати ні» (підручник,

с. 38) переконати друга не робити цього. Бажаючи (2–3 пари) можуть продемонструвати сценку перед класом.

Практична робота «Виготовляємо флікери»

1. Розкажіть дітям про засоби безпеки пішохода (підручник, с. 39).
2. Запропонуйте подивитися відео про те, на якій відстані водій побачить пішоходів, залежно від їхнього одягу. Обговоріть, скількох людей учні побачили на початку і в кінці відео.
3. Виготовте флікери за відеоінструкцією. Зробіть колективну світлину зі світловідбивачами.

Примітка: за бажанням можете подивитися відео «Засвітись-захистись» та влаштувати такий самий флешмоб.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Прощання: Учасники стають в коло беруть сусіда за руку і продовжують

фразу: «Бажаю, щоб у твоїй життєвій подорожі ти... (наприклад, уникав дорожньо-транспортних пригод)». Потім усі хором прощаються: «Щасливої дороги!».

- 3 Зворотний зв'язок (за наявності часу). Продовжіть фразу: «На цьому уроці я зрозуміла(в)...».

Матеріали до уроку

<https://is.gd/JIWg2g>

Онлайн вправа

<https://is.gd/Ryd54A>

§ 5. Безпека на зупинках громадського транспорту

Мета

Ознайомити учнів з правилами безпечної поведінки на зупинках та правилами посадки в громадський транспорт. Навчити аналізувати дорожню ситуацію, враховуючи чинник зменшення зони оглядовості.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розпізнають дорожні знаки, якими позначають зупинки громадського транспорту і пояснюють інформацію, яку вони надають;
- пояснюють, чому небезпечно переходити дорогу на зупинці;
- пояснюють, до чого може призвести порушення правил поведінки на зупинці;
- демонструють вміння безпечного очікування транспорту та безпечної поведінки при посадці і висадці з транспорту.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку і онлайн вправи.
- Роздрукувати бланки.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Перегляд відео	15 хв
Практична робота «Складаємо пам'ятку про правила безпечної поведінки на зупинці»	8 хв
Інсценування	5 хв
Робота з підручником	4 хв
Підсумкові завдання	3 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали, які бувають пішохідні переходи, дізнались, що таке багатосмугова дорога, розпізнавали дорожні знаки та виготовили флікери».
2. Знайомство, нагадування правил: «Ми маємо правила, які домовились виконувати. Дотримання якого правила вам найбільше до вподоби і чому? Наприклад, :«Я – Надійка (Катя, Іван), мені найбільше подобається правило..., тому що...».
3. Повторення, актуалізація нової теми. Прочитайте й обговоріть ситуацію: «Осінь. Цілий день іде дощ, але Василькові треба до бібліотеки. Прихопивши парасольку, він вийшов на вулицю. Дощ гучно тарабанив по парасольці, заглушуючи всі інші звуки. Хлопчик озирнувся довкола. Машин поблизу не було видно. Опустивши парасольку, він рушив через дорогу. Раптом почувся різкий звук автомобільного сигналу і гальм. Він побачив, як автомобіль на мокрій дорозі розвернуло задом наперед. На щастя, ніхто не постраждав».

Зпитання для обговорення:

- Як ви думаєте, чого не врахував Василько? (*Дощ зменшив оглядовість і заглушив звук автомобіля, що наближався.*)
- Що може заважати побачити або почути наближення транспорту? (*Транспорт, який стоїть на дорозі, зменшує оглядовість. Шум літака, потяга, іншого транспорту на дорозі*

заглушує звук.)

- Як ви думаєте, де найнебезпечніше переходити дорогу: на перехресті, на зупинці, на відкритій ділянці дороги? (*Найбільша кількість ДТП трапляється на зупинках, адже транспорт, який стоїть, зменшує оглядовість.*)

Перегляд відео

1. Вступ: «Дорога до школи для багатьох починається із зупинки. Зупинка громадського транспорту – це спеціально обладнане місце, призначене для посадки і висадки пасажирів. Зупинку позначають спеціальним дорожнім знаком або розміткою на дорозі.
2. Запропонуйте учням подивитися відео про дорожні знаки, якими позначають зупинки громадського транспорту (до 2:43 хв).

Зпитання для обговорення:

- Що означають жовті лінії на дорозі?
 - Де потрібно чекати транспорт?
3. Попросіть дітей по черзі сказати, як називається зупинка громадського транспорту поблизу їх дому.
 4. Запропонуйте учням розглянути малюнок у підручнику на с. 42 і виконати завдання:
 - Визначити для кожного дорожнього знаку назву зупинки, вид транспорту і номер маршруту.
 - Полічити, скільки разів на добу їздить автобус №30.
 - Обчислити, скільки разів тролейбус №12 буде на зупинці з 16:00 до 20:00 год.
 5. Запропонуйте учням заповнити бланк,

розміщений за QR-кодом. Підписати, що означають дорожні знаки і позначити V, які зустрічаються по дорозі від дому до школи.

Практична робота «Складаємо пам'ятку про правила безпечної поведінки на зупинці»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 43 і обговорити, що дозволено, а що заборонено робити на зупинці. Запитайте учнів, до чого може призвести порушення цих правил.
2. Запропонуйте учням скласти пам'ятку про правила безпечної поведінки на зупинці, за допомогою яких вони могли б навчати інших дітей.

Інсценування

1. Розкажіть учням про небезпеки переходу дороги на зупинці.
2. Запропонуйте учням розглянути малюнки та прочитати інформацію у підручнику на с. 44.
3. Об'єднайте учнів у групи і попросіть їх зіграти сценки, які демонструють:
 - безпечне очікування транспорту;
 - безпечну поведінку при посадці і висадці з транспорту.

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику і описати дорожню ситуацію, зображену на малюнку (с. 45).

Запитання для обговорення:

- Як би ви перейшли таку дорогу? Обґрунтуйте свою думку.

2. Роздайте учням бланки «5 правил виживання на дорозі» і запропонуйте їм заповнити їх.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео «Які місця у маршрутках і автобусах вважаються безпечними» (с. 49 підручника), «Правила поведінки у шкільному автобусі» (с. 51 підручника) і заповнити бланки «Кінокритика» (Додаток 1, § 2);
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Продовжіть фразу: «На цьому уроці я зрозуміла(в)...».
3. Руханка-прощання: «Хай сьогодні нам щастить, хай нам завтра пощастить, хай завжди усім щастить!».

Матеріали до уроку

<https://is.gd/azfjVW>

§ 6. Безпека у громадському транспорті

Мета

Ознайомити учнів з правилами безпечної поведінки в громадському транспорті.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- порівнюють різні види громадського транспорту;
- називають найбезпечніші місця в салоні автотранспорту;
- демонструють вміння безпечно поводитися на ескалаторі, платформі й у вагоні метро.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку.
- Матеріали (картонна коробка, пластилін, папір, леги тощо) для виготовлення макетів.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Перегляд і обговорення відео	8 хв	8 хв
Робота в групах	-	12 хв
Вправа «Так-ні»	10 хв	10 хв
Інсценування безпечної й етичної поведінки у громадському транспорті	12 хв	12 хв
Робота з підручником	д/з	7 хв
Демонстрація сценок про безпечну та етичну поведінку у метрополітені	-	11 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми обговорювали небезпеки переходу дороги на зупинках».
2. Вступ: «Громадський транспорт — це різновид пасажирського транспорту, який надає послуги з перевезення людей по маршрутах» .
3. Знайомство. По черзі або в парах розкажіть одне одному, яким видом транспорту найчастіше користуєтесь і яке ваше улюблене місце в салоні громадського транспорту.
4. Запропонуйте учням розглянути діаграму Вена про автобус і трамвай у підручнику на с. 48 і з'ясувати, що між ними спільне, а що — відмінне».
5. Допоможіть дітям створити таку діаграму для поїзда і метро.

Перегляд і обговорення відео

1. Попросіть учнів ознайомитися з інформацією у підручнику на с. 49 і назвати найбезпечніші місця в салоні маршрутки.
2. Подивіться відео про безпеку місць у салонах маршруток і автобусів.

Запитання для обговорення:

- Які місця є безпечнішими у транспорті? (місця, біля проходу, якомога ближче до центру)
- Які місця є найнебезпечнішими у транспорті? (поряд з водієм і місця, які знаходяться в кінці транспорту)
- Хто зазнає найтяжчих ушкоджень під час аварії? (пасажирів, які їдуть у маршрутках стоячи)

Робота в групах

1. Об'єднайте учнів у групи (автобус, тролейбус, літак, потяг, автомобіль). Запропонуйте групам дослідити інформацію, яка міститься за QR-кодом про безпеку місць у цих видах транспорту.
2. Попросіть їх презентувати результати свого дослідження за допомогою макету. Використати для цього можна картонну коробку, пластилін, лего тощо.

Вправа «Так-ні»

1. Розкажіть про правила поведінки в електротранспорті (підручник, с. 50).
2. Зачитуйте уголос твердження, якщо діти погоджуються, то мають встати, якщо ні — сісти.
 - Не можна відволікати водія під час руху.
 - В автобусі можна їздити без квитка.
 - У транспорті не можна штовхатись і бешкетувати.
 - Під час руху слід триматися не за поручень, а за пасажира, який стоїть поруч.
 - До виходу треба готуватися заздалегідь, ввічливо запитуючи людей у проході, чи виходять вони на наступній зупинці.

Примітка: за наявності у дітей труднощів, зупиняйте та обговорюйте кожне твердження.

3. Запропонуйте учням створити пам'ятку безпечної та етичної поведінки у громадському транспорті.

Інсценування безпечної й етичної поведінки у громадському транспорті

1. Запропонуйте учням зачитати правила поведінки у шкільному автобусі та до-

- повнити їх своїми (с. 51 підручника).
2. Перегляньте з учнями відео про правила безпеки у шкільному автобусі і попросіть їх назвати правила, які вони запам'ятали.
 3. Запропонуйте дітям зіграти сценку, яка демонструє безпечну й етичну поведінку у громадському транспорті (випустити пасажирів, поступитися місцем тощо).
 4. Якщо учні користуються шкільним автобусом, то вони можуть взяти інтерв'ю у водія за допомогою бланка, що розміщений за QR-кодом.

Робота з підручником

1. Попросіть дітей прочитати інформацію у підручнику на с. 52.
2. Разом обговоріть, що дозволено, а що заборонено перевозити в метрополітені. Запитайте, чому на їхню думку, було введено такі правила.
3. Зачитуйте наведені твердження і запропонуйте їм пояснити, з якими вони погоджуються, а з якими — ні.
 - Не можна бігти по ескалатору.
 - Свої речі можна ставити на поручень.
 - Не можна заходити за обмежувальну лінію.
 - На ескалаторі треба стояти зліва.
 - На платформі можна бігати і гратися.
4. Запропонуйте учням розглянути схему поведінки у вестибюлі й ескалаторі (підручник, с. 53).

Запитання для обговорення:

- Чому на ескалаторі не можна торкатися нерухомих частин, або ставити ногу за обмежувальну лінію?
- Чому небезпечно кидати вниз монетки?

- Які ще дії пасажирів на ескалаторі є небезпечними?
- У чому небезпека тонких підборів?

Демонстрація сценок про безпечну та етичну поведінку у метрополітені

1. Наголосіть учням, що в очікуванні поїзда на пероні метро збирається чимало пасажирів. Чемна і спокійна поведінка — запорука їхньої безпеки.
2. Попросіть дітей прочитати правила поведінки на платформі й у вагоні метро (підручник, с. 54).
3. Об'єднайте учнів у три групи («ескалатор», «платформа», «вагон») і запропонуйте їм підготувати та продемонструвати у класі короткі сценки про безпечну та етичну поведінку на ескалаторі, платформі і у вагоні метрополітену.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Перекидати один одному м'яч зі словами: «Я буду таким пасажиром..., а ти?».
3. Прощання. Разом сказати: «До побачення». І помахати один одному руками.

Матеріали до уроку

<https://is.gd/WKIZIM>

§ 7. Засоби безпеки у транспорті

Мета

Ознайомити учнів із засобами безпеки у громадському транспорті. Надати змогу відпрацювати захисні положення у разі загрози аварії.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *називають* засоби безпеки, якими укомплектовано громадський транспорт;
- *вміють* приймати безпечне положення при лобовому, боковому зіткненні та наїзді ззаду;
- *демонструють* вміння правильно діяти у випадку виникнення пожежі в салоні.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Автомобільна аптечка, автомобільний вогнегасник, молоток для розбиття шибок.
- Роздрукувати *Додаток 1* в одному екземплярі.
- Роздрукувати *Додаток 2* за кількістю учнів у класі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Інформаційне повідомлення «Засоби безпеки у громадському транспорті»	7 хв
Робота в групах «Безпечне положення при аварії»	10 хв
Відпрацювання навичок за допомогою блок-схеми	10 хв
Підсумкові завдання	8 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про правила поведінки у громадському транспорті».
2. Вступ: «На цьому уроці ми завершуємо вивчати розділ "Безпека на дорогах". Нині ми ознайомимося з небезпеками, які можуть виникнути в транспорті: аварія, пожежа чи дорожньо-транспортна пригода».
3. Знайомство. Запропонуйте учням назвати ім'я, на його першу букву придумати слово, яке асоціюється з правилами поведінки у транспорті, на дорозі або з правилами роботи в групі. Наприклад: «Я — Оксана (Оля, Олег). Я знаю таке правило поведінки на дорозі, як обережність».

Інформаційне повідомлення «Засоби безпеки у громадському транспорті»

1. Розкажіть учням про засоби безпеки у громадському транспорті (підручник, с. 57). За можливості принесіть на урок і продемонструйте автомобільну аптечку, вогнегасник і молоток для розбиття шибок.
2. Розгляньте з дітьми малюнок у підручнику на с. 57 і знайдіть в салоні автобуса 2 аварійні виходи; 2 вогнегасники; 2 аптечки; 2 молотки для розбиття шибок.
3. Запропонуйте учням дослідити в будь-якому автобусі, тролейбусі, трамваї, де розташовані аварійні виходи та інші засоби безпеки.

Робота в групах «Безпечне положення при аварії»

1. Об'єднайте учасників у три групи (червоний, жовтий, зелений). Попросіть їх ознайомитися з інформацією у підручнику на с. 58.
2. Запропонуйте групам навчитися приймати одне з безпечних положень під час аварії (лобовому зіткненні, бічному зіткненні, наїзді ззаду). Групи по черзі демонструють це положення і навчають інших.

Відпрацювання навичок за допомогою блок-схеми

1. Об'єднайте учнів у п'ять груп. Відпрацюйте алгоритми безпечної поведінки за допомогою блок-схеми (підручник с. 60):
 - перша група — Що найперше слід зробити, побачивши у салоні вогонь або відчувши запах диму?
 - друга група — Як захистити органи дихання від отруйних газів?
 - третя група — Як вибратися з салону, якщо двері не відчиняються?
 - четверта група — Яку шибку легше розбити: лобову чи бічну? Чому?
 - п'ята група — Чим треба скористатися для надання допомоги постраждалим? (Додаток 1)
2. По черзі розкажіть про це класу.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Вправа «Соняшник». Покладіть перед кожним учнем на парту великий та маленький соняшники (Додаток 2). Кожен має обрати соняшник в залежності від своєї активності на уроці: великий — він був дуже активним

та старанним, маленький – він був не дуже активним. Запропонуйте дітям домалювати своїм соняшникам ротик:

- усмішка – урок сподобався;
- куточки ротика вниз – урок не сподобався;
- пряма лінія – не визначився/визначилася..

3. Прощання. Усі беруться за руки і, починаючи з учителя, передають одне одному потиск руки. Коли цей сигнал надходить до вчителя з іншого боку, всі підносять руки вгору і промовляють: «До побачення! До наступної зустрічі!»

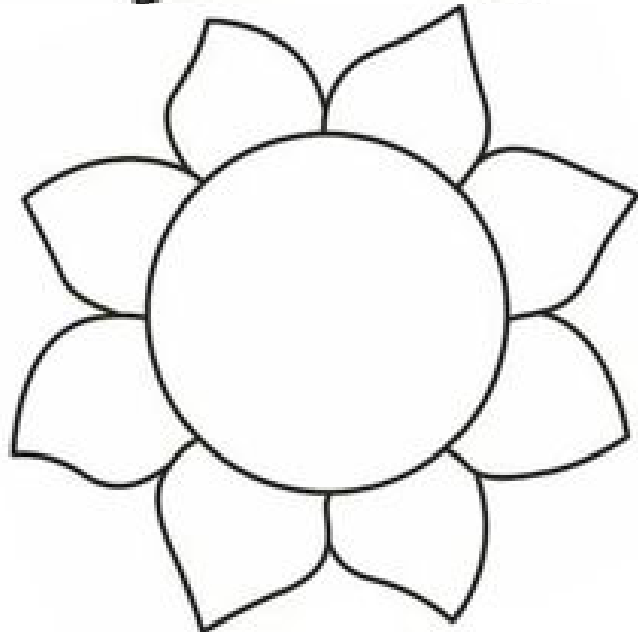
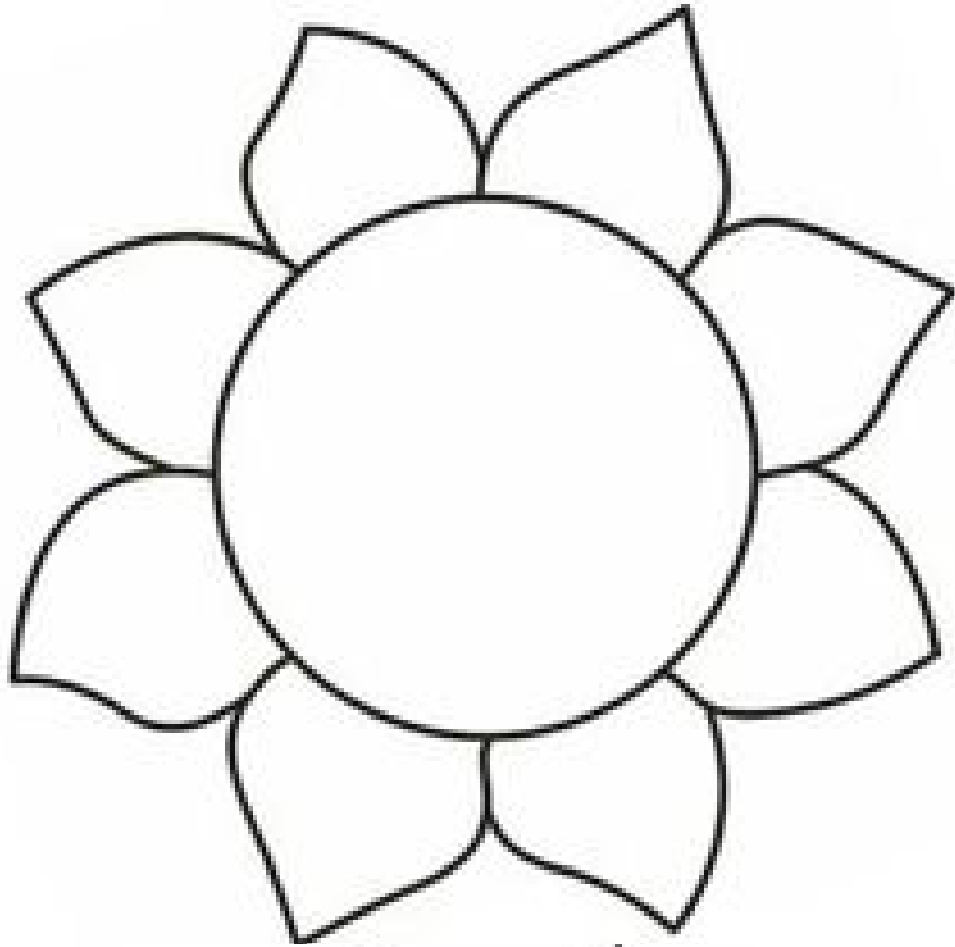
Що найперше слід зробити, побачивши у салоні вогонь або відчувши запах диму?

Як захистити органи дихання від отруйних газів?

Як вибратися з салону, якщо двері не відчиняються?

Яку шибку легше розбити: лобову чи бічну?
Чому?

Чим треба скористатися для надання допомоги постраждалим?

Розділ 2. Уміння вчитися

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Адаптуємося до основної школи	1 год
2. Керування часом	1 год
3. Вчимося самостійно	1—2 год
4. Учимося вчитися	1 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Які зміни відбулися, після переходу до основної школи?
- Як підтримувати інтерес до навчання?
- Як раціонально планувати свій час
- Як виконувати домашні завдання?
- Як запобігати перевтомі?
- Як готуватися до контрольних?
- Як зосередитися на навчанні?

Цілі розділу:

1. Створити і підтримати мотивацію до навчання.
2. Сформувані бажання розвивати свої здібності.
3. Пояснити дітям необхідність планування часу.
4. Вчити учнів складати розпорядок дня з урахуванням усіх важливих елементів здорового способу життя.
5. Навчити учнів раціонально використовувати час при підготовці домашніх завдань, формувати навички оптимального облаштування робочого місця.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- називають свої сильні та слабкі сторони;
- з'ясовують свої очікування від навчання у 5 класі;
- розпізнають «крадіїв часу», складають перелік справ на тиждень та на день;
- облаштовують вдома своє робоче місце та інші складові освітнього простору;
- виконують вправи для зняття втоми;
- використовують різні засоби для самонавчання;
- відпрацьовують прийоми ефективного запам'ятовування.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	
Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків	
Приймає зміни власного організму [СЗО 3.2]	<p>Вирізняє та пояснює вікові зміни в організмі як ознаку здоров'я та розвитку [6 СЗО 3.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу [6 СЗО 3.2.1-1].
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Вчиться вчитися [СЗО 4.1]	<p>Відстежує власний поступ і висловлює бажання пізнавати нове без шкоди для здоров'я [6 СЗО 4.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час [6 СЗО 3.4.1-1] • використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я [6 СЗО 3.4.1-2] • визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації [6 СЗО 3.4.1-3] • аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач [6 СЗО 3.4.1-4]
Планує майбутнє [СЗО 4.6]	<p>Аналізує потенціал опанування різних видів діяльності [6 СЗО 4.6.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети [6 СЗО 4.6.1-2] • розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-3]
Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	<p>Працює самостійно або з іншими особами, виконуючи різні ролі та встановлюючи нові контакти [6 СЗО 4.7.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби [6 СЗО 4.7.1-1]

Діє ефективно та самостійно [СЗО 4.3]	Діє ефективно для реалізації короткострокових цілей для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб [6 СЗО 4.3.1] • самостійно створює та реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті [6 СЗО 4.3.1-2]
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ	
Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1] Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]	Усно відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на окремих деталях [6 МОВ 1.2.1] Фіксує основний зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) відповідно до поставленого завдання [6 МОВ 1.2.2]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Визначає мету повідомлення [6 МОВ 1.4.4] Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5]
Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1] Обстоює власну позицію щодо окремих питань, зокрема тих, що порушені в почутому повідомленні (зокрема художньому тексті, медіатексті) [6 МОВ 1.6.2]
Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7]	Взаємодіє із співрозмовниками, супроводжуючи власне мовлення окремими вербальними та невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 МОВ 1.7.1] Регулює власні емоції в комунікації [6 МОВ 1.8.2]

Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду

Сприймає текст [МОВ 2.1]	Відповідно до мети застосовує основні види читання текстів (цілісних, перерваних, змішаних) (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.1.1] Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7]
Оцінює текст [МОВ 2.4]	Пояснює значення здобутої з прочитаного тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) інформації в контексті власного досвіду для розв'язання визначених завдань [6 МОВ 2.4.1]

Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови

Створює письмові висловлення [МОВ 3.1]	Записує (від руки або з використанням спеціальних, зокрема цифрових, пристроїв) власні міркування або інформацію з різних джерел [6 МОВ 3.1.1] Добирає потрібні мовні засоби, дотримується основних мовних норм [6 МОВ 3.1.4]
Взаємодіє письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі) [МОВ 3.2]	Створює невеликі типові повідомлення / медіатексти на захищених цифрових сервісах і в соціальних мережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю [6 МОВ 3.2.1]

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ (ІНШОМОВНА ОСВІТА)

Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування

Сприймає усну інформацію [ІНО 1.1]	Сприймає усну інформацію з відеозаписів, якщо мовлення чітке та повільне [6 ІНО 1.1.5] • визначає теми у переглянутих відеозаписах, складає враження про їх основний зміст [6 ІНО 1.1.5-1]
------------------------------------	---

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших осіб

<p>Організовує власну діяльність у побуті [ТЕО 4.1]</p>	<p>Удосконалює власний чи спільний життєвий простір у різних сферах побутової діяльності [інтер'єр, одяг, харчування тощо] [6 ТЕО 4.1.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • розрізняє корисні для здоров'я елементи життєвого простору, обґрунтовує раціональність їх використання [6 ТЕО 4.1.2-2] • облаштовує або вдосконалює власний життєвий простір з урахуванням власних потреб, потреб інших осіб [6 ТЕО 4.1.2-5]
---	--

ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Створення інформаційних продуктів і програм для ефективного розв'язання задач/проблем, творчого самовираження (індивідуально і у співпраці) за допомогою цифрових пристроїв і без них

<p>Співпрацює в команді для створення інформаційного продукту [ІФО 2.5]</p>	<p>Складає план виконання своєї роботи із створення інформаційного продукту відповідно до ролі в групі [6 ІФО 2.5.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у спільному проєкті (он-лайн та оф-лайн) із створення інформаційних продуктів для реалізації власних і суспільних інтересів [6 ІФО 2.5.1-1]
---	--

Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача

<p>Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]</p>	<p>Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4] • наводить приклади онлайн-сервісів та їх можливостей [6 ІФО 3.3.1-2] • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
---	---

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення

<p>Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]</p>	<p>Ідентифікує себе як члена різних спільнот, громадянина України [6 ГІО 5.1.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання; пояснює значення освіти в житті людини [6 ГІО 5.1.2-1]
<p>Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем</p>	
<p>Бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]</p>	<p>З допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників [6 ГІО 6.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає, що влаштовує/ не влаштовує в знайомому оточенні [6 ГІО 6.2.1-1] • пропонує, як можна змінити те, що його не влаштовує [6 ГІО 6.2.1-2] <p>Розвиває емпатію [6 ГІО 6.2.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи [6 ГІО 6.2.2-1]
<p>МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ</p>	
<p>Художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва</p>	
<p>Творить різними засобами і способами [МІО 2.1]</p>	<p>Обирає способи/засоби творення художніх образів, зокрема цифрові, у різних видах і жанрах мистецтва для самовираження [6 МІО 2.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у виконавській творчості за власним вибором і вподобанням: співає в хорі/ ансамблі/ соло, грає на традиційних та/або електронних музичних інструментах [6 МІО 2.1.1-1]
<p>ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА»</p>	
<p>Формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання</p>	
<p>Визначає мету систематичної рухової діяльності [ФІО 1.1]</p>	<p>Систематично займається фізичними вправами, досягаючи мети, визначеної з допомогою вчителя або самостійно [6 ФІО 1.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює мету виконання фізичних вправ, з допомогою вчителя визначає завдання [6 ФІО 1.1.1-1]

§ 8. Адаптуємося до основної школи

Мета

Створити і підтримати мотивацію до навчання. Сформувати бажання розвивати свої здібності.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- з'ясовують свої очікування від навчального року;
- називають користь, яку отримує людина від вивчення різних шкільних предметів;
- пояснюють, чому треба працювати над розвитком вроджених здібностей.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Вирізати листочки із кольорового паперу за кількістю учнів.
- Картки із навчальними предметами для об'єднання в групи.
- Аркуші паперу, ручки, фломастери, олівці для роботи в групах.
- Перевірити наявність матеріалів до уроку.
- Роздрукувати і розрізати картки із *Додатку 1*.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (*Додаток 1, § 2*).
- Роздрукувати слова пісні «Hip-Hop around the clock» (*Додаток 1, § 9*).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Робота в парах	6 хв
Бесіда «Мислитель чи митець»	10 хв
Руханка	3 хв
Робота в групах «Користь від шкільних предметів»	10 хв
Підсумкові завдання	9 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Вправа на знайомство: «Мій улюблений шкільний предмет — це...».
2. Зворотний зв'язок із минулими темами: «Друзі, ми починаємо вивчати новий розділ. Адже ми знаємо, що наше здоров'я залежить від багатьох чинників, у тому числі й від успіхів у навчанні...».
3. Запропонуйте учням прочитати текст у підручнику на с. 67.
4. Мозковий штурм «Зміни». Запропонуйте назвати все, що змінилося після їхнього переходу до основної школи. Запишіть це на дошці.

Запитання для обговорення:

- Які зміни вам до вподоби, а які — ні?
5. Вправа «Дерево очікувань». Намалюйте на дошці дерево без листя. Роздайте учням листочки із кольорового паперу і запропонуйте їм написати на них свої очікування від цього навчального року. Попросіть їх по черзі зачитувати свої очікування і прикріпити листочки до дерева.

Примітка: після уроку зберіть листочки з очікуваннями і збережіть їх для аналізу в кінці навчального року.

Робота в парах

1. Прочитайте вголос біблійну притчу (с. 68 підручника). Дайте відповіді на запитання внизу сторінки.
2. Об'єднайте учнів у пари і запропонуйте обговорити, до чого на їхню думку вони мають вроджені здібності.

Підсумуйте: «Кожна людина має вроджені здібності, які значною мірою

залежать від особливостей роботи її організму, в першу чергу мозку».

Бесіда «Мислитель чи митець»

1. Запропонуйте учням тест у підручнику (с. 69). Він відображає активність лівої і правої півкуль головного мозку, які пов'язують переважно з інтелектуальними або творчими здібностями людини.
2. Розкажіть дітям про важливість розвитку обох півкуль головного мозку (с. 70 підручника). Попросіть їх виконати вправи для синхронізації роботи півкуль головного мозку:
 - намалювати восьминога одночасно обома руками;
 - стрибаючи на одній нозі, одночасно плескати себе по голові й круговими рухами гладити себе по животу.

Підсумуйте: «Найкраще мозок розвивається тоді, коли людина займається діяльністю, до якої не має особливих здібностей. Тому потрібно приділяти увагу розвитку не лише вроджених здібностей».

Руханка

Запропонуйте виконати вправи на синхронізацію півкуль головного мозку (див. матеріали до уроку). Заохочуйте виконувати ці вправи у позаурочний час.

Робота в групах «Користь від шкільних предметів»

1. Поясніть, що незалежно від вроджених здібностей і нахилів, будь-який учень здатний засвоїти шкільну програму з усіх предметів (підручник, с. 71).

2. Об'єднайте учнів у стільки ж груп, скільки вони мають шкільних предметів.
 - Запропонуйте їм розподілити предмети або наосліп витягнути картку з предметом.
 - Запропонуйте групам написати вигоди від вивчення цих предметів, презентувати свої роботи і розмістити на дошці.
3. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом і прочитати статтю про наслідки відмови від вивчення математики у підлітковому віці. Обговоріть, що вони дізналися і що їх найбільше здивувало.
2. Зворотний зв'язок. Роздайте картки (*Додаток 1*) і запропонуйте учням написати 1 річ, яка найбільше їх здивувала на цьому уроку. За наявності часу бажаючі можуть зачитати написане.
3. Прощання . Усі беруться за руки і разом промовляють: «Ми – талановиті!».

Підсумуйте: «Для розвитку структур головного мозку не обов'язково бути відмінником/відмінницею, але усі предмети потрібно вивчати».

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - оцінити свої здібності за допомогою тесту;
 - подивитися відео «Тайм-менеджмент» (с. 75 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (*Додаток 1, § 2*);
 - якщо учні вивчають англійську мову, то запропонуйте їм послухати пісню «Нір-Нор around the clock» (у матеріалах до § 9) і почитати слова пісні (*Додаток 1, § 9*).

Матеріали до уроку

<https://is.gd/cYTvBz>

Одна річ, яка мене найбільше
здивувала...

Що незвичайного я сьогодні
дізнався/дізналась?

Одна річ, яка мене найбільше
здивувала...

Що незвичайного я сьогодні
дізнався/дізналась?

Одна річ, яка мене найбільше
здивувала...

Що незвичайного я сьогодні
дізнався/дізналась?

Одна річ, яка мене найбільше
здивувала...

Що незвичайного я сьогодні
дізнався/дізналась?

§ 9. Керування часом

Мета

Пояснити дітям необхідність планування часу, навчити їх складати розпорядок дня з урахуванням усіх важливих елементів здорового способу життя.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають дві вигоди від планування часу й два негативних наслідки неорганізованості;
- створюють чеклист і сплановують свої справи на тиждень;
- виділяють час для розваг і домашніх обов'язків.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку і онлайн вправу.
- Роздрукувати картки із Додатку 2.
- Подивитися відео «Притча про життя» (див. матеріали до уроку), велику скляну банку, велике каміння, дрібніше каміння і пісок для демонстрації.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	15 хв
Онлайн вправа	2 хв
Руханка	3 хв
Розробка плану на тиждень	18хв
Підсумкові завдання	7 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням за бажанням висловитися щодо результатів тесту на оцінювання здібностей.
2. Актуалізація теми. Тестування на відчуття часу. Запропонуйте дітям за вашою командою заплющити очі рівно на одну хвилину. Коли, на їхню думку, хвилина мине, вони розплющують очі і мовчки (щоб не заважати іншим) дивляться на положення вашої руки. Якщо вона піднята вгору, минуло менше хвилини, якщо рука в середньому положенні — це рівно 1 хвилина; якщо опущена, минуло більше хвилини.
3. Знайомство. Розказати про один випадок зі свого життя, коли вони постраждали через свою неорганізованість (у парах чи за бажанням).
4. Нагадування правил. Які правила допомагають економити час на уроках?
Підсумуйте: «Як ви, можливо, здогадалися, цей урок присвячено часу».
5. Демонстрація. Наповнюйте скляну банку спочатку великим камінням, потім дрібнішим, потім піском. Щоразу запитуйте учнів чи банка повна.

Підсумуйте: «Банка — це ваше життя. Велике каміння — це найважливіші речі у вашому житті, про які потрібно дбати в першу чергу: здоров'я, родина, знання — все те, що необхідно, щоб ваше життя залишалось повним навіть у випадку, якщо все інше втратиться. Дрібніше каміння — це важливі справи пов'язані з друзями, хатньою роботою. Пісок — це все інше, дрібниці, неважливі

справи, як от комп'ютерні ігри, порожні теревені тощо. Якщо наповнити банку спочатку піском, то не залишиться місця для важливих справ».

6. Запропонуйте учням скласти перелік своїх справ, розділити їх на найважливіші, важливі та неважливі. Попросіть їх написати, як вони можуть дбати про найважливіші справи (с. 74 підручника).

Онлайн вправа

Запропонуйте дітям перейти за QR-кодом (с. 74 підручника) і визначити, які заняття можна назвати крадіями часу.

Руханка

Запропонуйте учням потанцювати під пісню «Hip-Hop Around the Clock» і поспівати.

Розробка плану на тиждень

1. Запропонуйте дітям прочитати інформацію «Тайм-менеджмент» у підручнику (с. 75).
2. Перегляньте відео про тайм-менеджмент.
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б його подивитися друзям? Чому? (дайте слово 1–2 бажаним)
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео? (1–2 бажаних)
 - Отже, що ж допомагає організувати свій час?
3. Запропонуйте учням розглянути зразок фрагмента щоденника Олега (мал. 27 у підручнику). Попросіть їх

розробити свій план на тиждень).

Примітка: за нестачі часу, учні можуть продовжити роботу вдома і перевірити свій розклад за допомогою крос-тесту на с. 76 підручника.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - до наступного уроку подивитися відео «Учись учитися» (с. 79 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2);
 - сфотографувати свої робочі місця.
2. Зворотний зв'язок. Роздайте учням картки (Додаток 2) і запропонуйте написати 1 річ, яку вони відкрили для себе завдяки цьому уроку. За наявності часу бажаючі можуть поділитися своїми відкриттями.

Матеріали до уроку

<https://is.gd/7elviG>

Онлайн вправа

<https://is.gd/wUtzux>

Hip-Hop Around the Clock

Hip-Hop Around the Clock (x3)
When I say the time you stop
If you're at the time you say
Hip-hop, Hip-hop, then the time on the
clock.

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 8 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 8 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 5 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 5 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 2 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 2 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 11 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 11 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 7 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 7 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 4 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 4 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x4)

Hip-Hop Around the Clock

Hip-Hop Around the Clock (x3)
When I say the time you stop
If you're at the time you say
Hip-hop, Hip-hop, then the time on the
clock.

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 8 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 8 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 5 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 5 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 2 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 2 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 11 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 11 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 7 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 7 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x2)
Now the time is 4 o'clock.
Hip-hop, Hip-hop, it's 4 o'clock...

Hip-Hop Around the Clock (x4)

Одна річ, яку я відкрив (ла)...
Яке відкриття ти зробив (ла) під час уроку?

Одна річ, яку я відкрив (ла)...
Яке відкриття ти зробив (ла) під час уроку?

Одна річ, яку я відкрив (ла)...
Яке відкриття ти зробив (ла) під час уроку?

Одна річ, яку я відкрив (ла)...
Яке відкриття ти зробив (ла) під час уроку?

§ 10. Вчимося самостійно

Мета

Навчити учнів раціонально використовувати час при підготовці домашніх завдань, формувати навички оптимального облаштування освітнього простору, вибору та наповнення наплічника.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають ознаки правильно і неправильно облаштованого робочого місця;
- розпізнають дії, які допомагають і які заважають швидше виконати домашнє завдання;
- називають два способи перепочинку під час занять.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку і онлайн вправу.
- Створити онлайн дошку «Наші робочі місця» на uk.padlet.com і згенерувати QR-код на неї (наприклад, за допомогою qrcode-monkey.com).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	7 хв	14 хв
Перегляд мультфільму «Учись учитися»	д/з	11 хв
Онлайн вправа	д/з	3 хв
Рольова гра	13 хв	13 хв
Аналіз освітнього простору школяра	13 хв	13 хв
Робота в групах «Помічники у навчанні»	д/з	20 хв
Руханка	6 хв	6 хв
Підсумкові завдання	6 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням назвати три своїх улюблених заняття.
2. Знайомство, мотивація: «Як я виконую домашні завдання (скільки часу витрачаю, хто мені допомагає)».
3. Попросіть дітей обговорити, що допомагає, а що — заважає виконувати домашні завдання (с. 79 підручника).

Перегляд мультфільму «Учись учитися»

1. Перегляньте мультфільм «Учись учитися».
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?
2. Попросіть учнів доповнити поради, як потрібно виконувати домашні завдання, а як — не потрібно (QR-код у підручнику на с. 79).

Онлайн вправа

Попросіть дітей перейти за QR-кодом у підручнику і проаналізувати, які твердження про виконання домашніх завдань істинні, а які — хибні (с. 79 підручника).

Рольова гра

Об'єднайте дітей в трійки за допомогою руханки «Молекули». Запропонуйте учням уявити себе атомами, які хаотично рухаються у просторі. Потім скомандуйте: «Об'єднайтеся в молекули по двоє!» Учні

якомога швидше стають у пари. Відтак знову вільний рух і команда: «Молекули, по четверо!». Зупиніть гру, коли діти об'єднуються в трійки. Розрахуйте учнів у групах на «один-два-три».

- Перші номери — забули записати домашнє завдання; другі — знають, що задали додому; треті номери — спостерігають за тим, як перші номери виходять зі скрутного становища.
- Виступи спостерігачів, обговорення.

Аналіз освітнього простору школяра

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику та розглянути малюнок правильно облаштованого робочого місця (с. 80 підручника).
2. Попросіть учнів за допомогою QR-коду ознайомитися з порадами для організації освітнього простору.
3. Розішліть класу посилання на онлайн дошку «Наші робочі місця» або виведіть на екран QR-код. Попросіть дітей додати на дошку фото своїх робочих місць.
4. Виведіть онлайн дошку на екран і обговоріть, чиї місця облаштовані правильно.

Робота в групах «Помічники у навчанні»

1. Запитайте учнів, хто допомагає їм із домашніми завданнями, якими ще ресурсами вони користуються.
2. Об'єднайте дітей у 4 групи і попросіть розподілити між собою та дослідити приклади цифрових ресурсів для навчання: сайт дистанційної освіти «Здоров'я, безпека та добробут», сайт «LearningApps», серія мультфільмів «Корисні підказки», серія оповідок

на Порталі превентивної освіти (с. 81 підручника).

3. Запросіть групи розповісти про ресурси, які вони досліджували.

Примітка: за умови виконання завдання вдома, учні мають самостійно дослідити усі ресурси.

Руханка

Запропонуйте дітям перейти за QR- кодом у підручнику (с. 82), обрати вправу й виконати руханку.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - ознайомитися із вправами для відпочинку (підручник, с. 82).
2. Зворотний зв'язок, прощання. Складаємо в наплічник все те, про що дізналися сьогодні на уроці. Запитання: «Важкий чи легкий ваш наплічник?». Висновок: «Знання — легка ноша!».

Матеріали до уроку

<https://is.gd/rqVcYf>

Онлайн дошка

<https://uk.padlet.com/>

Онлайн вправа

<https://is.gd/FHur7r>

§ 11. УЧИМОСЯ ВЧИТИСЯ

Мета

Надати змогу тренувати уміння активного слухання, вчити учнів самостійно готуватися до контрольної роботи.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають основні канали сприйняття інформації;
- демонструють уміння уважного слухача;
- розповідають, як готуватися до контрольної роботи і долати хвилювання.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Робота в парах «Активне слухання	8 хв
Робота з підручником «Прийоми для запам'ятовування»	9 хв
Руханка	4 хв
Бесіда «Як підготуватися до контрольної»	7 хв
Підсумкові завдання	7 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми вчилися організовувати своє робоче місце та аналізували, що допомагає і що заважає навчанню».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми дізнаємося про канали сприйняття інформації людиною та з'ясуємо, як готуватися до контрольної».
3. Розкажіть учням про канали сприйняття інформації (підручник, с. 85).
4. Знайомство. *Слово вчителя:* «Ми сприймаємо інформацію через усі органи чуття. З'ясувати, який канал сприйняття є головним для нас, можна в результаті простого експерименту. Уявіть, наприклад, берег моря, озера або річки. Ви бачите картинку, чуєте плескіт хвиль, відчуваєте, як вони торкаються вас. У якому порядку це постало у вашій уяві, в такій послідовності ви й сприймаєте інформацію з навколишнього світу. А тепер назвіть, будь ласка, по черзі своє ім'я і скажіть: ви візуали, аудіали чи кінестетики?».

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Робота в парах «Активне слухання»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про активне слухання (підручник, с. 86).
2. Об'єднайте дітей у пари будь-яким зручним способом і попросіть їх по

черзі представити членів своєї родини, називаючи їхні імена і по батькові, наприклад: «Марія Іванівна — моя мама, Петро Іванович — мій батько, Світлана Петрівна — моя бабуся...». Запропонуйте потім парам перевірити одне одного.

Робота з підручником «Прийоми для запам'ятовування»

1. *Слово вчителя:* «Навички запам'ятовування мають для навчання неабияке значення. Адже скільки всього необхідно знати напам'ять! Та не засмучуйтеся. Пам'ять у вашому віці здатна творити дива. А якщо їй трохи допомогти, то процес запам'ятовування перетвориться на веселу забаву».
2. Запропонуйте прочитати прийоми для запам'ятовування у підручнику на с. 87. Запитайте учнів, які ще методи запам'ятовування вони знають.
3. Попросіть дітей перейти за QR-кодом і потренувати свою пам'ять за допомогою інтерактивної вправи про дорожні знаки.

Примітка: за наявності часу запропонуйте учням пошукати в інтернеті й поділитися з друзями своїми секретами запам'ятовування. В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома.

Руханка

Запропонуйте учням виконати руханку повторюючи рухи за ведучою.

Бесіда «Як підготуватися до контрольної»

1. *Слово вчителя:* «Контрольна —

це самостійна робота, діагностичне або тематичне тестування, іспити тощо. Для багатьох людей такі події спричиняють тривогу. Але невелике хвилювання не зашкодить. Навіть навпаки — допоможе зосередитися і пригадати все, що знаєте. Деякі діти й навіть дорослі дуже бояться іспитів. Через це вони можуть забути все, що знали».

2. Запитайте учнів: «Чи хвилюєтеся ви перед контрольною роботою? Як ви справляєтеся з хвилюванням?»
3. Запропонуйте учням прочитати поради психологів «Як підготуватися до контрольної» (підручник, с. 88).
4. Запитайте учнів: «Які поради ви вже використовували? Яка порада здається вам найкориснішою?»

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись відео про про те, чому людям потрібно рухатися (с. 95 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 12).
2. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням стати в коло і, перекидаючи один одному м'яч, продовжувати фразу: «Вчитися треба для того, щоб...».
3. Прощання. Запропонуйте учням стати в коло, узятись за руки і хором сказати: «Ми — молодці!»

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/edzau4cn>

Інтерактивна вправа

<https://tinyurl.com/tj3eyhs>

Розділ 3. Фізичне здоров'я

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Рухова активність	1 – 2 год
2. Корисний відпочинок	1 год
3. Профілактика «шкільних хвороб»	1 год
4. Профілактика інфекційних захворювань	1 – 2 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Чому людям потрібно рухатися?
- Які наслідки малорухливого способу життя?
- Як надавати першу медичну допомогу при спортивних травмах?
- Що таке стрес і що його викликає?
- Як зменшити час, проведений зі смартфоном?
- Як правильно читати і писати, щоб зберегти зір?
- Як обирати наплічник та визначати його максимальну масу?
- Як працює імунна система?
- Які є способи захисту від респіраторних інфекцій?

Цілі розділу:

1. Ознайомити учнів з перевагами активного способу життя та наслідками малорухливого способу життя.
2. Навчити дітей розпізнавати ознаки стресу, обирати оптимальні способи відпочинку, створювати умови для здорового сну, зважено ставитися до проведення часу зі смартфоном і комп'ютером.
3. Мотивувати школярів до профілактики порушень постави і гостроти зору, навчити їх ефективним вправам і прийомам, які знижують ризик так званих «шкільних хвороб».
4. Ознайомити учнів зі шляхами зараження і способами захисту від інфекційних захворювань.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- пояснюють, чому людям потрібно рухатися;
- вміють надавати першу медичну допомогу при спортивних травмах;
- знають, що таке стрес і що його викликає;
- наводять приклади, як зменшити час, проведений зі смартфоном;
- розповідають, як правильно читати і писати, щоб зберегти зір;
- уміють обирати наплічник та визначати його максимальну масу;
- розповідають, як працює імунна система;
- називають способи захисту від респіраторних інфекцій.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Надає допомогу [СЗО 1.3]	Надає першу долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [6 СЗО 1.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1]
Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків	
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	Усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я [6 СЗО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань [6 СЗО 3.3.1-1]
Здійснює вибір, що приносить користь і задоволення (радість) [СЗО 3.4]	Аналізує і визначає різні аспекти способу життя, що приносять користь і задоволення (радість) для повноцінного життя [6 СЗО 3.4.1] <ul style="list-style-type: none"> • визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб [6 СЗО 3.4.1-1] • аналізує вибір свій та інших осіб з урахуванням користі і задоволення (радісті) для здорового, безпечного життя [6 СЗО 3.4.1-3]
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Планує майбутнє [СЗО 4.6]	Аналізує потенціал опанування різних видів діяльності [6 СЗО 4.6.1] <ul style="list-style-type: none"> • виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети [6 СЗО 4.6.1-2]

Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	Працює самостійно або з іншими особами, виконуючи різні ролі та встановлюючи нові контакти [6 СЗО 4.7.1] <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби [6 СЗО 4.7.1-1]
---	--

Мовно-літературна освітня галузь

Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях

Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1] Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5] <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]

Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду

Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7] <ul style="list-style-type: none"> • формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [МОВ 2.3]	Висловлює власні почуття, враження та ставлення щодо зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій [6 МОВ 2.3.2] <ul style="list-style-type: none"> • висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 МОВ 2.3.2-1]

Математична освітня галузь

Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів

<p>Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [MAO 1.2]</p>	<p>Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 MAO 1.2.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> записує та представляє дані у текстовій, табличній та графічній формі [6 MAO 1.2.2-2] <p>Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 1.2.3]</p> <ul style="list-style-type: none"> визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 1.2.3-1]
<p>Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій</p>	
<p>Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [MAO 2.1]</p>	<p>Добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 MAO 2.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> читає таблиці, діаграми, формули, графіки [6 MAO 2.1.1-2] <p>Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 MAO 2.1.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 MAO 2.1.2-1]
<p>Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою</p>	
<p>Володіє математичною термінологією, ефективно використовує її [MAO 4.3]</p>	<p>Володіє математичними термінами та символами, доцільно використовує їх [6 MAO 4.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> читає та розуміє тексти математичного змісту [6 MAO 4.3.1-1]
<p>Технологічна освітня галузь</p>	
<p>Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності</p>	
<p>Виготовляє проєктований виріб за визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]</p>	<p>Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1]</p> <p>Розраховує час на виконання технологічних операцій [6 ТЕО 1.2.3]</p> <p>Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5]</p>
<p>Інформатична освітня галузь</p>	
<p>Пошук, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для розв'язання життєвих проблем</p>	

Критично оцінює інформацію, отриману з різних джерел [ІФО 1.4]	Будує власні судження про медіатексти, визначаючи достовірність інформації та надійність джерел [6 ІФО 1.4.2] <ul style="list-style-type: none"> • наводить аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації в медіатекстах [6 ІФО 1.4.2-1]
Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача	
Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]	Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
Громадянська та історична освітня галузь	
Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення	
Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]	Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах [6 ГІО 5.1.3] <ul style="list-style-type: none"> • адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід [6 ГІО 5.1.3-1] • гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій [6 ГІО 5.1.3-2]
Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем	
Застосовує принципи та механізми демократії [ГІО 6.1]	Дотримується колективно встановлених правил [6 ГІО 6.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2]

§ 12. Рухова активність

Мета

Ознайомити учнів з перевагами активного способу життя та наслідками малорухливого способу життя.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають переваги активного способу життя;
- пояснюють, чому людям потрібно рухатися;
- вміють надавати першу домедичну допомогу при спортивних травмах;
- називають принципи чесного змагання.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Стикери, бинт, еластична пов'язка, пакет із льодом.
- Роздрукувати Додаток 1.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	7 хв	14 хв
Робота з підручником	д/з	6 хв
Перегляд та обговорення відео	6 хв	6 хв
Руханка	4 хв	4 хв
Вправа «Переваги активного способу життя для навчання»	д/з	9 хв
Інформаційне повідомлення «Яку спортивну секцію обрати»	д/з	8 хв
Створюємо діаграму «Найпопулярніший вид спорту у класі»	6 хв	6 хв
Мозковий штурм «Активні розваги»	7 хв	7 хв
Робота в групах	10 хв	10 хв
Вправа «Допінги і принципи чесного змагання»	д/з	10 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми дізналися про канали сприйняття інформації людиною, тренувалися бути уважними слухачами, з'ясували, як готуватися до контрольної та долати хвилювання».
2. Актуалізація і оголошення теми: «Сьогодні ми починаємо вивчати розділ, присвячений фізичному здоров'ю та поговоримо про користь рухової активності. Рухова активність — це будь-яка діяльність, пов'язана з рухом тіла. Наприклад, ходьба, активні ігри, заняття спортом і фізичними вправами». Проведіть мозковий штурм і напишіть на дошці 10 видів рухової активності.
3. Знайомство. Попросіть учнів по черзі назвати одну рухову активність, яка їм найбільше до вподоби, і сказати, чому.
Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.
4. Запропонуйте учням прочитати інформацію про переваги активного способу життя у підручнику на с. 94.

Робота з підручником

1. Повідомте учням, що тіло людини чудово пристосовано для руху і страждає від малорухомого способу життя. Запитайте, як на їхню думку, страждає тіло від малорухливого способу життя.
2. Попросіть учнів ознайомитися з наслідками малорухливого способу

життя у підручнику на с. 95.

Перегляд та обговорення відео

1. Запропонуйте подивитися відео про те, чому людям потрібно рухатися.

Запитання для обговорення:

- Які докази підтверджують думку, що наше тіло створено для руху?
- Що відбувається з тілом, коли ми довго сидимо?
- Як малорухливий спосіб життя впливає на мозок і здатність до навчання?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися це відео? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Підсумуйте: «Що більше ми рухаємося, тим більшу користь приносимо нашому організму».

Руханка

Запропонуйте учням виконати руханку повторюючи рухи за ведучими.

Вправа «Переваги активного способу життя для навчання»

1. Запропонуйте прочитати інформацію у підручнику на с. 96.
2. Попросіть дітей розглянути запропоновані завдання на малюнку і розпочати челендж. Повідомте, що упродовж семи днів вони мають щоранку виконувати запропоновані на малюнку завдання та фотографувати чи знімати відео про це. За бажанням

учні можуть поділитися своїми фотографіями та відео з друзями.

3. Запропонуйте завантажити бланк за QR-кодом (або у підручнику, с. 96), заповнити його іншими вправами та продовжити челендж на наступний тиждень.

Інформаційне повідомлення «Яку спортивну секцію обрати»

1. Розкажіть учням, як правильно обрати спортивну секцію та коли варто відмовитись від тренувань (підручник, с. 97).
2. Прочитайте статтю «Коли спорт і інтелект заодно...», розміщену за QR-кодом.

Запитання для обговорення:

- Які види спорту сприяють розвитку аналітичного мислення та швидкості реакції?
- Які види спорту стимулюють всі зони мозку й сприяють розвитку пам'яті?

Створюємо діаграму «Найпопулярніший вид спорту у класі»

1. Роздайте учням стикери і попросіть написати вид спорту, яким вони займаються чи хотіли б займатись.
2. Запропонуйте дітям за допомогою своїх стикерів створити діаграму та з'ясувати, який вид спорту найпопулярніший у класі. Разом обговоріть його переваги.

Мозковий штурм «Активні розваги»

1. *Слово вчителя:* «Сучасні діти й підлітки захоплюються їздою на

роликівих дошках та ковзанах, велосипедах, скейтбордах, гіробордах тощо».

2. Запишіть на дошці «Засоби захисту» і запропонуйте учням назвати засоби захисту, які використовують для активного відпочинку. Запишіть це на дошці.
3. Попросіть дітей розглянути малюнок у підручнику на с. 98 і прочитати інформацію про засоби захисту, які використовують для активного відпочинку.
4. Запропонуйте учням в парах обговорити:
 - на якій техніці вони вже вміють кататися, а на якій ще хотіли б спробувати;
 - якими засобами захисту вони користуються.

Робота в групах

1. *Слово вчителя:* «Під час рухливих ігор чи занять спортом іноді трапляються травми. Найпоширеніші серед них — розтягнення зв'язок, забиті місця і переломи».
2. Об'єднайте учнів у 3 групи будь-яким зручним способом.
3. Попросіть дітей за допомогою блок-схеми (підручник, с. 99) змодельовати ситуацію, як надавати допомогу тим, хто після падіння:
 - група 1* — відчуває біль у руці;
 - група 2* — відчуває біль у спині;
 - група 3* — підвернув/підвернула ногу.

Вправа «Допінги і принципи чесного змагання»

1. Розкажіть учням, що таке допінги та запропонуйте зачитати принципи чесного змагання (підручник, с. 100).

Запитання для обговорення:

- Що може статися внаслідок порушення принципів чесного змагання?
 - Чому важливо дотримуватися цих принципів у ваших іграх?
2. Разом з дітьми перейдіть за QR-кодом, прочитайте статтю про вчинок іспанського спортсмена й подивіться відео про це.

Запитання для обговорення:

- Як вчинив Дієго Ментріда? (*чесно, він бачив, що всю дистанцію його суперник був попереду*)
- Як би ви вчинили б в такій ситуації?

Підсумуйте: «Дієго Ментріда також хотів виграти, але йому не потрібна була нечесна перемога. Він обрав чесний шлях».

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись відео, чому ми спимо (с. 105 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням виконати вправу з кубиком (Додаток 1).
3. Прощання. Запропонуйте учням стати в коло, узятись за руки і хором сказати: «Будьмо активними!». Привітайте одне одного оплесками.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/ds98ev64>

	<p>Назвіть одну нову річ, яку ви дізналися сьогодні.</p>
	<p>Подякуйте комусь за добре виконану роботу.</p>
	<p>Опишіть хорошу ідею, яку ви почули сьогодні.</p>
	<p>Опишіть відчуття, які ви пережили сьогодні.</p>
	<p>Опишіть те, що виштовхнуло вас із зони комфорту.</p>
	<p>Як ви будете застосовувати те, що сьогодні вивчили?</p>

§ 13. Корисний відпочинок

Мета

Навчити дітей розпізнавати ознаки стресу, обирати оптимальні способи відпочинку, створювати умови для здорового сну, зважено ставитися до проведення часу зі смартфоном і комп'ютером.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *знають*, що таке стрес і що його викликає;
- *розповідають* про способи релаксації;
- *розрізняють* активний і пасивний відпочинок;
- *називають* умови здорового сну;
- *наводять приклади*, як зменшити час, проведений зі смартфоном.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	5 хв
Інформаційне повідомлення «Стрес і здоров'я»	5 хв
Робота з підручником	5 хв
Гра «Шнурівка»	8 хв
Руханка «Танцюй-замри»	3 хв
Вправа «Умови здорового сну»	7 хв
Мозковий штурм «Вплив медіа на здоров'я»	7 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про переваги активного способу життя та наслідки малорухливого способу життя».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ви дізнаєтесь, що таке стрес і що його викликає, з'ясуємо, який відпочинок є активним, а який — пасивним та дослідимо вплив медіа на здоров'я».
3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я та продовжити речення: «Для мене найкращий відпочинок — це...».

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Інформаційне повідомлення «Стрес і здоров'я»

1. Розкажіть учням, що таке стрес та як він впливає на здоров'я (підручник, с. 103).
2. Попросіть дітей розглянути малюнок у підручнику на с. 103 і назвати те, що допомагає розслабитися і знизити рівень стресу.
3. Запропонуйте учням додати у свій чеклист на кожен день одну вправу на релаксацію.

Робота з підручником

1. Попросіть дітей прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 104.
2. Запитайте дітей: «Який відпочинок зображений на малюнку є активним,

а який — пасивним». Запропонуйте пояснити свою думку.

Гра «Шнурівка»

1. Об'єднайте учнів у дві групи («активний» і «пасивний»).
2. Запропонуйте за дві хвилини написати якомога більше видів активного або пасивного відпочинку.
3. Далі команди мають по черзі називати по одному виду відпочинку.
4. Виграє команда, яка закінчить останньою.

Руханка «Танцюй-замри»

Запропонуйте учням виконати руханку повторюючи рухи за ведучими.

Вправа «Умови здорового сну»

1. Розкажіть про умови здорового сну (підручник, с. 105).
2. Запропонуйте учням розглянути малюнок у підручнику на с. 105 та пояснити, чому важливо дотримуватись умов здорового сну.
3. Перегляд мультфільму «Чому ми спимо?».

Запитання для обговорення:

- Що відбувається в мозку під час сну?
- Яку частину свого життя людина проводить уві сні?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися це відео? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Мозковий штурм «Вплив медіа на здоров'я»

1. Попросіть дітей прочитати інформацію у підручнику на с. 106.
2. Запропонуйте розглянути малюнок (підручник, с 106) та обговорити, як зменшити час, проведений зі смартфоном.
3. Проведіть мозковий штурм. Запропонуйте учням назвати приклади позитивного і негативного впливу медіа на здоров'я. Всі відповіді записуйте на дошці.
4. Разом з учнями обговоріть, як можна зменшити негативний вплив медіа.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Продовжіть фразу: «На цьому уроці (уроках) я зрозуміла(в)...».
3. Вправа на релаксацію «Безпечне місце». Слово вчителя: «Сьогодні ми навчимося використовувати нашу уяву, щоб створювати і запам'ятовувати приємні події, відчуття та образи. Коли ми відчуваємо стрес, корисно уявити місце, де нам добре і ми в безпеці. Я пропоную вам згадати місце, де ви почуваетесь спокійними і щасливими. Це може бути реальне місце, де ви були на канікулах, або місце, про яке чули і хочете там побувати. А ще це може бути уявне (вигадане) місце. Давайте почнемо з того, що ви зробите кілька глибоких вдихів. Тепер заплющте очі і дихайте спокійно. Уявіть місце, де вам спокійно, безпечно і щасливо (пауза).

Уявіть, що стоїте або сидите там (пауза). Подивіться навколо у своїй уяві і запам'ятайте все, що бачите (пауза). Запам'ятайте всі деталі (пауза). Зверніть увагу на різні кольори довкола (пауза). Уявіть, що торкаєтеся навколишніх предметів (пауза).

Тепер подивіться далеко вперед. Що ви бачите? Постарайтеся розгледіти різні кольори, тіні. Ви зараз перебуваєте у сво-єму особливому місці, яке завжди можна уявити і куди завжди можна потрапити за вашим бажанням.

У цьому особливому місці ви почуваетесь спокійно і впевнено.

Уявіть, що босоніж стоїте на землі. Запам'ятайте це відчуття (пауза). Починайте повільно йти і запам'ятовувати все, що вас оточує. Що ви відчуваєте (пауза)? Може, легкий приємний вітерець, теплі промінчики на своєму тілі? Або чуєте звук моря? Чи спів птахів (пауза)?

Які запахи ви відчуваєте (пауза)? Може, це запах моря? Чи квітів? Чи вашої улюбленої їжі (пауза)? В особливому місці ви можете слухати, відчувати і бачити речі, які вам приємні. Ви спокійні і щасливі.

Тепер уявіть, що з вами поруч є хтось особливий (Примітка: це може бути ре-альна людина, фантастичний герой, герой мультфільму або вигаданий друг). Цей хтось — сильний і прийшов сюди, щоб допомогти. Уявіть, що ви вдвох повільно гуляєте й озираетесь навкруги (пауза). Кожен із вас щасливий бути поруч з цією людиною, адже вона — ваш друг і помічник, який допоможе розв'язати будь-які проблеми. Озирніться ще раз довкола.

Запам'ятайте все це. Адже ви зможете повернутися сюди знову в будь-який час. Ваш помічник завжди буде тут, де б ви не були (*пауза*).

Приготуйтеся розплющити очі і залишити своє особливе місце. Один, два, три...».

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/s42w6pfn>

§ 14. Профілактика «шкільних хвороб»

Мета

Мотивувати школярів до профілактики порушень постави і гостроти зору, навчити їх ефективним вправам і прийомам, які знижують ризик так званих «шкільних хвороб».

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *демонструють* правильну поставу;
- *виконують* дві вправи, які допоможуть уникнути порушень постави і викривлення хребта;
- *виконують* вправи для очей;
- *розповідають*, як правильно читати і писати, щоб зберегти зір;
- *уміють* обирати наплічник та визначати його максимальну масу.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати Додаток 1.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
- Стикери, капелюх або коробка для вправи на знайомство.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Вправа «Як зберегти зір»	8 хв
Вправи для очей	5 хв
Вправи для формування правильної постави	5 хв
Тест «Чи правильна в мене постава?»	5 хв
Робота з підручником «Як обирати наплічник»	7 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми дізналися, що викликає стрес, з'ясовували, який відпочинок є активним, а який — пасивним та дослідили вплив медіа на здоров'я».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми поговоримо про профілактику "шкільних хвороб" та визначимо, чи правильна у нас постава».
3. Знайомство. Роздайте учням стикери і запропонуйте записати один випадок зі свого життя (кумедний випадок, що найбільше запам'яталося з дитинства, про свою родину, найкращого друга, улюблену книгу, фільм тощо). Зберіть всі стикери та покладіть у капелюх чи коробку. Перемішайте папірці у капелюсі і повторно роздайте їх учням. Попросіть дітей по черзі зачитувати стикери та разом вгадувати, хто це написав.

Вправа «Як зберегти зір»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію і поради як правильно читати і писати, щоб зберегти зір (с. 109 підручника).
2. Об'єднайте дітей у дві команди. Попросіть їх заплющити очі і вишикуватися у дві шеренги за зростом. Переможе команда, яка зробить це швидше і правильніше. Обговоріть, з якими труднощами стикаються люди, які мають поганий зір.
3. За наявності часу можна пограти ще в одну гру. Оберіть, хто буде водити.

Зав'яжіть йому/їй очі, оберніть кілька разів навколо себе, і нехай він/вона спробує когось упіймати. Допомагайте, плескаючи в долоні. Якщо когось упіймали, тепер його черга водити.

Підсумуйте: «Граючи у ці прості ігри, ви переконалися, що зір — важливий канал інформації з навколишнього світу. Недарма, маючи на увазі щось цінне, кажуть: "Бережи як зіницю ока"».

Вправи для очей

- Оберіть та виконайте будь-яку вправу для очей розміщену за QR-кодом.
- Запропонуйте учням зберегти ці вправи для очей на свій смартфон чи комп'ютер та виконувати їх через кожні 20—30 хвилин роботи за екраном.

Вправи для формування правильної постави

Розкажіть учням про поставу і здоров'я та запропонуйте їм виконати зазначені вправи, які допоможуть уникнути порушень постави і викривлення хребта (с. 110 підручника).

Тест «Чи правильна в мене постава?»

- Запропонуйте учням стати прямо у звичному для них положенні й визначити, якими частинами тіла вони торкаються стіни чи одвірка.
- Попросіть дітей порівняти результати з нормами правильної постави (потилиця, лопатки, сідниці, литки, п'яти) (с. 108 підручника).

Робота з підручником «Як обирати наплічник»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію, як обирати наплічник (с. 111 підручника).
2. Поясніть, що маса наплічника не повинна бути більшою 15% від маси тіла. Наприклад, якщо хтось важить 35 кг, маса його наплічника не має перевищувати 5 кг.
3. Запропонуйте учням визначити максимальну масу для свого рюкзака. Для цього масу свого тіла в кілограмах треба поділити на 100 і помножити на 15.

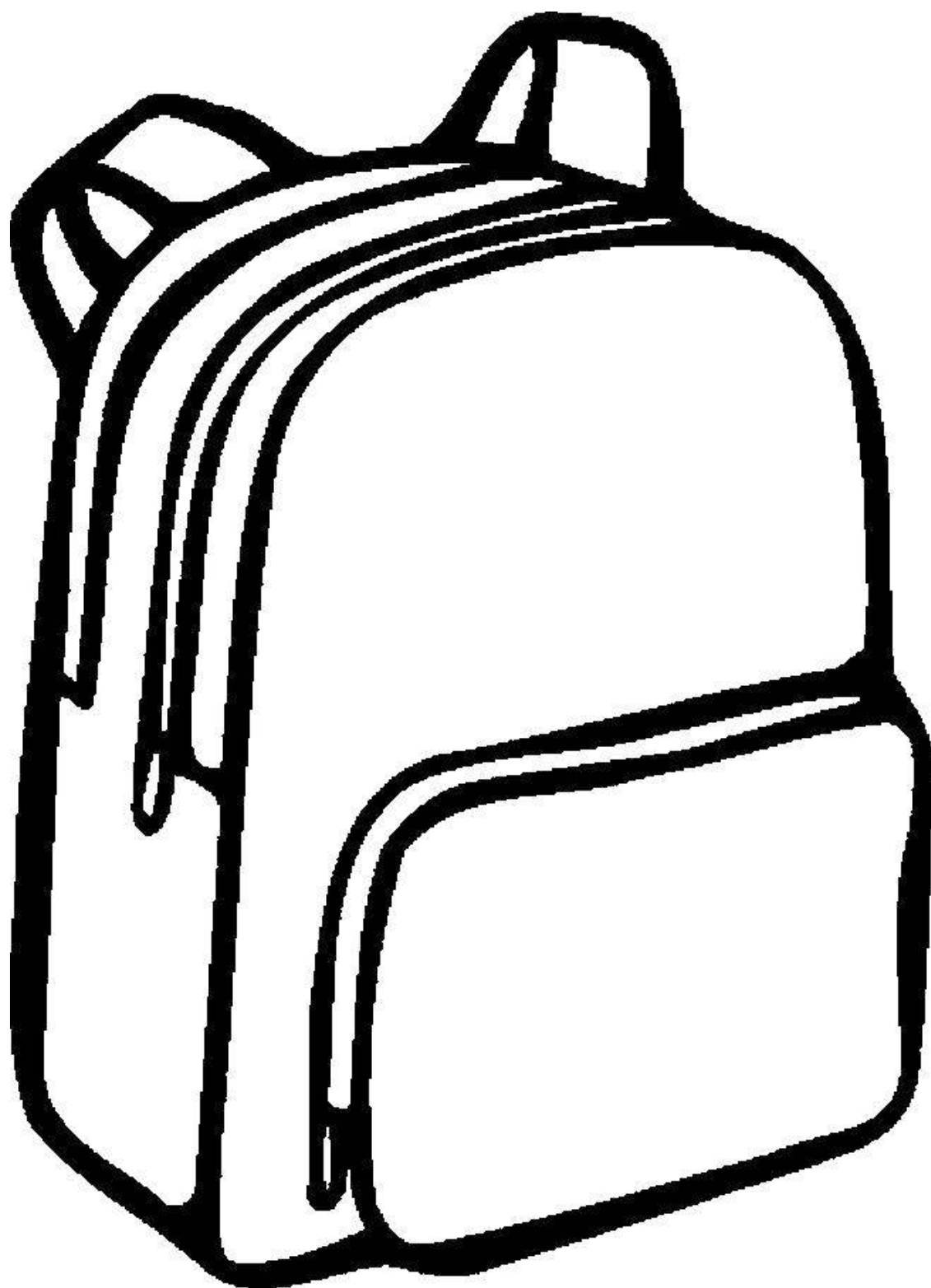
Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2sd9n2nx>

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео про те, як працює імунна система (с. 114 підручника), про способи безпеки при епідемії коронавірусу (с. 115 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок. Роздайте учням *Додаток 1* і запропонуйте «скласти» (записати) в портфель те, про що дізналися сьогодні на уроці. Бажаючі можуть поділитися, тим, що написали.

§ 15. Профілактика інфекційних захворювань

Мета

Ознайомити учнів зі шляхами зараження і способами захисту від інфекційних захворювань.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають, як працює імунна система;
- називають способи захисту від респіраторних інфекцій;
- демонструють алгоритми миття рук, носіння захисної маски, дотримання соціальної дистанції під час поширення респіраторних інфекцій;
- називають дії, які допоможуть запобігти зараженню інфекціями, що передаються через кров.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати Додаток 1.
- Папірці двох кольорів для гри «Фото на пам'ять».

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Робота в парах	10 хв	10 хв
Перегляд відео «Як працює імунна система»	7 хв	7 хв
Вправа «Шляхи зараження і способи захисту від респіраторних інфекцій»	10 хв	10 хв
Робота з підручником «Інфекції, що передаються через кров»	д/з	10 хв
Складаємо пам'ятку «ВІЛ НЕ передається через спілкування»	д/з	17 хв
Підсумкові завдання	8 хв	16 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про профілактику "шкільних хвороб", визначали, чи правильна у нас постава та вчилися виконувати вправи, які допоможуть уникнути викривлення хребта».
2. Актуалізація теми, знайомство. Гра «Фото на пам'ять».
 - Роздайте учням папірці двох кольорів (наприклад, білі й зелені).
 - Слово вчителя: «Друзі, уявімо, що ми з вами відпочиваємо в дитячому таборі. Сьогодні останній вечір нашої зміни, і я роздаю вам фотографії на пам'ять. За одну хвилину ви маєте зібрати якнайбільше автографів ваших друзів».
 - Поставте свій підпис на кількох білих і зелених папірцях фломастером яскравого кольору.
 - За хвилину продовжіть: «На жаль, наступного дня з'ясувалося, що я була хвора (був хворий). Тому ті, в кого є мій автограф, ось таким фломастером (показуєте), могли заразитися і пройдуть обстеження. Обстеження виявило, що не захворіли ті, хто мав папірці зеленого кольору».

Підсумуйте: «Гра ілюструє, як інфекції поширюються між людьми і те, що може захистити нас від зараження. Наприклад, при контактах з хворим на грип чи туберкульоз велике значення має стан нашої імунної системи. Тож, сьогодні ми поговоримо про профілактику інфекційних захворювань».

Робота в парах

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про інфекційні захворювання та розглянути малюнки у підручнику на с. 114.
2. Слово вчителя: «Уявіть, що вам додали створити правила карантину. Об'єднайтеся в пари і розробіть такі правила».
3. По завершенні роботи, попросіть дітей завантажити за QR-кодом реальні правила карантину і порівняйте їх зі своїми.

Перегляд відео «Як працює імунна система»

Запропонуйте учням подивитися відео, як працює імунна система.

Запитання для обговорення:

- Для чого потрібні антитіла?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися це відео? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Вправа «Шляхи зараження і способи захисту від респіраторних інфекцій»

1. Розкажіть про шляхи зараження респіраторними захворюваннями (підручник, с. 115).
2. Запропонуйте розглянути малюнок у підручнику на с. 115 і пояснити, чому треба дотримуватись цих способів захисту від респіраторних інфекцій.
3. Перегляньте відео про способи безпеки при епідемії коронавірусу.

Запитання для обговорення:

- Які кроки допоможуть перемогти вірус?
 - Чим можна продезинфікувати руки, якщо мило і вода недоступні?
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися це відео? Чому?
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?
4. Об'єднайте учнів у три групи і запропонуйте їм продемонструвати алгоритми миття рук, носіння захисної маски, дотримання соціальної дистанції під час поширення респіраторних інфекцій.

Підсумуйте: «Здоровий спосіб життя допоможе зміцнити імунітет й уникнути зараження багатьма інфекціями, зокрема грипом, туберкульозом».

Робота з підручником «Інфекції, що передаються через кров»

Запропонуйте прочитати інформацію про інфекції, що передаються через кров та про імунітет (підручник, с. 116-117). Попросіть дітей розглянути малюнки у підручнику на с. 42 та назвати дії, які допоможуть запобігти зараження інфекціями, що передаються через кров.

Складаємо пам'ятку «ВІЛ НЕ передається через спілкування»

1. Розкажіть учням, як ВІЛ не передається (підручник, с. 118).
2. Об'єднайте дітей будь-яким зручним способом для вас та запропонуйте їм підготувати та оформити пам'ятки за власним дизайном «ВІЛ НЕ передається через спілкування».
3. Запропонуйте групам презентувати свої пам'ятки.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок. Роздайте учням *Додаток 1* і запропонуйте їм заповнити його. Бажаючі можуть поділитися, тим, що написали.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2j2k374y>

Які три речі ви дізналися на цьому уроці?

Які два запитання у вас ще залишилися?

Що ще потрібно попрактикувати?

Розділ 4. Психічне і духовне здоров'я

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Ми — особливі	1—2 год
2. Культура емоцій	1—2 год
3. Бути людиною	1—2 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Що таке толерантність?
- Як стати командою?
- Що таке емоції?
- Про що повідомляють емоції?
- Що таке емоційний інтелект?
- Як розвинути емоційний інтелект?
- Як висловлювати свої почуття?
- Що таке емпатія?
- Як правильно поводитися з домашніми тваринами?

Цілі розділу:

1. Дати учням змогу розвивати життєві навички толерантності, протидії дискримінації, вміння працювати в команді, поважати особисті якості інших людей.
2. Ознайомити учнів зі складовими емоційного інтелекту та рівнями емоційного самоконтролю. Розвивати вміння висловлювати свої почуття.
3. Розвивати навички емпатії. Навчити правильно поводитися з домашніми тваринами.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- знають, що таке толерантність;
- розповідають про упереджене ставлення і дискримінацію;
- називають приємні і неприємні емоції;
- прогнозують свої емоції в різних ситуаціях;
- демонструють вміння висловлювати свої почуття;
- знають, що таке емпатія;
- розповідають, як правильно поводитися з домашніми тваринами.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб [СЗО 1.2]	Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження [6 СЗО 1.2.1] <ul style="list-style-type: none"> • протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1]
Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	Визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • виявляє ризики неналежного поведіння із тваринами (домашні, бездомні, дикі) [6 СЗО 2.1.1-5]
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	Пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1] <ul style="list-style-type: none"> • поводить безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами [6 СЗО 2.4.1-3]
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	Працює самостійно або з іншими особами, виконуючи різні ролі та встановлюючи нові контакти [6 СЗО 4.7.1] <ul style="list-style-type: none"> • бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби [6 СЗО 4.7.1-1]

<p>Поводиться етично [СЗО 4.8]</p>	<p>Виявляє повагу до почуттів інших людей, шанобливо ставиться до їх поглядів щодо збереження здоров'я, безпеки і добробуту [6 СЗО 4.8.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності [6 СЗО 4.8.1-1] <p>Толерантно і коректно ставиться до відмінностей інших осіб (захищені законом ознаки) [6 СЗО 4.8.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці і доброту [6 СЗО 4.8.1-2] • виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб [6 СЗО 4.8.2-3]
<p>Підтримує добродійність [СЗО 4.10]</p>	<p>Розпізнає добродійну діяльність [6 СЗО 4.10.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • вирізняє ознаки добродійності [6 СЗО 4.10.1-1] • виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги [6 СЗО 4.10.1-2] • пояснює значення волонтерства [6 СЗО 4.10.1-3]

Мовно-літературна освітня галузь

Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях

<p>Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]</p>	<p>Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]</p> <p>Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]</p>
<p>Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]</p>	<p>Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]</p>
<p>Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]</p>	<p>Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5]</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]
<p>Регулює власний емоційний стан [МОВ 1.8]</p>	<p>Пояснює емоційний стан (свій та інших осіб) з увагою до його відтінків [6 МОВ 1.8.1]</p> <p>Регулює власні емоції в комунікації [6 МОВ 1.8.2]</p>
<p style="text-align: center;">Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду</p>	

Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7] • формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [МОВ 2.3]	Висловлює власні почуття, враження та ставлення щодо зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій [6 МОВ 2.3.2] • висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 МОВ 2.3.2-1]
Математична освітня галузь	
Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів	
Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [МАО 1.2]	Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 МАО 1.2.2] • записує та представляє дані у текстовій, табличній та графічній формі [6 МАО 1.2.2-2] Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3] • визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3-1]
Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій	
Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [МАО 2.1]	Добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 МАО 2.1.1] • читає таблиці, діаграми, формули, графіки [6 МАО 2.1.1-2] Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 МАО 2.1.2] • перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 МАО 2.1.2-1]
Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою	

Володіє математичною термінологією, ефективно використовує її [MAO 4.3]	Володіє математичними термінами та символами, доцільно використовує їх [6 MAO 4.3.1] • читає та розуміє тексти математичного змісту [6 MAO 4.3.1-1]
Інформатична освітня галузь	
Пошук, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для розв'язання життєвих проблем	
Критично оцінює інформацію, отриману з різних джерел [ІФО 1.4]	Пояснює вплив джерел інформації на формування власних поглядів та інших точок зору [6 ІФО 1.4.1] • розпізнає факти і судження в інформаційних джерелах [6 ІФО 1.4.1-1]
Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача	
Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]	Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1] • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
Усвідомлення результатів використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього середовища і сталого розвитку суспільства, дотримання етичних і правових норм інформаційної взаємодії	
Усвідомлено дотримується норм соціальної, міжкультурної і міжособистісної взаємодії [ІФО 4.2]	Дотримується правил етикету спілкування у цифрових мережах [6 ІФО 4.2.1] • пояснює правила етикету спілкування у цифрових мережах і дотримується їх [6 ІФО 4.2.1-1]
Громадянська та історична освітня галузь	

Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення

<p>Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]</p>	<p>Пізнає себе як неповторну особистість, наділену гідністю [6 ГІО 5.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • обґрунтовує унікальність та неповторність кожної людини [6 ГІО 5.1.1-1] • поводить ся з повагою до гідності інших осіб [6 ГІО 5.1.1-2] • детально описує та характеризує в цілому себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) [6 ГІО 5.1.1-4] <p>Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах [6 ГІО 5.1.3]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає негативні емоції та застосовує способи їх опанування та реакції на них [6 ГІО 5.1.3-3]
---	---

Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем

<p>Бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]</p>	<p>Розвиває емпатію [6 ГІО 6.2.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • описує почуття, емоції та потреби, що мають інші люди [6 ГІО 6.2.2-2] • намагається зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їх погляду [6 ГІО 6.2.2-3] • зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці [6 ГІО 6.2.2-4]
---	---

§ 16. Ми – особливі

Мета

Дати учням змогу розвивати навички толерантності, протидії дискримінації, уміння працювати в команді, поважати особисті якості інших людей.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *знають*, що таке толерантність і дискримінація;
- *називають* відмінності між людьми;
- *наводять приклади* ефективної і неефективної командної роботи.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати *Додаток 1*.
- Принести більш-менш однакових камінців за кількістю учнів у класі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Вправа «Ми різні, але рівні»	д/з	10 хв
Гра «Мій камінець»	10 хв	8 хв
Перегляд та обговорення відео	5 хв	5 хв
Робота в парах «Учимося толерантності»	7 хв	7 хв
Руханка	3 хв	6 хв
Мозковий штурм, обговорення «Як стати командою»	3 хв	3 хв
Обговорення байки Івана Крилова «Лебідь, Щука і Рак»	д/з	17 хв
Підсумкові завдання	7 хв	14 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про профілактику інфекційних захворювань та створювали пам'ятки "ВІЛ НЕ передається через спілкування"».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми починаємо вивчати новий розділ, упродовж якого дослідимо, що таке толерантність, емпатія, дискримінація та спробуємо з'ясувати, як розвинути емоційний інтелект, як стати командою та як гуманно поводитися з тваринами. А на сьогоднішньому уроці ми дізнаємося про упереджене ставлення і дискримінацію, учинимемося толерантності та з'ясуємо, як стати командою».
3. Вправа на знайомство. Запропонуйте учням написати своє ім'я великими літерами у стовпчик. Навпроти кожної літери зазначити те, що характеризує їх із кращого боку (зразок у підручнику на с. 125). Потім попросіть дітей по черзі зачитати написане.
4. Підсумуйте інформацією про повагу до себе з підручника на с. 125.

Вправа «Ми різні, але рівні»

1. Слово вчителя: «Інші люди, хоч і відрізняються від нас, також є унікальними, гідними любові та поваги. Давайте проведемо експеримент і з'ясуємо, чи відрізняємося ми один від одного».
2. Кілька разів об'єднайте учнів в групи за різними ознаками (кольором очей, довжиною волосся, статтю тощо).

Підсумуйте: «Як бачимо, всі ми маємо досить багато спільних рис, але ще більше – відмінностей, які роблять нас особливими, унікальними».

3. Запропонуйте учням прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 126.

Запитання для обговорення:

- Які відмінності існують між людьми, що зображені на малюнку (*вік, стать, професія...*)?
- Що сталося б, якби на світі залишилися тільки люди одного віку (наприклад, літні або немовлята)?
- Що було б, якби у світі залишилися тільки люди однієї статі?

Гра «Мій камінець»

Попросіть дітей взяти по одному камінцю і вигадати йому історію (де він народився, який у нього характер, чи є у нього родичі або друзі). Запропонуйте учням розказати про свої камінці, а потім зберіть їх до купи, перемішайте і скажіть дітям, щоб вони спробували знову віднайти свій.

Запитання для обговорення:

- Чи важко було віднайти свій камінець?
- Чи здаються тепер усі камінці однаково?
- Який висновок ви можете з цього зробити?

Перегляд та обговорення відео

Разом з учнями подивіться мультфільм «Приймайте інших такими, якими вони є». Обговоріть, які висновки з нього можна зробити?

Робота в парах «Учимося

толерантності»

1. Напишіть на невеликих папірцях парні номери, наприклад: дві одиниці, дві двійки, дві трійки ... Всього папірців має бути стільки, скільки учнів у класі. Згорніть папірці і складіть у шапку. Запропонуйте розібрати їх і відшукати того, хто має такий самий номер і об'єднатися у пари.
2. Запропонуйте учням прочитати інформацію про толерантність у підручнику на с. 127.
3. Роздайте парам бланки із діаграмою Венна (можна завантажити за QR-кодом або роздрукувати *Додаток 1*). Запропонуйте парам записати у бланк п'ять відмінних та п'ять спільних рис (зразок у підручнику на с. 127).
4. Попросіть бажаючих зачитати написане. Обговоріть з учнями, що вони могли б робити разом і як ця вправа вчить цінувати відмінності.

Руханка

Запропонуйте потанцювати під пісню «All About Acceptance» і поспівати.

Мозковий штурм, обговорення «Як стати командою»

1. Запитайте учнів: «Що ми можемо робити тільки разом з іншими людьми (*спілкуватися, вчитися в школі, грати у футбол...*)?»
2. Розкажіть учням, як стати командою (підручник, с. 128).
3. За наявності часу продемонструйте учням відео про важливість команди. Обговоріть, що допомогло героям мультфільму подолати небезпеки.

Підсумуйте: «Команда — це об'єднання людей, які діють разом для досягнення

спільної мети. Робота в команді допомагає долати будь-які перепони».

Обговорення байки Івана Крилова «Лебідь, Щука і Рак»

1. Зачитайте байку Івана Крилова про Лебедя, Рака і Щуку, які тягли воза врізнобіч. Наголосіть, що це і є приклад групи, яку не можна назвати командою.

Лебідь, Щука і Рак

У товаристві лад — усяк тому радіє;
Дурне безладдя лихо діє,
І діло, як на гріх,
Не діло — тільки сміх.

Колись-то Лебідь, Рак та Щука
Проставить хуру узялись.
От троє разом запряглись,
Смикнули — катма ходу...
Що за морока? Що робить?
А й невелика, бачся, штука, —
Так Лебідь рветься підлетить,
Рак упирається, а Щука тягне в воду.
Хто винен з них, хто ні — судить не
нам,
Та тільки хура й досі там.

Запитання для обговорення:

- Чому цих персонажів не можна вважати командою?
 - Чи можна назвати командою родину, де одна людина виконує всю хатню роботу, їй ніхто не допомагає?
 - Чи можна назвати командою клас, у якому ніхто не хоче брати участь у підготовці до свята?
 - Чи можна назвати командою друзів, які увесь час сваряться?
2. Запропонуйте учням поспівати пісню із сурдоперекладом «Ми — сім'я». Попросіть дітей спробувати відтво-

рити жестовою мовою слова «сім'я», «любов», «обійми».

Матеріали до уроку

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням продовжити фразу: «Я думаю, що наш клас — це одна команда, тому що...».
3. Завершальна вправа «Ти — особливий». Учитель виходить на середину класу і каже одному з учнів: «Ти — особливий(а), Іване (Світлано), бо допомагаєш друзям (любиш тварин, розмовляєш італійською...). Приєднуйся до мене». Вони беруться за руки, і хлопчик або дівчинка обирає когось і каже: «Ти — особливий ... бо Приєднуйся до нас». Так триває доти, доки виберуть усіх. Коли приймають останнього, ланцюжок тісно закручується навколо нього.

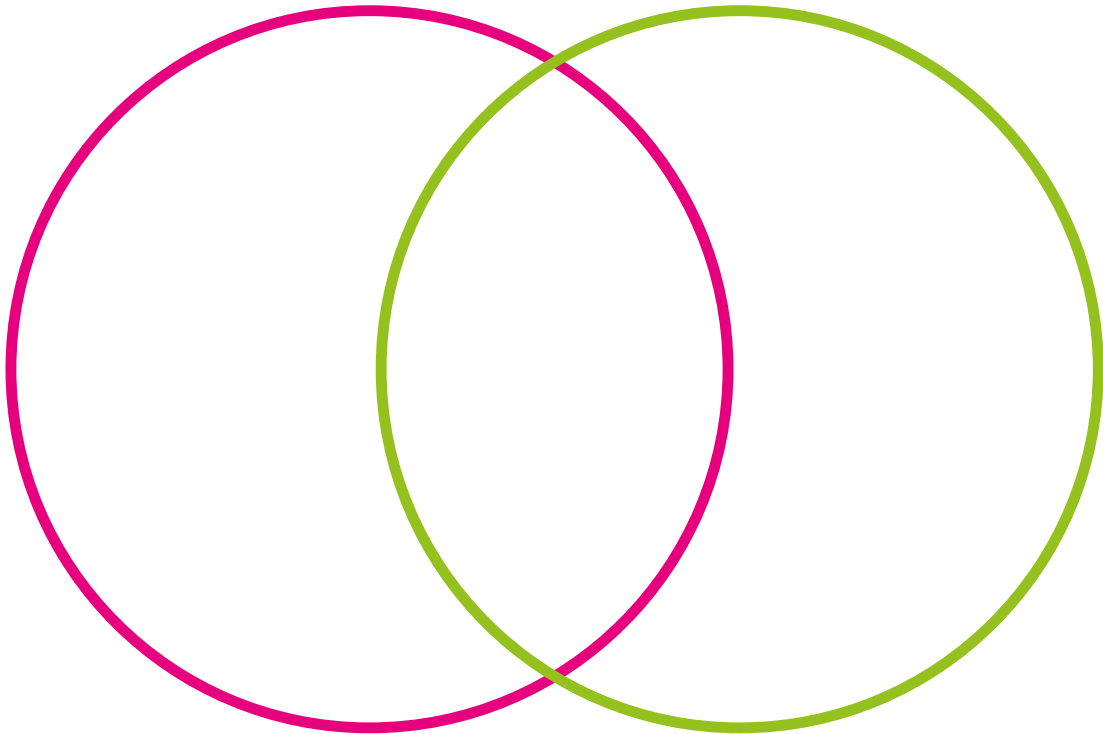

<https://tinyurl.com/a7usupnm>

Об'єднайтесь у пари. Запишіть п'ять відмінностей і п'ять спільних рис. Обговоріть, що вам було б цікаво робити разом.

_____ ім'я

_____ ім'я

Напишіть, як ця вправа вчить цінувати відмінності.

§ 17. Культура емоцій

Мета

Ознайомити учнів зі складовими емоційного інтелекту та рівнями емоційного самоконтролю. Розвивати вміння висловлювати свої емоції.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають, що таке емоційний інтелект;
- називають приємні і неприємні емоції;
- уміють висловлювати свої емоції за допомогою «Я-повідомлення».

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати та розрізати картки для гри для кожної пари.
- Роздрукувати щоденник емоцій для кожного учня.
- Роздрукувати бланки з висловлюваннями «Я-повідомлення» для кожної пари.
- Роздрукувати бланки «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Мозковий штурм	12 хв	12 хв
Робота в парах	10 хв	10 хв
Гра «Передай маску»	5 хв	10 хв
Руханка «Атоми та молекули»	3 хв	6 хв
Відпрацювання уміння правильно висловлювати свої почуття	д/з	10 хв
Робота з підручником «Емоції під час спілкування у соціальних мережах»	д/з	12 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми дізналися, що таке дискримінація, толерантність та з'ясували, як стати командою».
2. Актуалізація теми, знайомство. *Слово вчителя:* «Друзі, кожен з вас у цю хвилину переживає якісь емоції. Наприклад, ви можете відчувати радість з приводу того, що почався урок, або цікавість до нової теми. Але можуть бути і неприємні емоції. Це також абсолютно нормально. Постарайтесь висловити те, що ви зараз відчуваєте».
3. Оголосіть тему уроку: «Як ви вже зрозуміли, сьогодні ми поговоримо про емоції, дізнаємося, що таке емоційний інтелект та потренуємося висловлювати свої почуття».

Мозковий штурм

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію «Про що повідомляють емоції» та розглянути малюнок (підручник, с. 131).
2. Напишіть на дошці емоції, зображені на малюнку (підручник, с. 131). Запропонуйте учням доповнити перелік іншими емоціями та проаналізувати, які з них приємні, а які — неприємні.
3. Запитайте, що могло б статися, якби люди ніколи не відчували неприємних почуттів.
4. Об'єднайте учнів у пари. Запропонуйте їм по черзі кидати гральний кубик і розказати одне одному про ситуації,

коли вони відчували такі емоції (підручник, с. 131, мал. 50).

Робота в парах

1. Розкажіть про емоційний інтелект (підручник, с. 132).
2. Об'єднайте учнів у пари. Запропонуйте розглянути малюнок у підручнику на с. 132 та обговорити, який рівень емоційного інтелекту вони мають.
3. Роздайте парам картки і запропонуйте пограти у гру, щоб потренуватися розпізнавати та прогнозувати свої емоції в різних ситуаціях (*картки для гри та шаблони «Щоденник емоцій» розміщені за QR-кодом у матеріалах до уроку*).

Примітка: роздайте учням шаблони і запропонуйте вдома розпочати вести «Щоденник емоцій». Так діти навчатимуться стежити за своїм емоційним станом та з'ясувати, які події у них викликають сильні емоції.

Гра «Передай маску»

Слово вчителя: «Людина може виявляти та розуміти почуття без слів. Коли вона радіє, це видно з блиску в її очах, задоволеного виразу обличчя, усмішки. Ми дізнаємося про це навіть з радісного голосу в телефоні. Щоб навчитися розуміти й висловлювати почуття без слів, пограйте в гру "Передай маску"».

- Сядьте колом. Той, хто починає, повертається до найближчого сусіда праворуч і зображує на обличчі якийсь почуття (радість, сум, задоволення, гнів, подив).
- Його сусід спершу переймає «маску», тобто намагається відтворити її, а відтак, повернувшись до наступного

гравця, змінює вираз обличчя і передає йому свою «маску».

Запитання для обговорення:

- Які емоції ви зображали? Назвіть їхні ознаки (міміка, жести, положення тіла, сила голосу, інтонація).

Руханка «Атоми та молекули»

Запропонуйте учасникам уявити себе атомами, які хаотично рухаються у просторі. Потім скомандуйте: «Об'єднайтеся в молекули по двоє!» Учасники якомога швидше стають у пари. Відтак знову вільний рух і команда: «Молекули, по троє!» (четверо, п'ятеро). Зупиніть гру, коли учасники будуть у парах і запропонуйте виконувати наступне завдання у цих парах.

Відпрацювання уміння правильно висловлювати свої почуття

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про керування емоціями у підручнику на с. 134 та розглянути схему «Я-повідомлення» на с. 135.
2. Роздайте утвореним парам бланки з висловлюваннями «Я-повідомлення». Запропонуйте парам перетворити «Типовідомлення» на «Я-повідомлення» і розіграти ситуації в парах (зразок на мал. 55).
3. Попросіть бажаючих продемонструвати свої ситуації у класі.

Робота з підручником «Емоції під час спілкування у соціальних мережах»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 136.
2. Попросіть дітей прочитати повідомлення на с. 136 (мал. 56) і скорегувати повідомлення Ангеліни,

щоб зменшити кількість смайликів.

3. Перейдіть за QR-кодом і подивіться відео. Обговоріть, як можна бути джерелом позитивних емоцій в інтернеті.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись відео про емпатію (с. 139 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Запропонуйте учням продовжити фразу: «На цьому уроці я зрозуміла(в)...».
3. Прощання. Запропонуйте учням усім разом тричі сказати: «Ми – молодці!».

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/5carktsh>

§ 18. Бути людиною

Мета

Розвивати навички емпатії. Навчити правильно поводитися з домашніми тваринами.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *знають*, що таке емпатія;
- *розповідають*, як правильно поводитися з домашніми тваринами;
- *наводять приклади* добрих справ на щодень.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати бланки з оголошеннями за кількістю учнів у класі.ю
- Роздрукувати бланки «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Робота в групах	15 хв	15 хв
Складаємо чеклист добрих справ	11 хв	11 хв
Руханка	4 хв	4 хв
Бесіда «Як дбати про домашніх тварин»	д/з	10 хв
Досліджуємо сайт фонду Harry Raw	д/з	20 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали, які бувають емоції, дізналися, що таке емоційний інтелект та тренувалися висловлювати свої емоції».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми дізнаємося, що таке емпатія, як правильно поводитися з домашніми тваринами і складемо чеклист добрих справ».
3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я і те, що найбільше приносить їм радість (*гратися з домашніми улюбленцями, слухати музику...*).

Робота в групах

1. Розкажіть учням про співчуття (підручник, с. 139).
2. Запропонуйте учням переглянути відео та обговорити, що таке емпатія.
3. Об'єднайте учнів у 7 груп за ситуаціями у підручнику на с. 139. Запропонуйте групам уявити почуття людей у запропонованих ситуаціях і розказати про це у класі.

Складаємо чеклист добрих справ

1. Попросіть дітей прочитати інформацію про добротність та розглянути список добрих справ Олексія на щодень (підручник, с. 140).

Примітка: за наявності часу запропонуйте учням скласти свій список добрих справ. В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома.

2. Запропонуйте учням знайти в інтернеті відео, як люди допомагають безпритульним тваринам і розказати про це у класі.
3. Роздайте учням бланки з оголошеннями. Попросіть дітей уявити, що вони знайшли безпритульну тварину (собаку, kota) і їм потрібно написати оголошення, щоб віддати її у добрі руки.
4. Попросіть бажаючих зачитати свої оголошення у класі.

Руханка

Запропонуйте учням виконати руханку повторюючи рухи за ведучими.

Бесіда «Як дбати про домашніх тварин»

1. Слово вчителя: «Ми можемо мати своїх кумирів — людей, якими захоплюємося. Але й ми самі здатні стати для когось цілим світом, наприклад для наших домашніх улюбленців. Пам'ятаймо: їм замало лише доброго ставлення».
2. Запропонуйте учням розглянути малюнки у підручнику на с. 141 і обговорити, як слід дбати про домашніх тварин.
3. Наголосіть учням, що їхній песик чи кіт може благально дивитися, коли вони їдять. Однак спеціалісти не радять годувати тварин зі столу. Деякі звичні для нас продукти можуть нашкодити тваринам. Попросіть дітей перейти за QR-кодом і ознайомитися із переліком заборонених продуктів для собак і котів.

Примітка: за наявності часу запропонуйте учням перейти за QR-кодом і прочитати інструкцію до гри

«Зоомагазин». Щоб пограти, учні мають натиснути «Долучитись». В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома.

Досліджуємо сайт фонду Harry Raw

1. Попросіть дітей прочитати інформацію про гуманне ставлення до тварин (підручник, с. 142).
2. Разом з учнями дослідіть сайт фонду Harry Raw і з'ясуйте, до яких заходів може долучитися ваш клас.
3. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом і ознайомитися із переліком пригодницьких книжок про тварин. Попросіть дітей унизу сторінки натиснути «Долучитись» і прочитати деякі оповідання.

Підсумкові, домашні завдання

1. Роздайте учням бланки «Мій домашній улюбленець» і запропонуйте заповнити їх. За нестачі часу запропонуйте дітям виконати це завдання вдома.
2. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись перший епізод освітнього серіалу «Хумра. Історія про права людини» (с. 150 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
- 3 Зворотний зв'язок (за наявності часу). Запропонуйте учням продовжити фразу: «На цьому уроці я зрозуміла(в)...».
4. Прощання. Разом з учнями станьте боком в тісне коло. Покладіть праві руки одна на одну в центрі. Підніміть ліву ногу і, стрибаючи на правій, разом промовте: «Хай сьогодні нам щастить,

хай нам завтра пощастить, хай завжди усім щастить! Будьмо!».

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/22yn472f>

Онлайн гра «Зоомагазин»

<https://tinyurl.com/zkr6stjd>

Сайт фонду Harry Raw

<https://tinyurl.com/yh6auw9j>

Розділ 5. Соціальне здоров'я

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Суспільні норми	1–2 год
2. Умови ефективного спілкування	1–2 год
3. Як відстояти себе	1 год
4. Спілкуємося з дорослими	1–2 год
5. Спілкуємося з однолітками	1–2 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Що таке «правила», «право», «права»?
- Які є права і обов'язки дітей?
- Що сприяє порозумінню між людьми?
- Як уникати непорозумінь?
- Які є стилі поведінки?
- Що таке кола спілкування?
- Які є ознаки булінгу і кібербулінгу?
- Як протидіяти булінгу?

Цілі розділу:

1. Дати дітям розуміння того, що стосунки у суспільстві регулюються певними правилами, нормами і законами. З'ясувати деякі наслідки їх порушень. Нагадати про права та обов'язки дітей.
2. Дати змогу відпрацювати навички комунікації: слухати і говорити, розуміти і використовувати «мову жестів», розвитку доброзичливої манери спілкування.
3. Перекопати учнів у перевагах упевненої поведінки порівняно з пасивною та агресивною. Надати змогу відпрацювати вміння розрізняти типи поведінки та навички упевненої поведінки.
4. Ознайомити учнів з колами спілкування та особистим простором.
5. Ознайомити учнів з ознаками і перевагами справжньої дружби. Сприяти встановленню у класному колективі дружньої атмосфери, запобігінню проявам насилля в учнівському середовищі.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- пояснюють різницю між поняттями «правило», «право», «права»;
- називають права і обов'язки дітей;
- знають, що допомагає, а що перешкоджає порозумінню;
- розповідають про стилі поведінки;
- пояснюють, що таке кола спілкування;
- називають ознаки і переваги справжньої дружби;
- уміють протидіяти булінгу.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Діє відповідально [СЗО 1.1]	<p>Демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі [6 СЗО 1.1.1-1]
Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб [СЗО 1.2]	<p>Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження [6 СЗО 1.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції і неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1] • виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу [6 СЗО 1.2.1-2] • бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна [6 СЗО 1.2.1-3]
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	<p>Досягає ефективного спілкування, виявляючи повагу до особистого простору інших осіб, для організації ефективної спільної діяльності, задоволення власних потреб і потреб інших осіб [6 СЗО 4.4.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки і добробуту [6 СЗО 4.4.1-1] • застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації [6 СЗО 4.4.1-2] • розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування [6 СЗО 4.4.1-4]
Надає допомогу [СЗО 1.3]	<p>Ідентифікує способи та можливість надання необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації [6 СЗО 1.3.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається за допомогою до інших осіб [6 СЗО 1.3.2-3]

Мовно-літературна освітня галузь

Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях

Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	<p>Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]</p> <p>Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]</p>
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень [МОВ 1.2]	<p>Усно відтворює зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту), акцентуючи увагу на окремих деталях [6 МОВ 1.2.1]</p> <p>Фіксує основний зміст почутого повідомлення (зокрема художнього тексту, медіатексту) відповідно до поставленого завдання [6 МОВ 1.2.2]</p> <p>З допомогою інших осіб або самостійно добирає і створює графічні та візуальні засоби передачі інформації, зокрема щодо літературного твору (фабула, розрізнення персонажів, установлення зв'язків між ними тощо) [6 МОВ 1.2.3]</p> <ul style="list-style-type: none"> • унаочнює та візуалізує почуте повідомлення (самостійно або з допомогою інших осіб), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси тощо) для відтворення змісту, структурування інформації [6 МОВ 1.2.3-1]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	<p>Визначає мету повідомлення [6 МОВ 1.4.4]</p> <p>Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5]</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]
Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1]
Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	

<p>Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]</p>	<p>Інтегрує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 2.2.5] Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7]</p>
<p>Перетворює текстову інформацію [МОВ 2.6]</p>	<p>Передає тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 МОВ 2.6.1] • переказує зміст тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) у різний спосіб відповідно до завдання [6 МОВ 2.6.1-1] • представляє текстову інформацію з одного джерела (зокрема художнього тексту, медіатексту), використовуючи різні способи і засоби візуалізації змісту [6 МОВ 2.6.1-3] Трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову, зокрема з використанням мультимедійних засобів [6 МОВ 2.6.2]</p>
<p>Висловлювання думок, почуттів і ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема інтерпретація літературних творів українських і зарубіжних письменників; взаємодія з іншими особами у цифровому середовищі, дотримання норм літературної мови</p>	
<p>Створює письмові висловлення [МОВ 3.1]</p>	<p>Записує (від руки або з використанням спеціальних, зокрема цифрових, пристроїв) власні міркування або інформацію з різних джерел [6 МОВ 3.1.1] Створює та самостійно презентує в простий спосіб тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) на визначену тематику [6 МОВ 3.1.2]</p>
<p>Технологічна освітня галузь</p>	
<p>Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності</p>	
<p>Проектує особистісно і соціально значущий виріб [ТЕО 1.1]</p>	<p>Здійснює художнє конструювання виробу з використанням методів проектування [6 ТЕО 1.1.4] • продукує та відображає творчий задум у зручній формі [6 ТЕО 1.1.4-4] Орієнтується в доборі матеріалів, визначає їх кількість і вартість [6 ТЕО 1.1.6]</p>
<p>Виготовляє проєктований виріб за визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]</p>	<p>Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1] Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5] Презентує результати власної чи спільної проектно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.2]</p>

Інформатична освітня галузь	
Пошук, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для розв'язання життєвих проблем	
Критично оцінює інформацію, отриману з різних джерел [ІФО 1.4]	<p>Будує власні судження про медіатексти, визначаючи достовірність інформації та надійність джерел [6 ІФО 1.4.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації в медіатекстах [6 ІФО 1.4.2-1]
Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача	
Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]	<p>Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
Громадянська та історична освітня галузь	
Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення	
Діє з урахуванням принципів прав людини, прав та обов'язків громадянина [ГІО 5.2]	<p>Пояснює базові права людини, зокрема дитини, і механізми їх реалізації та захисту [6 ГІО 5.2.1]</p> <p>Протидіє порушенням прав людини [6 ГІО 5.2.2]</p> <p>Протидіє утискам, насиллю (булінгу), виявам нерівності або несправедливості [6 ГІО 5.3.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікує випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить [6 ГІО 5.3.2-1]
Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем	
Застосовує принципи та механізми демократії [ГІО 6.1]	<p>Дотримується колективно встановлених правил [6 ГІО 6.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2]

§ 19. Суспільні норми

Мета

Дати дітям розуміння того, що стосунки у суспільстві регулюються певними правилами, нормами і законами. З'ясувати деякі наслідки їх порушень. Нагадати про права та обов'язки дітей.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають для чого потрібні правила;
- пояснюють різницю між поняттями «правило», «право», «права»;
- називають деякі права і обов'язки дітей.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку.
- Роздрукувати *Додаток 1*.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Робота в групах «Правила класу»	13 хв	13 хв
Робота з підручником «Що таке право»	д/з	9 хв
Руханка	3 хв	6 хв
Мозковий штурм «Права дитини»	12 хв	12 хв
Створюємо пам'ятки «Права і обов'язки дитини»	д/з	10 хв
Інформаційне повідомлення «Моральні норми»	д/з	6 хв
Підсумкові завдання	7 хв	14 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми дізналися, що таке емпатія, з'ясували, як правильно поводитися з домашніми тваринами та склали чеклист добрих справ».
2. Вправа на знайомство. Запропонуйте дітям по черзі назвати своє ім'я і сказати, що вони вміють добре робити. Наприклад: «Я можу стрибати зі скакалкою 50 разів підряд». Інші діти підтримують її: «Молодець!»
3. Бесіда, актуалізація теми.

Запитання для обговорення:

- Навіщо, на вашу думку, люди створюють різні правила, норми, закони?» (Щоб у державі та між людьми був лад)
 - Чому люди не можуть чинити, як їм заманеться? (Це призведе до хаосу, під загрозу буде поставлена особиста та суспільна безпека)
2. Запропонуйте учням подивитися відео про один день без правил.

Запитання для обговорення:

- Чому правила важливі?
- Які небезпеки виникнуть, якщо раптом скасувати Правила дорожнього руху?

Підсумуйте: «Отже, сьогодні ми дослідимо поняття «правила», «право», «права» та створимо пам'ятки про права і обов'язки дитини».

Робота в групах «Правила класу»

1. Слово вчителя: «Усе шкільне життя пов'язане з правилами, наприклад, як поводитися на уроках і перервах, пра-

вила пожежної безпеки тощо».

2. Попросіть дітей розглянути малюнок «Правила класу» у підручнику на с. 149 і порівняти їх з правилами їхнього класу. Обговоріть, яких правил їм дотримувати легко, а яких — складно.
3. Слово вчителя: «А якби ви були директором/директоркою школи або міністром/міністеркою освіти, може, встановили б інші правила?» Об'єднайте учнів у групи будь яким зручним для вас способом і запропонуйте їм придумати два жартівливих і чотири серйозних правила, які вони хотіли б запровадити у своїй школі.
4. Запропонуйте групам зачитати та обговорити свої пропозиції. Можливо, якесь правило всім сподобається і учні запропонують додати його до правил своєї школи.

Робота з підручником

«Що таке право»

1. Запропонуйте учням прочитати, що таке право та про деякі професії, пов'язані з правом (підручник, с. 150).
2. Попросіть дітей подивитися перший епізод освітнього серіалу «Хумра. Історія про права людини».

Запитання для обговорення:

- Як суддя вирішує, яке покарання можна застосувати, а яке — ні?
- Чим відрізняються поняття «правило», «право», «права»?

Мозковий штурм «Права дитини»

1. Розкажіть дітям про права дітей (підручник, с. 151).
2. Проведіть мозковий штурм. Запропонуйте учням уявити, що їм доручили

- відповідальну роботу — скласти перелік прав, якими могли б користуватися всі діти. Що б вони запропонували?
3. Попросіть дітей оформити результат за прикладом у підручнику на с. 151.

Створюємо пам'ятки «Права і обов'язки дитини»

1. *Слово вчителя:* «Разом з правами у дітей є обов'язки. Обов'язок — це зобов'язання людини перед собою, іншими людьми, державою».
2. Запропонуйте учням розглянути у підручнику та завантажити за QR-кодом (*Додаток 1*) права і обов'язки дитини (с. 152).
3. Попросіть учнів навести приклади, коли діти не виконували своїх обов'язків. Запитайте: «До яких наслідків це може призвести?»
4. Об'єднайте учнів у групи. Запропонуйте групам обрати найважливіші, на їх думку, права і обов'язки дитини та створити пам'ятки про це.

Інформаційне повідомлення «Моральні норми»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 153.

Запитання для обговорення:

- В якій ситуації є порушення моральної норми і якої саме?
- Наведіть приклади ситуацій про те, коли люди дотримувалися чи не дотримувалися моральних норм. До чого це призвело?

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням продовжити фразу: «Сьогодні я зрозумів(ла), що правила потрібні для того, щоб...».
3. Прощання. Попросіть дітей стати в коло, взятися за руки і тричі потиснути їх.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/juafenn5>

ПРАВА

Діти мають право
на освіту

ОБОВ'ЯЗКИ

... і обов'язок вчитися та
поважати своїх учителів

Діти мають право
на любов і захист

... і обов'язок проявляти
любов і повагу до інших

ПРАВА

Діти з інвалідністю
мають право
на особливий догляд

ОБОВ'ЯЗКИ

... і обов'язок дбати
про максимальний
розвиток своїх здібностей

Діти мають право
пишатися своєю
спадщиною
та релігією

... і обов'язок поважати
спадщину і релігію інших

ПРАВА

Діти мають право
на безпечне
і затишне житло

ОБОВ'ЯЗКИ

... і обов'язок дбати
про його чистоту

Діти мають право
на помилку

... і обов'язок вчитися
на своїх помилках

ПРАВА

Діти мають право
на повноцінне харчування

ОБОВ'ЯЗКИ

... і обов'язок
не марнувати їжу

Діти мають право
на розваги, відпочинок
і дозвілля

... і обов'язок
берегти чуже
і державне майно

§ 20. Умови ефективного спілкування

Мета

Дати змогу відпрацювати навички комунікації: слухати і говорити, розуміти і використовувати «мову жестів», розвитку доброзичливої манери спілкування.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають навички, які сприяють порозумінню між людьми;
- уміють ставити уточнювальні запитання;
- демонструють навичку активного слухання.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку.
- Роздрукувати *Додатки 1-5*.
- Стикери для вправи на знайомство.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Гра «Крокодил»	7 хв	7 хв
Робота з підручником «Щирість і тактовність»	д/з	10 хв
Вправа «Доброзичливість і гарні манери»	д/з	12 хв
Руханка «Струмочок»	3 хв	6 хв
Відпрацювання навичок уважного слухача	7 хв	7 хв
Робота в парах	8 хв	8 хв
Підсумкові завдання	10 хв	20 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок. «Про що ми говорили на минулому уроці?» Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми дослідили поняття "правила", "права", "право" та створили пам'ятки про права і обов'язки дитини».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми спробуємо з'ясувати, що допомагає, а що перешкоджає порозумінню між людьми».
3. Вправа на знайомство. Розмістіть на дошці малюнки двох людей (*Додаток 1*). Роздайте учням стикери і запропонуйте написати, що допомагає їм у спілкуванні. Після того, як діти напишуть, попросіть їх, по черзі виходити до дошки, зачитувати те, що вони записали, і «побудувати» зі своїх стикерів «міст» між малюнками.
4. Запропонуйте учням прочитати, що таке спілкування та розглянути навички, які сприяють порозумінню між людьми (с. 156 підручника).

Гра «Крокодил»

1. Розкажіть учням про спілкування без слів (с. 157).
2. Запропонуйте перейти за QR-кодом, ознайомитися із правилами гри «Крокодил» або *Додаток 2* і пограти в цю гру.

Запитання для обговорення:

- Що допомагало вам відгадувати слова?
- Що було складніше — невербально показувати слова чи відгадувати їх?

Підсумуйте: «Люди можуть передавати інформацію не лише словами, а й без

них — невербально».

Робота з підручником «Щирість і тактовність»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 158.
2. Попросіть дітей поміркувати, на якому малюнку зображено щирість, а на якому — нетактовність та пояснити свою думку.

Вправа «Доброзичливість і гарні манери»

1. *Слово вчителя:* «Приязна, відкрита манера спілкування є надзвичайно привабливою. З доброзичливими людьми залюбки спілкуються і встановлюють дружні стосунки. Тому люди виробили правила ввічливості — етикету, які сприяють порозумінню».
2. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом, завантажити бланк або роздрукувати *Додаток 3* і записати по три слова чи фрази, які можна використати для вказаної ситуації.

Руханка «Струмочок»

Запропонуйте учасникам стати у пари (пара за парою), взятися за руки і піднести їх угору. Той, хто залишився сам, проходить під руками, обираючи собі когось до пари. Той, хто залишився без пари, робить те саме. Через 2–3 хвилини зупиніть гру і запропонуйте виконувати наступне завдання у парах, що утворилися.

Відпрацювання навичок уважного слухача

1. Запропонуйте учням у парах прочитати інформацію і розглянути малюнок у підручнику на с. 160.
 2. Попросіть дітей по черзі розказати одне одному цікавий епізод зі свого життя, відпрацьовуючи навички уважного слухача. Наголосіть парам, щоб вони слідували за положенням тіла, мімікою, жестами, словами.
- Викладіть на дошці заготовки (частинки кораблика «Спілкування»):
 - 1) щирість і тактовність;
 - 2) доброзичливість і гарні манери;
 - 3) уміння говорити;
 - 4) уміння слухати.

Робота в парах

1. Прочитайте, як уникати непорозумінь (підручник, с. 161).
2. Попросіть дітей розглянути малюнок й обговорити, які уточнювальні запитання поставила дівчинка.
3. Запропонуйте учням у парах перейти за QR-кодом (або роздрукуйте *Додаток 4*), завантажити бланки і сформулювати уточнювальні запитання, які допоможуть дітям уникати непорозумінь.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
 2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Запропонуйте учням продовжити фразу: «Для ефективного спілкування потрібно...».
 3. Підсумуйте урок за допомогою вправи «Корабель порозуміння» (повторити елементи спілкування, що сприяють порозумінню).
- *Слово вчителя:* «Уявимо спілкування у вигляді кораблика, кожна частина якого буде заповнена певним правилом».
 - Розріжте на 4 частини кораблик (*Додаток 5*).

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/zv5khnwf>

Правила гри «Крокодил»

Гра складається з двох команд. Гравці однієї команди задумують слово і вибирають гравця з команди суперників, якому по секрету повідомляють це слово. Після цього гравець має пояснити загадане слово своїй команді, яка повинна зрозуміти задумане слово і висловлювати припущення.

Гра триває до тих пір, поки команда не вгадає загадане слово або не «викине білий прапор».

Можна домовитися про обмеження по часу на відгадування. Після цього команди міняються місцями. Наступного разу обирається інший гравець.

Під час гри дозволяється:

- використовувати жести і міміку, танці, стрибки, кривляння;
- приймати будь-які пози;
- кивати або мотати головою: «так» і «ні».

Під час гри забороняється:

- писати і малювати;
- вимовляти склади і букви (навіть без звуку, одними губами);
- показувати букви або передавати літери мовою глухонімих.

Запишіть слова чи фрази, які можна використати для ситуації.

СЛОВА, ЯКІ МОЖНА ВИКОРИСТАТИ ДЛЯ:

прохання про послугу, допомогу

вибачення

вітання і прощання з друзями

вітання і прощання з дорослими,
вчителями

подяки

дякую
привіт
спасибі
будь ласка
вибачте
перепрошую
доброго ранку
добрий день
добраніч
здрастуйте
на все добре
до побачення
прошу
пробач
салют
бувай
до зустрічі

Запишіть уточнювальні запитання для кожної ситуації.

Приходь до мене
на день народження

Пограймо у вихідні
у футбол

Зателефонуй мені
завтра

Купи, будь ласка,
мандарини

§ 21. Як відстояти себе

Мета

Переконати учнів у перевагах упевненої поведінки порівняно з пасивною та агресивною. Надати змогу відпрацювати вміння розрізняти типи поведінки та відпрацювати навички упевненої поведінки.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розрізняють пасивну, агресивну й упевнену поведінку;
- називають вербальні і невербальні ознаки різних типів поведінки (слова, сила та інтонація голосу, міміка, жести, положення тіла);
- демонструють навички упевненої поведінки.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- У разі потреби роздрукувати Додатки 1-3.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Робота з підручником	5 хв
Робота в групах	8 хв
Руханка-пантоміма «Пасивний, агресивний, асертивний»	4 хв
Тест «Чи є я асертивним»	5 хв
Робота в парах	8 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми з'ясували, що допомагає, а що перешкоджає порозумінню між людьми та тренувалися ставити уточнювальні запитання».
2. Актуалізація та оголошення теми уроку. *Слово вчителя:* «Батько з донькою гуляли в парку. Дівчинка захотіла з'їхати з гірки. Але діти, що каталися, не пропускали її. Тато сказав: "Я не хочу, щоб ти билася, але ти мусиш з'їхати з цієї гірки"». Запитайте учнів, що має зробити дівчинка, щоб з'їхати з гірки. *Слово вчителя:* «У ситуаціях, коли треба не дати себе скривдити, відмовитися від чогось, звернутися по допомогу або висловити власну думку, люди поведуться по-різному. Одні намагаються будь-що уникати конфліктів і при цьому нехтують своїми інтересами. Таку поведінку називають пасивною. Вона, можливо, зручна для когось, та не вигідна для самої людини. Інші, навпаки, домагаються свого у будь-який спосіб, вдаючись до тиску, погроз, лайки або фізичної сили. Це — агресивна поведінка, яка не викликає симпатії і призводить до того, що з цією людиною ніхто не хоче спілкуватися. Та більшість людей надають перевагу рівноправним стосункам, намагаються відстоювати свої права, не порушуючи прав інших. Така поведінка називається упевненою, гідною, рівноправною, або асертивною. Сьогодні ми навчимося розрізняти ці типи

поведінки, більше дізнаємося про їхні переваги і недоліки».

3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я і розповісти про ситуацію, коли вони поведилися пасивно, агресивно чи асертивно.

Примітка: За нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати ознаки видів поведінки та визначити, яку поведінку в них описано: асертивну, агресивну чи пасивну (підручник, с. 164).
2. Разом з учнями подивіться відео про стилі спілкування. Обговоріть, як поведуться агресивні, пасивні та упевнені люди.

Робота в групах

Об'єднайте учнів в три групи («пасивний», «агресивний», «асертивний»). Запропонуйте групам опрацювати матеріал у підручнику на с. 165–167 про відповідний тип поведінки, підготувати про це повідомлення та презентувати його класу.

Руханка-пантоміма «Пасивний, агресивний, асертивний»

1. Запропонуйте дітям встати і за вашою командою почати ходити по кімнаті, як закомплексована і пасивна людина. Потім уявити себе сердитим і зверхнім. А насамкінець поводитись доброзичливо та упевнено.
2. Запитайте учнів, що вони відчували, коли демонстрували пасивну, агресивну й упевнену поведінку.

Тест «Чи є я асертивним»

1. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом у підручнику на с. 167 (або роздайте *Додаток 1*) та пройти тест на асертивність.
2. Попросіть бажаючих поділитися своїми результатами.

Примітка: за нестачі часу, діти можуть виконати це завдання вдома.

Робота в парах

1. Об'єднайте учнів у пари будь-яким зручним способом для вас і запропонуйте перейти за QR-кодом у підручнику на с. 167 (або роздайте *Додаток 2*) та визначити ситуації, в яких діти поведуться асертивно.
2. Після того, як всі пари впораються із завданнями, разом перевірте правильність виконання.
3. Залишаючись у тих самих парах запропонуйте учням перейти за QR-кодом у підручнику на с. 167 (або роздайте *Додаток 3*), обрати одну із ситуацій та підготувати сценки про поведінку в заданій ситуації.
4. Попросіть бажаючих продемонструвати свої ситуації.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням по черзі висловити свою думку про недоліки агресивної та пасивної поведінки і користь упевненої поведінки. Наприклад: «Упевнену людину поважають, до її думки прислухаються, вона має багато друзів», «Пасивні люди можуть почуватися ображеними, стати жертвою агресії, нездатні себе захистити», «Агресивних людей ніхто не любить, їх можуть покарати навіть за те, що вони не робили, адже вони мають погану репутацію».
3. Прощання. Запропонуйте учням стати в коло, узятись за руки і хором сказати: «Ми — молодці!»

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/yckm6ptf>

Чи є я асертивним?

Чим більше у вас ✓ і менше ✗, тим більше ви асертивні.

Я можу сказати «Ні», не відчуваючи провини чи тривоги

Я можу легко попросити про допомогу в інших

Я визнаю свої помилки

Я можу висловити свої почуття, такі як гнів чи розчарування

Я говорю іншим, коли їхня поведінка мені не подобається

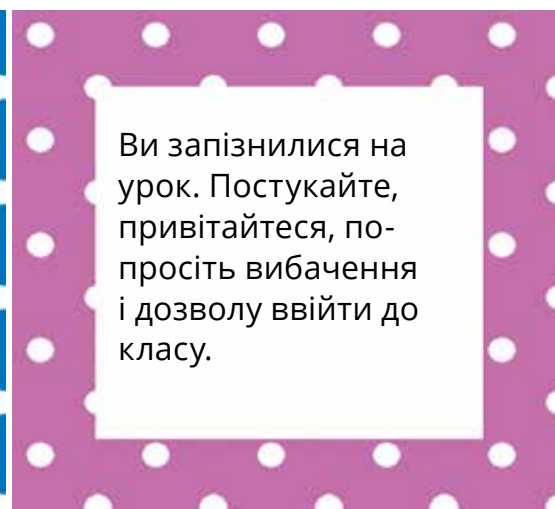
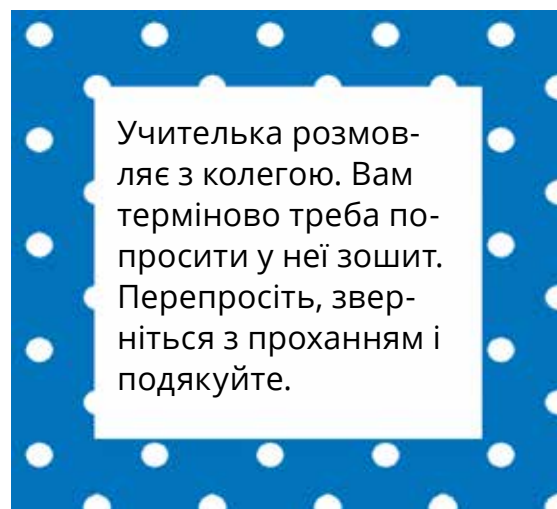
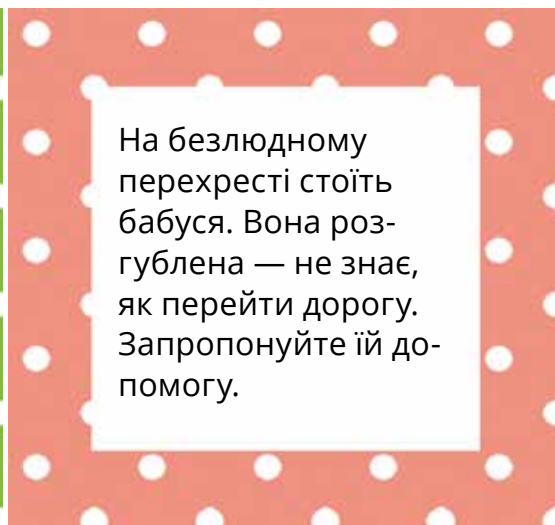
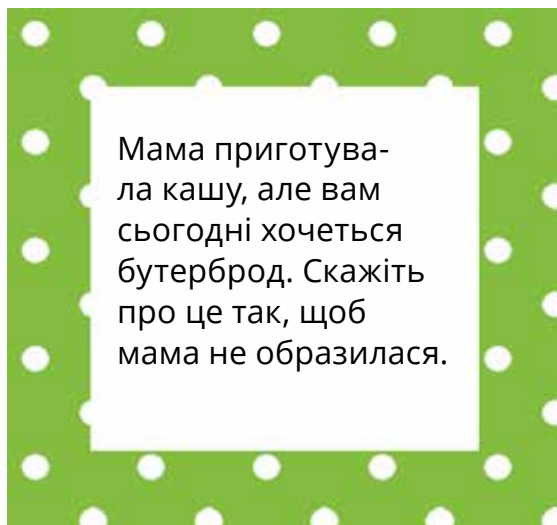
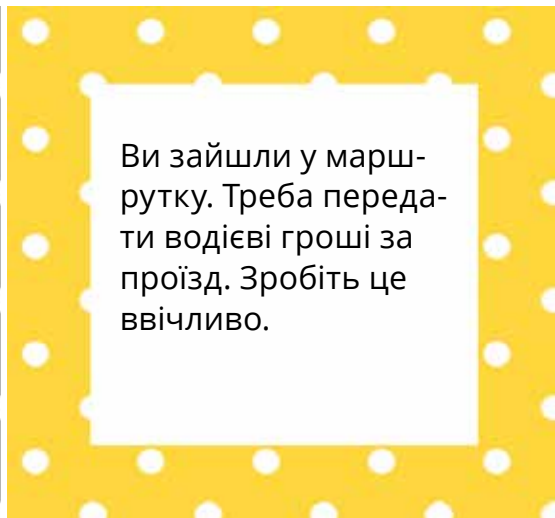
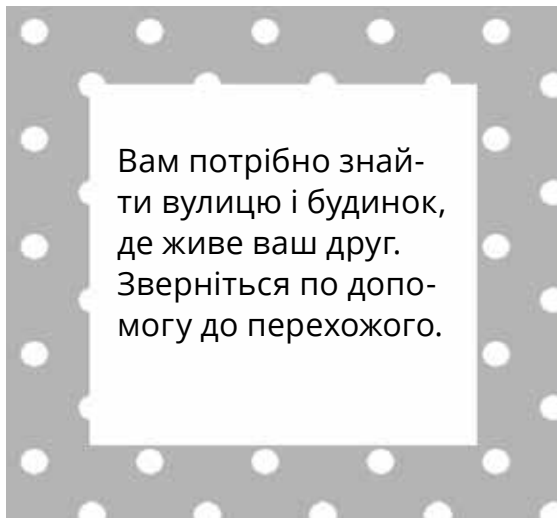
Я можу висловити свою думку та переконання, навіть якщо інші зі мною не згодні

Я можу висловлювати свої ідеї в групі та цінувати свій внесок

Я можу передоручати частину своєї роботи іншим

Позначте ситуації, в яких діти поводять себе асертивно.

- Артем запитав: «Максиме, ти можеш припинити кидати в мене м'ячем?»
- Діана штовхнула Олега, тому що він обізвав її.
- Марина сказала: «Катю, мені не подобається, коли ти це робиш. Будь ласка, припини.
- Іван назвав Антона «курячим мозком», тому що він розсердився на нього.
- Яна образилася на Андрія за те, що він сміявся над її зачіскою, але вона нічого йому не сказала.
- Ярослав зайшов у клас і побачив, що його місце зайняте. Він сердито сказав: «Алісо, йди геть! Це моє місце»
- Настя сказала: «Руслане, будь ласка, перестань пліткувати про мене. Мені це неприємно».
- Поліна сказала Юлі, що вона найгірша подруга у світі.
- Ілона розізлилася на Дмитра, але порахувала до 10, перш ніж почати говорити.
- Софія сказала: «Богдане, я втомилась від того, що ти чіпляєшся до мене».
- Микита сказав: «Назарє, я даю тобі 10 секунд, щоб втекти, перш ніж я тебе вдарю!»

§ 22. Спілкуємося з дорослими

Мета

Ознайомити учнів з колами спілкування та особистим простором. Відпрацювання навичок спілкування з дорослими, виховання поваги до дорослих.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають про свою родину;
- знають, як правильно спілкуватися з різними людьми;
- вміють дотримуватися особистих кордонів інших людей;
- створюють міні-лепбук «Кола спілкування» та схему «Кола підтримки».

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- У разі потреби роздрукувати Додатки 1-4.
- Клубок ниток для гри «Сімейне павутиння».

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	7 хв	14 хв
Тест «Чи порушую я особисті кордони інших людей?»	д/з	5 хв
Робота в групах	6 хв	6 хв
Робота з підручником	10 хв	10 хв
Практична робота «Кола спілкування»	д/з	15 хв
Гра «Сімейне павутиння»	10 хв	10 хв
Мозковий штурм	5 хв	5 хв
Створення схеми «Кола підтримки»	д/з	11 хв
Підсумкові завдання	7 хв	14 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми вчилися розрізняти стилі поведінки та дізналися про їхні переваги і недоліки».
2. Актуалізація та оголошення теми уроку. *Слово вчителя:* «Уявіть, що навколо кожного з нас є невидима оболонка – особистий простір, у якому ми відчуваємося комфортно під час спілкування. Щоб не порушувати особистий простір співрозмовника, бажано стояти приблизно на відстані витягнутої руки. Сьогодні ми вчитимемося поважати особисті кордони інших людей, а також дізнаємося як правильно спілкуватися з різними людьми».
3. Знайомство. Запропонуйте учням розглянути мал. 71 у підручнику на с. 170 і по черзі або у парах розповісти, як вони відчуваються, коли хтось порушує їх особистий простір.

Підсумуйте: «Завжди тримайте дистанцію на відстані витягнутої руки!»

Тест «Чи порушую я особисті кордони інших людей?»

1. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом у підручнику на с. 170 (або роздайте *Додаток 1*) та за допомогою тесту перевірити, чи порушують вони особисті кордони інших людей.
2. Попросіть бажаючих поділитися своїми результатами.

Примітка: за нестачі часу, учні можуть виконати це завдання вдома.

Робота в групах

1. Об'єднайте учнів у групи будь-яким зручним способом для вас.
2. Запропонуйте групам перейти за QR-кодом у підручнику на с. 170 (або роздайте *Додаток 2*) та визначити, в яких ситуаціях порушено особистий простір.
3. Після того, як всі пари впораються із завданнями, разом перевірте правильність виконання. Обговоріть, за якими ознаками можна зрозуміти, що порушено особисті кордони інших людей.

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про кола спілкування та розглянути малюнок (підручник, с. 171).
2. Об'єднайте учнів у 5 груп («блакитний», «зелений», «жовтий», «помаранжевий», «червоний»).
3. Попросіть учнів завантажити інформацію за QR-кодом у підручнику на с. 171 (або роздайте *Додаток 3*) та підготувати повідомлення про відповідне коло спілкування.
4. Запропонуйте групам презентувати свої роботи.

Практична робота «Кола спілкування»

1. Попросіть дітей завантажити шаблони за QR-кодом (або роздайте *Додаток 4*) у підручнику на с. 171 для створення міні-лепбука, розфарбувати кола спілкування відповідними кольорами та заповнити їх іменами людей, які входять у ці кола.
2. Попросіть бажаючих показати свої міні-лепбуки та розповісти про них.

Гра «Сімейне павутиння»

1. Попросіть дітей прочитати інформацію про родину (підручник, с. 172).
2. Слово вчителя: «А зараз, щоб більше дізнатися одне про одного, ми зберемося колом для гри "Сімейне павутиння"».
3. Поясніть учням правила гри. Один із учасників бере клубок у руки, двічі обмотує нитку навколо долоні та продовжує фразу: «Моя родина — це я, мої тато, мама, брат...». Відтак розповідає щось цікаве про свою родину і котить по підлозі клубок іншому учаснику. Той, розповівши про свою родину, котить клубок далі. Гра триває, аж доки всі розкажуть про свої родини.
5. Об'єднайте учнів у групи («батьки», «учителі», «психологи», «телефони довіри») та запропонуйте змодельовати звернення до батьків, учителів, психолога, за телефонами довіри.

Мозковий штурм

1. Запитайте учнів: «До кого ви можете звернутися по допомогу чи за порадою?»
 - На першому етапі запишіть на дошці усі пропозиції.
 - На другому підкресліть (або випишіть) лише дорослих.
2. Розкажіть учням про дорослих, до яких можна звернутися по допомогу (підручник, с. 173).

Створення схеми «Кола підтримки»

1. Запропонуйте учням розглянути малюнок «Кола підтримки Даринки» та з'ясувати, до кого дівчинка може звернутися по допомогу в родині, у школі, спортивній школі (підручник, с. 173).
2. Запитайте дітей, до кого вони можуть звернутися по допомогу.
3. Запропонуйте учням створити свою схему «Кола підтримки».
4. Наголосіть, що кваліфіковану психологічну допомогу можна отримати і за телефонами Національної гарячої лінії для дітей та молоді: 0-800-500-225 або 116-111. Запишіть ці номери на дошці.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Запропонуйте учням по черзі висловитися з приводу тієї ролі, яку відіграють дорослі (батьки, учителі, психологи, тренери) у їхньому житті. Наприклад: «Учителі (батьки, тренери, психологи...) — це наші друзі (це люди, до яких можна звернутися по допомогу...)».
3. Прощання. Вправа «Хай щастить!» Попросіть учнів стати боком у тісне коло. Покласти праві руки одна на одну в центрі. Підняти ліву ногу і, стрибаючи на правій, разом сказати: «Хай сьогодні нам щастить, хай нам завтра пощастить, хай завжди усім щастить!»

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/3skyuucw>

Чи порушую я особисті кордони інших людей?

Чим більше у вас ✓ і менше ✗, тим більше ви поважаєте особисті кордони інших людей.

Тіло співрозмовника напружене

Людина має вигляд спантеличеної або роздратованої

Людина піднімає руку долонею від себе

Людина відступає, коли я наближаюся

Людина відсувається, коли я сідаю поруч

Коли я розмовляю, людина починає озиратися

Людина відвертається від мене, коли я розмовляю

Людина каже мені, що я стою занадто близько

Підказка:

- тіло хлопчика відвернуто від собаки
- хлопчик виглядає наляканим
- хлопчик тікає

Підказка:

- пташка занадто близько до дівчинки
- тіло дівчинки відвернуто від пташки
- дівчинка виглядає спантеличеною і наляканою

Підказка:

- діти усміхаються одне одному
- діти почуваються комфортно
- тіла дітей розслаблені й повернуті одне до одного

Підказка:

- хлопчик у помаранчевій футболці стоїть занадто близько
- хлопчик у рожевій футболці підняв руку долонею від себе
- хлопчик у рожевій футболці виглядає сердитим

Підказка:

- діти на відстані витягнутої руки
- діти усміхаються одне одному
- тіла дітей виглядають розслабленими

Підказка:

- хлопчик відвернувся від дівчинки
- тіло хлопчика напружене
- хлопчик відступає від дівчинки

«Кола спілкування»

1. Фіолетове коло — я, мій особистий простір.

Фіолетове найголовніше коло — це ми самі. Наше тіло належить тільки нам, і тільки ми самі можемо вирішувати, хто може перебувати близько біля нас, торкатися нас. І ніхто не повинен робити це без дозволу.

2. Синє коло — сім'я.

Це коло нашої сім'ї і тих, кого ми любимо. Повага, довіра і любов — за цими ознаками ми визначаємо, хто належить до цього кола, хто найближчий нам. Та слід пам'ятати, що навіть з тими, кого любимо, ми не повинні нехтувати своїм особистим простором, однак і самі маємо поважати простір наших близьких. Якщо комусь неприємні обійми, не варто наполягати.

3. Зелене коло — друзі.

Це оточення «далеких обіймів» і рукостискань. Коло наших друзів і тих, з ким нам подобається спілкуватися. Дружба дуже важлива і охоплює багато складових. Наприклад, спільні ігри, розмови, веселощі та іноді дружні обійми. Дружба завжди ґрунтується на довірі, повазі. І такі вияви, як обійми, повинні бути засновані на обопільній згоді. Важливо розуміти, що не всі діти в класі можуть поводитись, як твої друзі.

4. Жовте коло — знайомі.

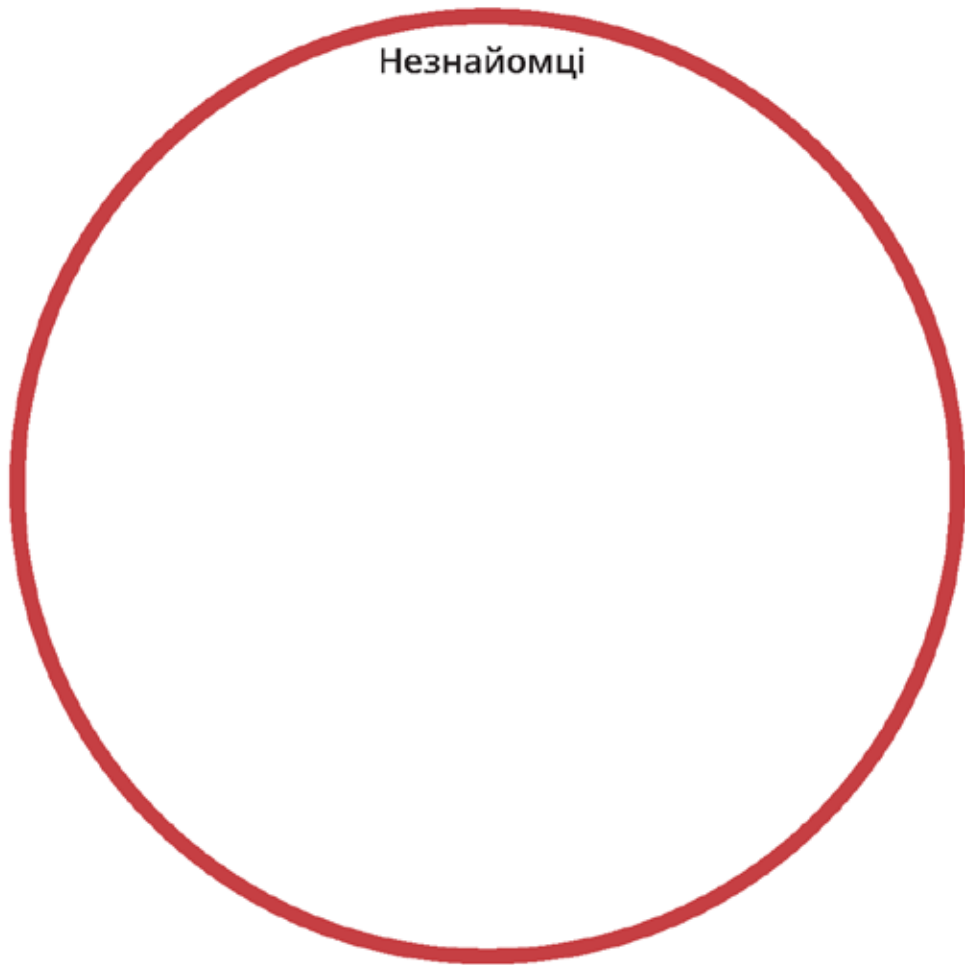
Коло знайомих (ті, кому ми махаємо рукою при зустрічі, з ким знайомі поверхово і не дуже близькі). Це можуть бути діти в шкільному автобусі, у дворі, спортивній команді, або друзі батьків.

5. Помаранчеве коло — люди, від яких чекаємо професійної допомоги.

Ці люди можуть допомогти нам за необхідності, але вони не наші друзі. Це вчителі, вихователі, поліцейські, пожежники, медсестри та лікарі. У цих людей є розпізнавальні знаки, уніформа, посвідчення, і вони допомагають у разі небезпеки.

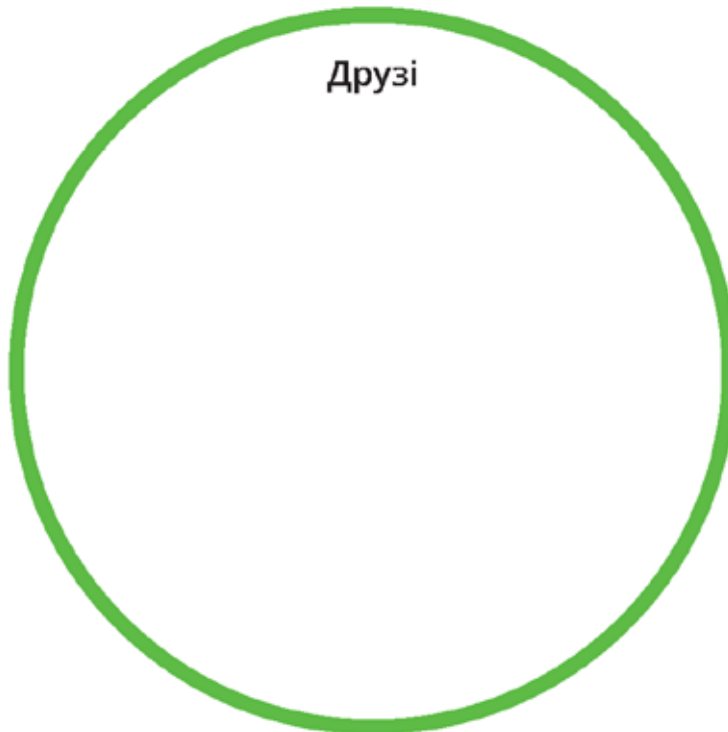
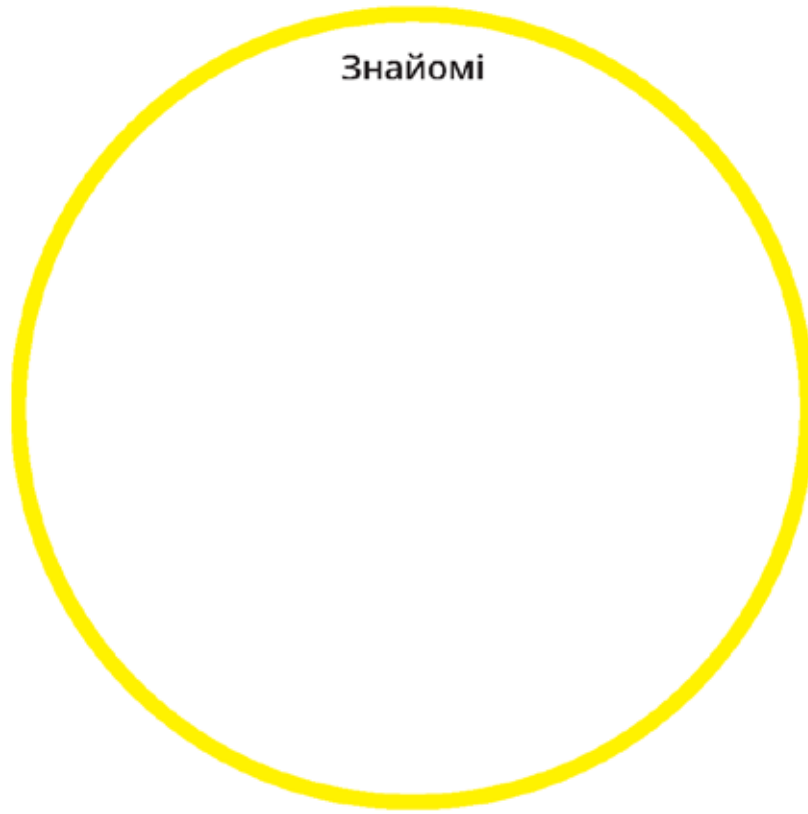
6. Червоне коло — незнайомці.

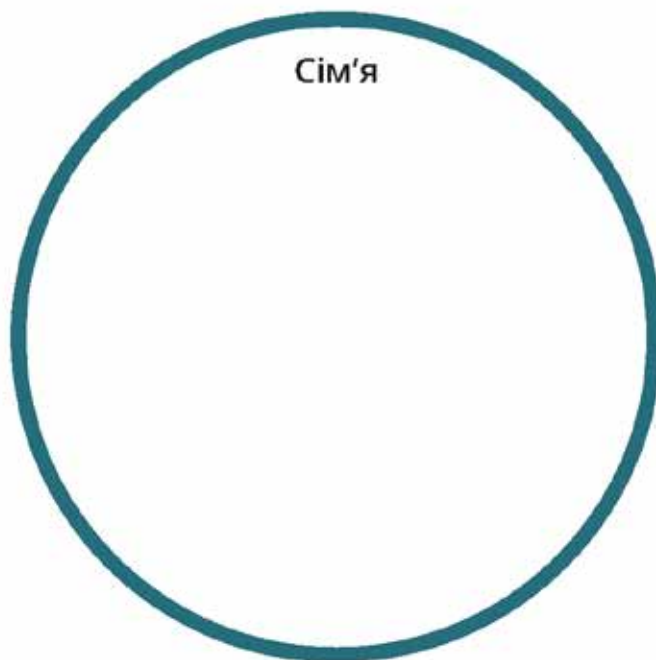
Ми не знаємо цих людей (навіть якщо вони говорять, що знають нас, це не важливо). Не всі незнайомці погані, але оскільки ми не знайомі, то не знаємо, погана людина перед нами чи добра. Ми не довіряємо незнайомцям. Ми не розмовляємо з ними, не розповідаємо нічого про себе або близьких. Ніколи не йдемо з ними і не сідаємо в машину. Ми не беремо цукерок, не допомагаємо знайти вулицю, тому що дорослі ніколи не повинні просити допомоги у тих, хто молодший і слабший.

Люди, від яких чекаємо
професійної допомоги

§ 23. Спілкуємося з однолітками

Мета

Ознайомити учнів з ознаками і перевагами справжньої дружби. Сприяти встановленню у класному колективі дружньої атмосфери, запобіганню проявам насилля в учнівському середовищі.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають ознаки та переваги справжньої дружби;
- знають ознаки булінгу та кібербулінгу;
- уміють протидіяти булінгу і кібербулінгу.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- У разі потреби роздрукувати Додатки 1-3.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	5 хв	10 хв
Мозковий штурм «Справжній друг / Справжня подруга»	7 хв	8 хв
Тест «Який я друг / подруга?»	д/з	5 хв
Читання та обговорення переваг дружби	д/з	3 хв
Робота в групах	д/з	9 хв
Виготовлення ланцюжка дружного класу	10 хв	9 хв
Руханка «Справжній друг»	3 хв	3 хв
Вправа «Ознаки насилля і булінгу»	8 хв	8 хв
Робота з підручником»	7 хв	7 хв
Вправа «Рука допомоги»	д/з	7 хв
Перегляд та обговорення відео	д/з	6 хв
Тест «Кібербулінг»	д/з	5 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми вчилися поважати особисті кордони інших людей, а також дізналися, як правильно спілкуватися з різними людьми».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ви дізнаєтесь про ознаки та переваги справжньої дружби, пригадаємо ознаки булінгу та кібербулінгу, а також обговоримо способи протидії булінгу».
3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я та продовжити речення: «Мій друг/подруга сказав/ла би про мене, що ...».

Примітка: За нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Мозковий штурм «Справжній друг/Справжня подруга»

1. Слово вчителя: «Дружба — це стосунки між людьми, котрі відчувають взаємну прихильність, турбуються одне про одного й довіряють. Друг/подруга — це людина, яку ви знаєте, любите і якій довіряєте. Уміння обирати добрих, надійних друзів, установлювати та підтримувати дружні стосунки є однією з найважливіших життєвих навичок».
2. Запитайте учнів: «Які риси має справжній друг?» Всі відповіді запишіть на дошці.
3. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом у підручнику на с. 176 (або роздайте Додаток 1) та записати у

них риси їхнього ідеального друга чи ідеальної подруги.

4. При наявності часу запропонуйте учням перейти за QR-кодом і визначити, які дії характерні для друзів, а які — ні.

Тест «Який я друг/подруга?»

1. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом у підручнику на с. 176 (або роздайте Додаток 2) та за допомогою тесту перевірити, чи є вони хорошим другом чи хорошою подругою.
2. Бажаючі можуть розповісти про свої результати.

Примітка: за нестачі часу, учні можуть виконати це завдання вдома.

Читання та обговорення переваг дружби

Запропонуйте учням прочитати інформацію про переваги дружби (підручник, с. 177). Обговоріть, як це стосується вашого життя.

Робота в групах

1. Об'єднайте учнів у чотири групи і запропонуйте створити плакати:
 - група 1: як звучить дружний клас;
 - група 2: як виглядає дружний клас;
 - група 3: що робить дружний клас;
 - група 4: чого не робить дружний клас.
2. Попросіть дітей продемонструвати свої роботи.

Виготовлення ланцюжка дружного класу

Запропонуйте учням створити ланцюжок дружного класу. Для цього попросіть їх розрізати кольоровий папір на смужки.

Написати на них своє ім'я і що вони можуть зробити, щоб їх клас став дружним. Запропонуйте дітям з'єднати паперові смужки між собою у вигляді гірлянди та прикріпити готовий ланцюжок у класі як прикрасу.

Руханка «Справжній друг»

Запропонуйте учням потанцювати під пісню «Справжній друг».

Вправа «Ознаки насилля і булінгу»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про булінг та його ознаки (підручник, с. 179).
2. *Слово вчителя:* «Коли з когось знущаються, це заподіює людині біль, який неможливо виправити. Переконатися в цьому нам допоможе вправа, яку ми зараз проведемо».
3. Роздайте учням *Додаток 3*. Попросіть дітей намалювати на шаблоні очі, рот, одяг, придумати та записати ім'я. Потім від малюнка відірвати шматочок, згорнути його навпіл, зім'яти. Далі нехай спробують відновити первісний вигляд своїх малюнків.

Запитання для обговорення:

- Чи вдалося вам повністю відновити малюнки?
- Який висновок можна з цього зробити?

Підсумуйте: «Булінгу може зазнати будь-яка дитина у школі, але жодна не заслуговує на таке ставлення».

Робота з підручником»

1. Розкажіть учням, як протистояти агресії та насиллю (підручник, с. 180).

2. Об'єднайте учнів у чотири групи зручним для вас способом, запропонуйте змодельювати та продемонструвати наступні ситуації:

- Однокласники заховали ваш наплічник. Ваші дії?
- Однолітки вас примушують робити те, чого ви не хочете. Як ви вчините?
- У школі вам погрожують. До кого ви звернетесь?
- Ви побачили, як вашого однокласника принижують. Як це припинити?

Підсумуйте: «Підтримка та взаємодопомога дуже важливі для людини, що зазнає насилля, булінгу. Якщо ви стали свідком такої ситуації, не можна бути байдужим, треба намагатися припинити насилля, за потреби покликати на допомогу».

Вправа «Рука допомоги»

1. *Слово вчителя:* «Жертви булінгу переживають важкі емоції — приниження та сором, страх, розпач і злість. Такі учні іноді просто бояться ходити до школи. Допомогти жертві булінгу інколи досить просто. Перше, що ви можете зробити, — не підтримувати тих, хто знущається. Ваше ставлення має бути таким, щоб ініціатори булінгу відчували, що ви не погоджуєтеся з тим, що відбувається. Якщо бачите, що з когось насміхаються, допоможіть йому вийти з цієї ситуації, покажіть свою підтримку, скажіть, що він чи вона не заслуговує на таке ставлення. Люди, яких ображають, часто почуваються самотніми — допоможіть їм відчувати, що вони не одні».

2. Попросіть дітей обвести свою долоню

і на кожному пальці записати способи боротьби з булінгом, які ви можете запропонувати (*звернутися до старших по допомогу; не поширювати пліток; не підтримувати тих, хто ображає інших; захищати жертву булінгу тощо*).

Підсумуйте: «Наша підтримка дуже важлива для людини, яка зазнає булінгу».

Перегляд та обговорення відео

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про кібербулінг та його вияви (підручник, с. 181).
2. Подивіться відео про кібербулінг. Опис відео: «У цьому ролику показано, як дівчинка стала жертвою булінгу і кібербулінгу через те, що мала іншу форму обличчя, ніж решта учнів її класу. Через це з неї сміялися однолітки, на її телефон надсилали негативні СМС-повідомлення, а на комп'ютер — образливі картинки. Вона була дуже засмучена і розповіла про це старшому братові. Він попросив своїх друзів підтримати дівчинку, надсилаючи приємні фото на її телефон. Брат також поговорив про цю ситуацію з учителькою, і вона пояснила дітям, що всі люди рівні, незважаючи на відмінності, що існують між ними. Знайшлися однолітки, які подружилися з дівчинкою, і цю негативну ситуацію було вирішено».

Запитання для обговорення:

- Що може зробити той, кому надходять СМС неприємного змісту? (*Заблокувати номер, з якого вони надходять*)
- Як позбутися неприємного співрозмовника у соціальній мережі? (*Відправи*

ти його у спам або «чорний список»)

- Що робити, коли хтось ображає вас в інтернеті, поширює плітки, ваші особисті фото чи відео? (*Поскаржитися адміністраторові сайту, модераторові групи чи форуму*)

Підсумуйте: «Щодо інтернету діють такі самі норми і закони, як і в реальному житті. Тому кожен має право на повагу і доброзичливе ставлення до себе».

Тест «Кібербулінг»

1. Запропонуйте учням за допомогою тесту перевірити, чи знають вони, як захистити себе від кібербулінгу. Завдання — дістатися фінішу, обравши правильні відповіді на запитання. Для цього потрібно переходити на відповідні пункти тесту за зазначеними в дужках номерами (підручник, с. 182-183).
2. Якщо у дітей виникли питання, обговоріть їх.
3. Попросіть дітей прочитати пам'ятку в підручнику на с. 183.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Прощання. Запропонуйте учням стати в коло, узятися за руки і разом тричі промовити: «Один за всіх і всі за одного!» або «Разом нас багато, нас не подолати!»

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/mrxbxnzy>

Інтерактивна вправа

<https://tinyurl.com/yck6949f>

Який я друг / подруга?

Прочитай кожне твердження і оціни його від 1 до 5.

0 = Повністю не згоден	1 = Не згоден	2 = Скоріше не згоден	3 = Скоріше згоден	4 = Згоден	5 = Повністю згоден
------------------------	---------------	-----------------------	--------------------	------------	---------------------

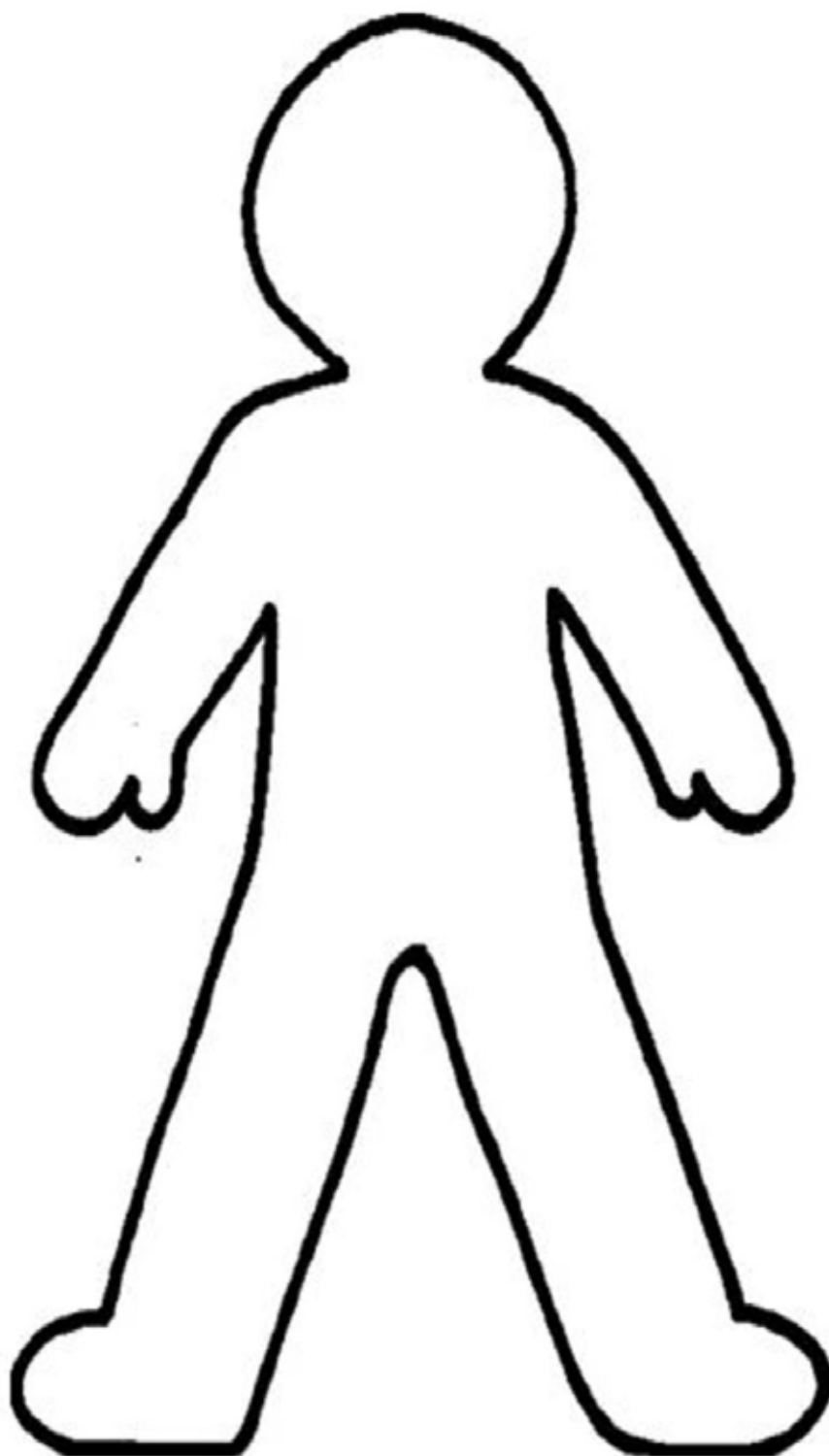
№	Твердження	Бали
1	Мої друзі знають, що можуть розповісти мені секрет, і я збережу його.	
2	Якщо друг мені щось розповість, я не буду пліткувати та ділитися цією інформацією.	
3	Коли я будую плани з друзями, я обов'язково їх дотримуюся.	
4	Я завжди намагаюся виконувати свої обіцянки друзям.	
5	Коли друг розмовляє зі мною, я дійсно думаю про те, що він говорить.	
6	Я із задоволенням слухаю друга, навіть якщо тема мені не цікава.	
7	Я намагаюся бути чесним по відношенню до своїх друзів.	
8	Коли друг запитує мою думку, я завжди кажу правду.	
9	Мої друзі знають, що я можу їх заохотити і підбадьорити.	
10	Я можу допомогти другу вирішити проблему, якщо йому важко.	
11	Мої друзі знають, що зі мною весело.	
12	Коли я зі своїми друзями, ми гарно проводимо час.	
13	Я можу дружити з будь-ким, хто б він не був.	
14	Я нікого не суджу, поки не дізнаюся людину посправжньому.	

Підсумуйте свої бали за перераховані номери. Оцінки будуть коливатися від 0 до 10 за кожен. Найвищі цифри вказують на сильні сторони, а низькі — на слабкі.

№ твердження	Мої бали	Навички
1, 2		Довіра: я буду оберегати таємниці та особисту інформацію друзів.
3, 4		Надійність: я буду там, коли скажу, що буду
5, 6		Хороший слухач: я буду поруч, щоб послухати, коли це знадобиться друзям
7, 8		Чесність: я скажу правду
9, 10		Підтримка: я буду допомагати та підтримувати друзів, коли вони цього потребуватимуть.
11, 12		Позитивність: я буду доброзичливим і веселим.
13, 14		Неупередженість: я не буду судити інших, не пізнавши їх заздалегідь.

Які навички дружби є для вас сильними сторонами?

Які навички дружби ви б вдосконалили в майбутньому? Як?

Розділ 6. Безпека в побуті та довкіллі

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Профілактика пожеж	1 – 2 год
2. Як діяти під час пожежі	1 год
3. Безпека вдома	1 год
4. Безпека надворі	1 – 2 год
5. Стихійні лиха	1 – 2 год
6. Відпочинок на природі	1 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Що таке «трикутник вогню»?
- Як запобігти пожежі вдома і на природі?
- Як захищати органи дихання під час пожежі?
- Як уникнути телефонного та інтернет-шахрайства?
- До кого і як можна звернутися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями?
- Які бувають стихійні лиха?
- Як діяти під час грози і на підтопленій території?
- Як надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару?

Цілі розділу:

1. Ознайомити учнів з умовами виникнення процесу горіння і з принципами запобігання пожеж вдома і на природі.
2. Ознайомити учнів з алгоритмами гасіння невеликих пожеж, особливостями гасіння електроприладів, навчити захищати органи дихання під час пожежі та здійснювати евакуацію з приміщення школи та оселі.
3. Сприяти зниженню ризику побутового травмування, шахрайства, пограбувань.
4. Сприяти свідомому ставленню до своєї безпеки, зниженню ризику під час перебування надворі без супроводу дорослих. Дати змогу відпрацювання навичок безпечної поведінки із незнайомцями.
5. Відпрацювати навички безпечної поведінки під час несприятливих погодних умов та в разі потрапляння у зону підтоплення.
6. Застерегти дітей від необережної поведінки під час відпочинку на пляжі, купанні у водоймах.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- називають умови горіння;
- знають, як запобігти пожежі вдома і на природі;
- називають найпоширеніші причини виникнення побутових пожеж;

- демонструють вміння захищати органи дихання від отруйних газів;
- показують шлях евакуації з приміщення школи;
- називають правила безпечної поведінки вдома;
- вміють визначати рівень безпеки своєї оселі;
- знають, як уникнути телефонного та інтернет-шахрайства;
- називають п'ять правил безпечної поведінки надворі (правило п'яти «НЕ»);
- знають до кого і як можна звернутися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями;
- називають види стихійних лих;
- демонструють вміння безпечно поводитись у разі підтоплення та грози;
- знають, як обирати безпечне місце для купання;
- демонструють вміння надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб	
Діє відповідально [СЗО 1.1]	<p>Демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі [6 СЗО 1.1.1-1] • діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи інформацію, що міститься в тексті інструкції [6 СЗО 1.1.1-2]
Надає допомогу [СЗО 1.3]	<p>Надає першу долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [6 СЗО 1.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1]
Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	<p>Визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1] • розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2]
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	<p>Пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження [6 СЗО 2.4.1-1] • звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]

Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків	
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	Усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я [6 СЗО 3.3.1] <ul style="list-style-type: none"> аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я [6 СЗО 3.3.1-2]
Мовно-літературна освітня галузь	
Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1] <p>Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]</p>
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5] <ul style="list-style-type: none"> аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]
Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	
Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7] <ul style="list-style-type: none"> формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [МОВ 2.3]	Висловлює власні почуття, враження та ставлення щодо зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій [6 МОВ 2.3.2] <ul style="list-style-type: none"> висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті (зокрема художньому тексті, медіатексті) людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 МОВ 2.3.2-1]
Математична освітня галузь	

Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів	
Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [MAO 1.2]	Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 MAO 1.2.2] <ul style="list-style-type: none"> записує та представляє дані у текстовій, табличній та графічній формі [6 MAO 1.2.2-2] Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 1.2.3] <ul style="list-style-type: none"> визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 1.2.3-1]
Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій	
Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [MAO 2.1]	Добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 MAO 2.1.1] <ul style="list-style-type: none"> читає таблиці, діаграми, формули, графіки [6 MAO 2.1.1-2] Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 MAO 2.1.2] <ul style="list-style-type: none"> перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 MAO 2.1.2-1]
Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою	
Володіє математичною термінологією, ефективно використовує її [MAO 4.3]	Володіє математичними термінами та символами, доцільно використовує їх [6 MAO 4.3.1] <ul style="list-style-type: none"> читає та розуміє тексти математичного змісту [6 MAO 4.3.1-1]
Технологічна освітня галузь	
Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності	
Виготовляє проєктований виріб за визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]	Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1] <p>Розраховує час на виконання технологічних операцій [6 ТЕО 1.2.3]</p> <p>Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5]</p>
Інформатична освітня галузь	

Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача

Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]

Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1]

- використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]

Громадянська та історична освітня галузь

Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем

Бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]

З допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників [6 ГІО 6.2.1]

- критично осмислює ризики, пов'язані із шкодою для навколишнього середовища [6 ГІО 6.2.1-5]

§ 24. Профілактика пожеж

Мета

Ознайомити учнів з умовами виникнення процесу горіння і з принципами запобігання пожеж вдома і на природі.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають умови горіння;
- наводять приклади джерел запалювання і горючих матеріалів;
- знають, як запобігти пожежі вдома і на природі;
- називають найпоширеніші причини виникнення побутових пожеж.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити наявність матеріалів до уроку.
- Тарілка, свічка, мірна склянка, вода для досліду.
- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	10 хв	20 хв
Бесіда «Умови горіння»	12 хв	12 хв
Робота з підручником	д/з	15 хв
Гра «Хто більше?»	7 хв	7 хв
Проведення досліду	5 хв	5 хв
Інформаційне повідомлення «Пожежа на природі»	д/з	15 хв
Складаємо пам'ятку «Як запобігти пожежі»	6 хв	6 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми обговорювали ознаки та переваги справжньої дружби, пригадали ознаки булінгу та кібербулінгу, а також дізналися про способи протидії булінгу».
2. Оголошення теми: «Сьогодні ми починаємо вивчати розділ, присвячений безпеці в побуті та довкіллі. На цьому уроці ми пригадаємо умови горіння, обговоримо, як запобігти пожежі вдома і на природі та обстежимо пожежну безпеку своєї оселі».
3. Знайомство. Запропонуйте дітям по черзі або у парах назвати своє ім'я та один з електричних приладів, які вони мають вдома.

Бесіда «Умови горіння»

1. *Слово вчителя:* «Чи знаєте ви, що таке "трикутник вогню"? Цей термін запропонував французький хімік Лавуазьє, щоб легше було запам'ятати три умови виникнення горіння».
2. Запропонуйте учням розглянути схему «Трикутник вогню» (с. 190 підручника).

Запитання для обговорення:

- Що необхідно, щоб почалось горіння? (*Горючі речовини або матеріали*)
- Де може відбутися горіння? (*Там, де є кисень*)
- Коли це може трапитись? (*Коли є джерело запалювання (іскра, відкритий*

вогонь, висока температура тощо)

- Наведіть свої приклади джерел запалювання і горючих матеріалів.
3. Разом з учнями подивіться відео «Трикутник вогню» (посилання за QR-кодом у підручнику на с. 190).

Підсумуйте: «Отже, існує три умови виникнення горіння: горюча речовина, кисень і джерело запалювання. Ці складові утворюють "трикутник вогню"».

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про джерело запалювання і горючі речовини та матеріали (підручник, с. 191-192).
2. Попросіть дітей перейти за QR-кодом і потренуватися розпізнавати горючі, важкогорючі та негорючі речовини й матеріали (посилання за QR-кодом у підручнику на с. 192).

Гра «Хто більше?»

1. Об'єднайте дітей у дві команди і запропонуйте протягом 5 хвилин записати на окремих аркушах паперу якомога більше: 1) горючих, 2) негорючих і 3) важкогорючих речовин.
2. Оберіть по три представника від кожної команди для змагання за видами речовин. Кожна пара по черзі називає один пункт зі свого списку (повторюватися не можна). Той, хто завершує останнім, отримує жетон для своєї команди. Виграє команда, яка в сумі набрала більше жетонів.

Проведення досліду

1. *Слово вчителя:* «Третьою умовою горіння є наявність кисню — газу, що

міститься в повітрі. Щоб визначити, яка кількість кисню міститься у повітрі, ми проведемо дослід».

Дослід:

- На тарілку поставте свічку. У тарілку налейте води, запаліть свічку і накрийте її мірною склянкою. Вогонь невдовзі згасне через нестачу кисню. А місце, яке він займав, заповнить вода. За допомогою позначок на мірній склянці визначте об'єм, який займав кисень.

Підсумуйте: «Якщо вогонь виникає у замкнутому приміщенні, вміст кисню у повітрі зменшується, і горіння може припинитися саме по собі. Так вогонь можна загасити, накинувши на нього цупку тканину, килим, ковдру. Найшвидше вогонь розгоряється там, де не обмежена кількість кисню (повітря) і горючих матеріалів, наприклад у лісі. Також вогонь спалахує з більшою силою, коли відчиняють двері, вікно».

Інформаційне повідомлення «Пожежа на природі»

1. Розкажіть учням про пожежу на природі. Попросіть дітей розглянути плакат у підручнику і обговоріть наслідки спалювання листя (підручник, с. 193).
2. Запропонуйте учням подивитися відео про виготовлення паперу з опалого листя (посилання за QR-кодом у підручнику на с. 193).

Запитання для обговорення:

- Хто придумав папір з листя? (*Валентин Фречка із Закарпаття*)
- Що можна робити з паперу з опалого листя? (*Писати та друкувати на принтері*)

Складаємо пам'ятку «Як запобігти пожежі»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 194.
2. Попросіть дітей розглянути малюнок у підручнику на с. 194 і визначити, у якій квартирі станеться пожежа та назвати причину пожежі.
3. Запропонуйте учням скласти пам'ятку «Як запобігти пожежі».

Примітка: за наявності часу разом з учнями складіть пам'ятку «Як запобігти пожежі». В іншому випадку, запропонуйте дітям зробити це вдома.

4. Запропонуйте учням разом із дорослими перевірити пожежну безпеку своєї оселі.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись відео, як треба діяти під час евакуації (с. 201 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням назвати три найпоширеніші причини виникнення пожеж (*паління, неправильне користування електричними та газовими приладами, необережне поводження з відкритим вогнем*).
3. Прощання «Тепло долонь». Запропонуйте учням стати у коло, взятися за руки і передати тепло долонь.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2p89krww>

Інтерактивна вправа

<https://tinyurl.com/4hctfurr>

§ 25. Як діяти під час пожежі

Мета

Ознайомити учнів з алгоритмами гасіння невеликих пожеж, особливостями гасіння електроприладів, навчити захищати органи дихання під час пожежі та здійснювати евакуацію з приміщення школи та оселі.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають причини виникнення побутових пожеж;
- демонструють вміння захищати органи дихання від отруйних газів;
- показують шлях евакуації з приміщення школи.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери;
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Роздрукувати бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
- Написати на папірцях назви предметів пожежогасіння: земля, пісок, гілля, вогнегасник, вода і т. д.
- План евакуації з приміщення школи.
- Роздрукувати Додаток 1.
- Свічка для вправи на завершення.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	5 хв
Мозковий штурм	6 хв
Руханка «Пожежна тривога»	5 хв
Інформаційне повідомлення	7 хв
Евакуація з приміщення школи	10 хв
Робота з підручником	7 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали умови горіння, обговорили, як запобігти пожежі вдома і на природі та обстежили пожежну безпеку своєї оселі».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми пригадаємо причини виникнення побутових пожеж, дізнаємося, як загасити невелику пожежу та вчитимемося захищати органи дихання під час пожежі».
3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі або у парах назвати своє ім'я та розповісти про випадки, коли вони були свідками пожежі: що сталося, як усе закінчилося.

Мозковий штурм

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію, як загасити невелику пожежу (підручник, с. 197).
2. Запитайте учнів, де ми використовуємо вогонь.
3. Попросіть дітей назвати якомога більше причин виникнення побутових пожеж.
4. Обговоріть, до яких небезпечних наслідків може призвести пожежа в житловому будинку, в громадському приміщенні (школі, кінотеатрі), на промисловому підприємстві, військовому складі.

Руханка «Пожежна тривога»

1. Роздайте учням назви предметів пожежогасіння на папірцях: земля, пі-

сок, гілля, вогнегасник, вода і т. д.

2. Називайте різні ситуації, коли виникла пожежа, а діти мають загасити її. Наприклад: «Пожежа в автомобілі». Тоді в коло виходять ті, у кого вогнегасники, й імітують гасіння. Або «Загорілася трава». Тоді виходять в коло ті, в кого вода, гілля, земля.
3. На закінчення скажіть: «Задимлене приміщення» — і всі мають показати, як правильно виходити із задимленого приміщення.

Інформаційне повідомлення

1. Розкажіть учням про особливості гасіння електроприладів (підручник, с. 198).
2. Запропонуйте учням назвати два безпечні способи: знеструмлення електроприладу і гасіння знеструмленого електроприладу. Попросіть дітей пояснити свій вибір.
3. Обговоріть з учнями інформацію, як вибратись із задимленого приміщення і за можливості потренуйтеся захищати органи дихання від отруйних газів. «Відчувши» запах диму, треба затулити рот і ніс будь-якою тканиною, бажано змоченою водою. Щоб не втратити орієнтації, потрібно сповзти на підлогу і пересуватися уздовж стіни до дверей (підручник, с. 199).

Евакуація з приміщення школи

1. Розкажіть учням про евакуацію з приміщення школи та запропонуйте розглянути малюнок з коміксом про те, як потрібно евакуюватися зі школи (підручник, с. 199-200).
2. Ознайомте учнів з планом евакуації з приміщення школи.

3. Проведіть організовану евакуацію, попередивши про небезпеку утворення тисняви на сходах, у дверях та вузьких проходах. Найкраще вишикуватись у ланцюг і вийти, тримаючись за руки.

Робота з підручником

1. Попросіть учнів прочитати інформацію про евакуацію з оселі у підручнику на с. 201.
2. Перейдіть за QR-кодом і подивіться відео, як треба діяти під час евакуації.
 - Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
 - Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
 - Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?
3. Запропонуйте учням разом із дорослими намалювати план евакуації зі свого будинку чи квартири. Позначити виходи з кожної кімнати та місце зустрічі після евакуації.
4. Попросіть учнів перейти за QR-кодом і прочитати статтю про дівчинку, яка врятувала сім'ю від пожежі. Після того, як учні подивляться відео, роздайте їм *Додаток 1* і попросіть їх дати відповіді на запитання.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитись відео «Сам удома. Корисні підказки» (с. 204 підручника), відео про вид шахрайства в інтернеті (с. 208 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (*Додаток 1, § 2*);

- намалювати план евакуації зі свого будинку чи квартири та принести на наступний урок.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням продовжити фразу: «На цьому уроці (уроках) я зрозуміла(в)...».
 3. Прощання. Запропонуйте учням передавати свічку по колу з теплими побажаннями.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/3mzyft8t>

У якому населеному пункті відбулася пожежа?

Яким чином дівчинка врятувала своїх братів і сестер?

Скільки людей було у приміщенні?

Скільки років наймолодшому члену родини?

Хто допоміг врятуватися дорослому члену родини?

У якому населеному пункті відбулася пожежа?

Яким чином дівчинка врятувала своїх братів і сестер?

Скільки людей було у приміщенні?

Скільки років наймолодшому члену родини?

Хто допоміг врятуватися дорослому члену родини?

§ 26. Безпека вдома

Мета

Сприяти зниженню ризику побутового травмування, шахрайства, пограбувань.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають правила безпечної поведінки вдома;
- вміють визначати рівень безпеки своєї оселі;
- знають, як уникнути телефонного та інтернет-шахрайства.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Діти мають принести план евакуації зі свого будинку чи квартири для вправи на знайомство.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	7 хв
Бесіда «Як захиститися від зловмисників»	8 хв
Тест «Сам удома»	5 хв
Руханка «Будинки – господарі – землетрус»	3 хв
Обговорення «Безпека оселі»	5 хв
Бесіда «Обережно: "Лотерея"!»»	4 хв
Робота з підручником «Як запобігти інтернет-шахрайству»	8 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали причини виникнення побутових пожеж, дізналися, як загасити невелику пожежу та вчилися захищати органи дихання під час пожежі».
2. Актуалізація та оголошення теми уроку. Запитайте учнів: «Які небезпеки можуть загрожувати вашому дому?» (*Вислухайте відповіді учнів*) Повідомте тему уроку: «Сьогодні на уроці ви пригадаєте правила безпечної поведінки вдома, дізнаєтеся, як уникнути телефонного та інтернет-шахрайства, разом з дорослими дослідите безпеку своєї оселі».
3. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я і продемонструвати план евакуації зі свого будинку чи квартири.

Бесіда «Як захиститися від зловмисників»

1. Розкажіть учням, як захиститися від зловмисників (с. 204 підручника).
2. Попросіть дітей розглянути малюнок у підручнику на с. 204 і обговоріть, що може статися в наведених ситуаціях.
3. Перейдіть за QR-кодом і подивіться відео «Сам удома. Корисні підказки».

Запитання для обговорення:

- Які правила безпеки вдома ви запам'ятали? (*Нікому не відчиняти двері, не казати, що дорослих немає вдома, у разі небезпеки телефонувати дорослим, зберігати спокій, залишатися*

назовні, якщо двері в квартиру відчинені, уникати небезпечних ігор)

- Чому не можна відчиняти двері незнайомцю?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Тест «Сам удома»

1. Слово вчителя: «Пропоную вам зараз перевірити свої знання за допомогою тесту на с. 205. Обирайте варіант відповіді на запитання і переходьте на пункт, позначений у дужках».
2. Після того, як учні виконають тест, запропонуйте їм прочитати і запам'ятати правила для тих, хто залишається вдома (підручник, с. 205).

Запитання для обговорення:

- Чому двері свого дому треба завжди тримати замкненими?
- Чому не варто вихвалитися перед друзями дорогими речами?
- Чому не можна залишати ключі під килимком або в інших легкодоступних місцях? Де їх найкраще зберігати?

Руханка «Будинки – господарі – землетрус»

Об'єднайте учнів у трійки. Двоє беруться за руки і стають будинком. Один заходить у середину. Він — господар. За командою «Будинок», будинки міняються місцями. За командою «Господар», господарі міняються місцями. За командою «Землетрус» усі міняються місцями.

Обговорення «Безпека оселі»

1. *Слово вчителя:* «Оселя — це місце, де ми почуваємося в безпеці. Але і вдома є місця, де слід поводитися обережно, щоб уникнути ризиків побутового травмування».
2. Попросіть дітей розглянути малюнок будинку родини Олі та Остапа (підручник, с. 206). Обговоріть, яких місць їм потрібно уникати. Запропонуйте учням пояснити, чому.
3. Запропонуйте учням разом із дорослими обстежити свою оселю і скласти пам'ятку «Небезпечні місця та предмети моєї оселі».

Бесіда «Обережно: «лотерея»!»

1. Розкажіть учням про небезпеку лотерей і запропонуйте учням прочитати комікс про телефонне шахрайство, з яким стикнувся Василько (підручник, с. 207).
2. Попросіть учнів прочитати комікс про телефонне шахрайство, з яким стикнувся Василько.
3. Запитайте дітей: «Що, на вашу думку, сталося з грошима на банківській картці мами? Як треба було поводитися, щоб уникнути шахрайства?»

Робота з підручником «Як запобігти інтернет-шахрайству»

1. *Слово вчителя:* «Щоб не стати жертвою інтернет-шахрайства, за допомогою підручника на с. 208 пригадайте правила безпеки у віртуальному світі».
2. Завантажте за QR-кодом презентацію та відкрийте її у повноекранному режимі. Разом з учнями потренуйтеся дотримуватися правил безпеки у соці-

альних мережах.

3. Запропонуйте учням подивитися відео про вид шахрайства в інтернеті, який називається фішинг.

Запитання для обговорення:

- Від якого англійського слова походить ця назва?
- Якою інформацією можуть скористатися зловмисники?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Прощання: «Побажання твоєму дому». Запропонуйте учням по черзі висловити побажання тому, хто сидить справа.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/5n6nxw5j>

§ 27. Безпека надворі

Мета

Сприяти свідомому ставленню до своєї безпеки, зниженню ризику під час перебування надворі без супроводу дорослих. Дати змогу відпрацювання навичок безпечної поведінки із незнайомцями.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають п'ять правил безпечної поведінки надворі (правило п'яти «НЕ»);
- розповідають про можливі наслідки порушення цих правил;
- знають до кого і як можна звернутися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- М'яч для вправи на знайомство.
- Завантажити з інтернету або намалювати план свого села або мікрорайону.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	7 хв	14 хв
Бесіда «Правило п'яти "НЕ"»	д/з	7 хв
Тест «Безпека надворі»	15 хв	15 хв
Інформаційне повідомлення «Екстремальні ситуації з незнайомцями»	д/з	8 хв
Перегляд та обговорення відео	д/з	15 хв
Робота з підручником	10 хв	10 хв
Руханка «Струмочок»	3 хв	6 хв
Відпрацювання навички «Як сказати "Ні"»	5 хв	5 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали правила безпечної поведінки вдома, дізналися, як уникнути телефонного та інтернет-шахрайства та разом з дорослими дослідили безпеку своєї оселі».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми обговоримо правила безпечної поведінки під час зустрічі з незнайомцями, дізнаємося, до кого звертатися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями та складемо перелік небезпечних місць у своєму населеному пункті або мікрорайоні».
3. Знайомство. Запропонуйте учням передавати м'яч, називаючи своє ім'я і одну небезпеку, що може підстерігати дітей надворі.

Бесіда «Правило п'яти "НЕ"»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про правило п'яти «НЕ» і розглянути малюнок у підручнику на с. 211.
2. Запитайте учнів: «Як герої казок порушили правило п'яти "НЕ" і до яких наслідків це призвело?».
3. Попросіть дітей пригадати інші ситуації, коли порушення цих правил призвело до негативних наслідків.

Тест «Безпека надворі»

1. Слово вчителя: «Пропоную вам зараз перевірити свої знання за допомогою тесту на с. 212. Обирайте варіант відповіді на запитання і переходьте на

пункт, позначений у дужках».

2. Після того, як учні виконають тест, запропонуйте їм скласти пам'ятку безпечної поведінки з незнайомцями.

Запитання для обговорення:

- Чому на вулиці треба виглядати і поводитися впевнено (але не самовпевнено)?
- Чому краще не показувати надворі мобільний телефон, інші дорогі речі?
- Чому краще минати безлюдні двори, парки та пустирі?

Інформаційне повідомлення «Екстремальні ситуації з незнайомцями»

Розкажіть учням про екстремальні ситуації з незнайомцями (підручник, с. 213).

Перегляд та обговорення відео

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про правило «Кричи, біжи, розкажи» у підручнику на с. 214.
2. Попросіть дітей подивитися відео про незнайомців, які намагаються заговорити з дітьми.

Запитання для обговорення:

- Як незнайомці можуть спробувати завоювати вашу довіру?
 - Про яке правило потрібно пам'ятати, якщо незнайомиць наполегливо запрошує піти з ним?
3. Розкажіть учням, до кого і як можна звернутися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями (підручник, с. 215).

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію про безпечні місця для ігор і

розваг (підручник, с. 215-216).

2. Разом з учнями складіть перелік безпечних для дітей місць, які є у вашому населеному пункті/мікрорайоні. Для цього завантажте з інтернету або намалюйте план вашого села або мікрорайону. Позначте на плані об'єкти, де дітям гратися не слід.
3. Попросіть дітей прочитати «12 способів, як сказати "Ні"» (підручник, с. 217). Запитайте дітей: «Які способи вам використовувати легко, а які — важко?».

Руханка «Струмочок»

Запропонуйте учасникам стати у пари (пара за парою), взятися за руки і піднести їх угору. Той, хто залишився сам, проходить під руками, обираючи собі когось до пари. Той, хто залишився без пари, робить те саме. Через 2–3 хвилини зупиніть гру і запропонуйте виконувати наступне завдання у тих парах, що утворилися на даний момент.

Відпрацювання навички «Як сказати "Ні"»

Запропонуйте учням потренуватися відмовлятися від пропозицій погратися в небезпечному місці та відмовляти від цього друга/подругу (підручник, с. 217).

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео про грозу (с. 222 підручника), про повені (с. 223 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням продовжити фразу: «Сьогодні на уроці мені найбільше запам'яталося (сподобалося)...».
3. Прощання. Запропонуйте учням разом сказати: «До побачення! До наступної зустрічі!» і помахати один одному рукою.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2p9f2yev>

§ 28. Стихійні лиха

Мета

Відпрацьовувати навички безпечної поведінки під час несприятливих погодних умов (грози, сильного вітру, повеней, паводків) та в разі потрапляння у зону підтоплення.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розпізнають стихійні лиха;
- упорядковують стихійні лиха за порами року і географічним розміщенням;
- називають небезпеки грози, сильного вітру, повені й паводків;
- демонструють вміння безпечної поведінки під час грози й підтоплення.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Намалювати на дошці чи фліпчарті таблицю з порами року та таблицю з географічним положенням (зразок у посібнику).
- Роздрукувати Додаток 1.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)	Час (2 уроки)
Стартові завдання	5 хв	10 хв
Мозковий штурм	-	-
Бесіда «Види стихійних лих»	10 хв	10 хв
Робота з підручником «Грізні атмосферні явища»	д/з	15 хв
Перегляд та обговорення відео	6 хв	6 хв
Руханка	3 хв	6 хв
Складаємо пам'ятку	8 хв	8 хв
Інформаційне повідомлення	3 хв	3 хв
Робота з підручником	д/з	8 хв
Перегляд та обговорення відео	5 хв	5 хв
Обговорення ситуацій	д/з	9 хв
Підсумкові завдання	5 хв	10 хв
Усього тривалість	45 хв	90 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми пригадали правила безпечної поведінки під час зустрічі з незнайомцями, дізналися, до кого звертатися по допомогу в разі небезпечної ситуації з незнайомцями та склали перелік небезпечних місць у своєму населеному пункті».
2. Знайомство. Запропонуйте учням продовжити фразу: «Якби я був/ла природним явищем, я б хотів/ла бути (вітром, снігом...)» і пояснити чому.

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

3. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми поговоримо про стихійні лиха, проаналізуємо небезпеки грози, сильного вітру, повеней і паводків та обговоримо правила безпечної поведінки під час грози й на підтопленій території».

Мозковий штурм (за наявності часу)

1. Запитайте дітей: «Які ви знаєте стихійні лиха?» (*Всі відповіді записуйте на дошці*)
2. Запропонуйте учням упорядкувати названі стихійні лиха за порами року (зима, весна, літо, осінь).

Зима	Весна	Літо	Осінь	Не залежить від пори року

3. Запропонуйте учням упорядкувати стихійні лиха за географічним положенням.

Гори	Степи	Узбережжя	Не залежить від пори року

4. Запитайте дітей: «Які з них трапляються в Україні?»

Бесіда «Види стихійних лих»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію, розглянути малюнок у підручнику на с. 220 і обговорити, які стихійні лиха мають найбільшу руйнівну силу.
2. *Слово вчителя:* «Мало не кожний випуск новин рясніє повідомленнями про несприятливі погодні умови та стихійні лиха».
3. Запропонуйте учням знайти кілька таких повідомлень, зокрема про ті стихійні лиха, які відбувалися у їхній місцевості. Обговоріть їх у класі.
4. Попросіть дітей перейти за QR-кодом (або роздрукуйте *Додаток 1*) і потренуватися розпізнавати та класифікувати стихійні лиха.

Робота з підручником «Грізні атмосферні явища»

1. Розкажіть учням про грізні атмосферні явища (підручник, с. 221).
2. Запропонуйте учням розглянути малюнок у підручнику на с. 221 і назвати тих, хто наражається на небезпеку, ховаючись від грози. Попросіть дітей

пояснити свою думку.

3. Запропонуйте учням перевірити себе за допомогою блок-схеми на с. 222.

Перегляд та обговорення відео

Разом з учнями перейдіть за QR-кодом і подивіться відео про грозу.

Запитання для обговорення:

- Чому виникають грім і блискавка?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Руханка

Запропонуйте учням повторювати рухи за ведучими.

Складаємо пам'ятку

1. Об'єднайте учнів у пари будь-яким зручним способом.
2. Запропонуйте парам скласти пам'ятку, як діяти під час грози.
3. Після того, як всі пари складуть пам'ятки, порівняйте та обговоріть їх з правилами, наданими за QR-кодом (с. 222 підручника).

Інформаційне повідомлення

Слово вчителя: «Кожному, хто опинився на підтопленій території, треба діяти дуже швидко. Якщо рівень води високий, треба вдягнути рятувальний жилет, круг чи принаймні прихопити з собою те, що збільшить плавучість: надувну іграшку, м'яч, пластикові бутлі».

Робота з підручником

Запропонуйте учням прочитати інформацію про катастрофічні повені і паводки та розглянути малюнок у підручнику на с. 223.

Запитання для обговорення:

- Під час якої повені було евакуйовано найбільшу кількість людей?
- На скільки більше будинків було підтоплено у 1998 році, ніж у 2020?
- На скільки менше населених пунктів постраждало у 2020 році, ніж у 2001?
- Як ви думаєте, чому від повеней страждає переважно західна частина України?

Перегляд та обговорення відео

Разом з учнями перейдіть за QR-кодом і перегляньте відео про повені.

Запитання для обговорення:

- Як можна запобігти повеням?
- Як пов'язані часті повені й неконтрольована вирубка лісів у горах, зокрема в Карпатах?
- Які незнайомі слова ви записали до бланку «Кінокритика»? Чи все тепер зрозуміло?
- Підійміть руки ті, хто порадили б подивитися? Чому?
- Ті хто не підняв руку, чому б ви не порадили це відео?

Обговорення ситуацій

Запропонуйте учням прочитати ситуації у підручнику на с. 224 та за допомогою блок-схеми на с. 225 і пам'ятки потренуватися правильно діяти в наведених ситуаціях.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням по черзі продовжити фразу: «Я не розгублюся під час негоди, бо...».
3. Прощання. Вправа «Хай щастить!»
Попросіть учнів стати в коло, узятися за руки і разом сказати: «Нехай проблеми та негоди не роблять нам в житті погоди. Хай нам щастить!».

Матеріали до уроку

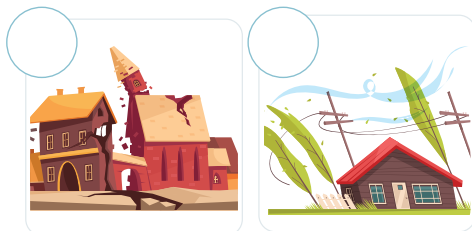

<https://tinyurl.com/29xudp4b>

Встав відповідні номери стихійних лих біля їхніх назв та відповідних зображень.

1 — повінь, 2 — цунамі, 3 — сель, 4 — лавина, 5 — буря, 6 — гроза, 7 — засуха, 8 — виверження вулкана, 9 — землетрус, 10 — завірюха.

Тривалий, дуже сильний вітер, що дме зі швидкістю більше, ніж 20 м/с

Підняття рівня води у річках

Величезні хвилі, які виникають в океанах унаслідок землетрусів

Бурхливий грязьовий потік із гір, який знищує все на своєму шляху

Атмосферне явище, яке супроводжується громом і блискавкою

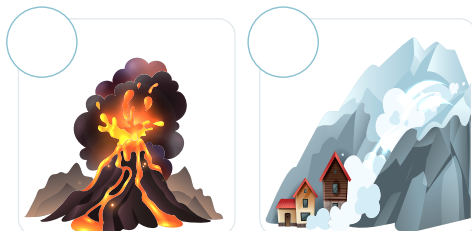
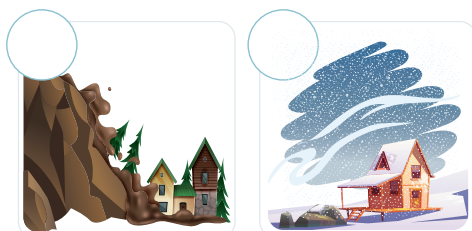
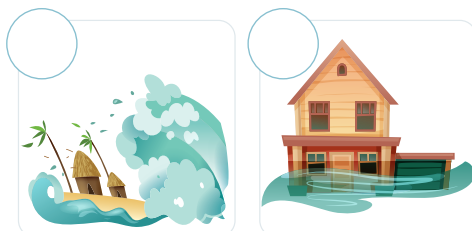
Викид магми, газів і попелу із надр землі на поверхню

Нестача чи відсутність опадів протягом тривалого часу

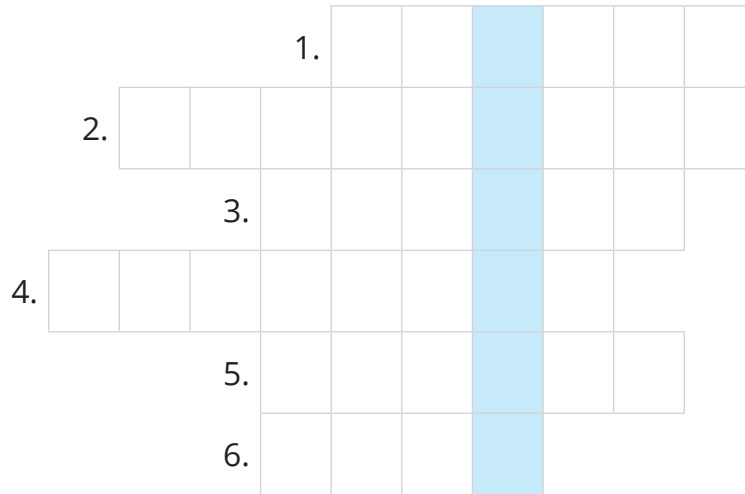
Сильний снігопад з вітром

Раптовий струс земної кори

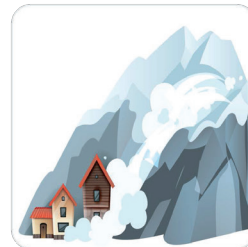
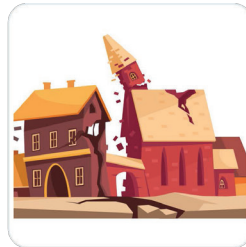
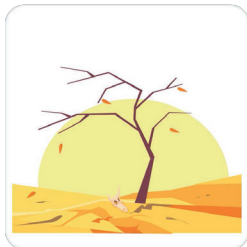
Сходження великої маси снігу в горах

Розгадай кросворд і прочитай слово, що утворилося у виділених клітинках.

1. Нестача чи відсутність опадів протягом тривалого часу.
2. Раптовий струс земної кори.
3. Сходження великої маси снігу в горах.
4. Сильний снігопад з вітром.
5. Підняття рівня води у річках.
6. Тривалий, дуже сильний вітер, що дме зі швидкістю більше 20 м/с.

§ 29. Відпочинок на природі

Мета

Застерегти дітей від необережної поведінки під час відпочинку на пляжі, купанні у водоймах.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- *вміють* обирати безпечне місце для купання;
- *розповідають*, як уникнути теплового удару;
- *демонструють вміння* надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару;
- *знають*, як діяти під час небезпечних ситуацій на воді.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати Додаток 1 для гри «Що взяти з собою на пляж?».
- Роздрукувати бланки «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час
Стартові завдання	5 хв
Досліджуємо безпечні пляжі	6 хв
Перегляд та обговорення відео	8 хв
Руханка	3 хв
Гра «Що взяти з собою на пляж?»	-
Інформаційне повідомлення «Як уникнути теплового удару»	6 хв
Бесіда «Правила безпечної поведінки на воді »	5 хв
Робота в групах	7 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про стихійні лиха, проаналізували небезпеки грози, сильного вітру, повені й паводків та обговорили правила безпечної поведінки під час грози й підтоплення території».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми поговоримо про відпочинок на природі. Будемо вчитися обирати безпечне місце для купання, дізнаємося, як уникнути теплового удару та потренуємося надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару».
3. Знайомство. Запропонуйте учням розповісти, як вони планують відпочивати влітку.

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Примітка: зверніть увагу на те, що більшість дітей пов'язують свій відпочинок з водоймами (морем, річкою, ставком).

Досліджуємо безпечні пляжі

1. Розкажіть учням про безпечний пляж (підручник, с. 228).
2. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом і дослідити, які пляжі України мають «Блакитний прапор».
3. Обговоріть, чи є у вашому населеному пункті пляжі із сертифікатом «Блакитний прапор»?

Перегляд та обговорення відео

1. Запропонуйте учням перейти за

QR-кодом і подивитися відео про правила поведінки в басейні.

2. Попросіть учнів скласти пам'ятку про безпечну поведінку на воді та продемонструвати у класі.

Руханка

Запропонуйте учням повторювати рухи за ведучими.

Гра «Що взяти з собою на пляж?»

(за наявності часу)

Учні по черзі дістають з коробки одну річ (Додаток 1) і пояснюють, чому її варто чи не варто брати з собою на пляж.

Інформаційне повідомлення «Як уникнути теплового удару»

1. Розкажіть учням, як уникнути теплового удару (підручник, с. 229).
2. Запропонуйте учням потренуватися надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару за допомогою алгоритму у підручнику на с. 229.

Бесіда «Правила безпечної поведінки на воді»

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 230.

Запитання для обговорення:

- Які правила безпечної поведінки на воді порушують діти?
 - До яких наслідків можуть призвести ці порушення?
2. Запропонуйте учням скласти свої правила безпечної поведінки на воді.

Робота в групах

1. Об'єднайте учнів у 2 групи будь-яким зручним способом для вас.
2. Запропонуйте групам за допомогою підручника (с. 231–232) підготувати демонстрацію заданих тем:
 - група 1 — небезпечні ситуації на воді;
 - група 2 — порятунок на воді.
3. Попросіть дітей продемонструвати свої роботи.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання:
 - мозаїка завдань до теми;
 - подивитися відео про забруднення повітря, води, ґрунту (с. 241 підручника) і заповнити бланк «Кінокритика» (Додаток 1, § 2).
2. Зворотний зв'язок. Запропонуйте учням продовжити фразу: «Сьогодні на уроці мені найбільше запам'яталося (сподобалося)...».
3. Прощання. Запропонуйте учням разом сказати: «До побачення! До наступної зустрічі!» і помахати один одному рукою.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2p86ayt7>

Блакитний прапор

<https://www.blueflag.global/all-bf-sites>

Теплий светр

Синтетичний одяг

Вечірня сукня

Мобільний телефон

Рушник

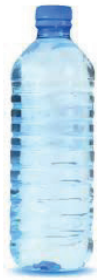
Сонцезахисний крем

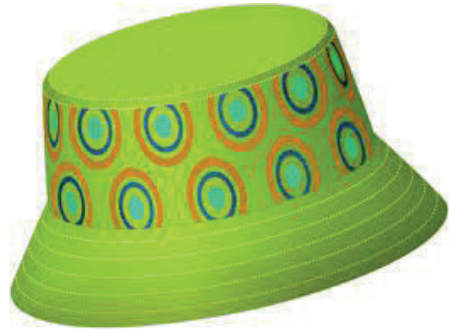
Роликові ковзани

Сонячні окуляри

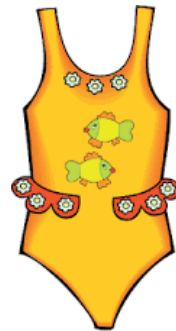
Питна вода

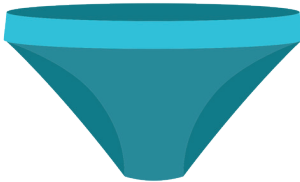
Головний убір

Питна вода

Купальник

Плавки

Шорти

Розділ 7. Раціональне використання ресурсів

Рекомендована тематика	Тривалість
1. Земля — наш спільний дім	1 год
2. Культура споживання	1 год

Орієнтовні / проблемні запитання:

- Хто такі екологи та чим вони займаються?
- Що забруднює повітря, воду і ґрунт?
- Як довго розкладаються різні види сміття?
- Що ми можемо зробити, щоб зберегти природу?
- Як сортувати сміття для утилізації та переробки?
- Які є способи повторного використання речей?

Цілі розділу:

1. Сприяти формуванню в учнів екологічної свідомості, усвідомленню ними цінності та унікальності природи, вчити дбати про своє довкілля і переконувати інших не забруднювати його.
2. Ознайомити учнів з правилами відповідального споживача.

Очікувані результати розділу:

Наприкінці вивчення розділу учні:

- розповідають, хто такі екологи та чим вони займаються;
- називають чинники, які забруднюють повітря, воду, землю;
- називають способи повторного використання речей;
- знають, як довго розкладається сміття;
- вміють сортувати сміття для утилізації та переробки.

Очікувані результати за Державним стандартом базової середньої освіти

Загальні результати	Конкретні результати
Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь	
Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту	
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	Визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2]
Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту	
Виявляє культуру споживання [СЗО 4.5]	Пояснює обмеженість ресурсів, необхідність ощадного ставлення та потребу повторного використання їх для здоров'я, безпеки і добробуту [6 СЗО 4.5.1]
Мовно-літературна освітня галузь	
Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях	
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлювання (зокрема художні тексти, медіатексти) у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому і частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1] Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Добирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема художніх текстів, медіатекстів) [6 МОВ 1.3.1]
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5] <ul style="list-style-type: none"> • аргументовано зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5-1]
Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів (зокрема художніх текстах, медіатекстах) та використання її для збагачення власного досвіду	

Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Робить висновки на основі аналізу тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7] <ul style="list-style-type: none"> • формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту) [6 МОВ 2.2.7-1]
---	---

Математична освітня галузь

Дослідження ситуацій і виокремлення проблем, які можна розв'язати із застосуванням математичних методів

Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [МАО 1.2]	Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 МАО 1.2.2] <ul style="list-style-type: none"> • записує та представляє дані у текстовій, табличній та графічній формі [6 МАО 1.2.2-2] Добирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3] <ul style="list-style-type: none"> • визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3-1]
---	--

Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій

Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [МАО 2.1]	Добирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифровому середовищі [6 МАО 2.1.1] <ul style="list-style-type: none"> • читає таблиці, діаграми, формули, графіки [6 МАО 2.1.1-2] Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 МАО 2.1.2] <ul style="list-style-type: none"> • перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 МАО 2.1.2-1]
---	--

Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою

Володіє математичною термінологією, ефективно використовує її [МАО 4.3]	Володіє математичними термінами та символами, доцільно використовує їх [6 МАО 4.3.1] <ul style="list-style-type: none"> • читає та розуміє тексти математичного змісту [6 МАО 4.3.1-1]
---	---

Технологічна освітня галузь

Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності

<p>Проектує особистісно і соціально значущий виріб [ТЕО 1.1]</p>	<p>Генерує задум та обирає об'єкт проектування для його втілення з допомогою вчителя чи інших осіб, пояснює свій вибір [6 ТЕО 1.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • обговорює спільно з учителем чи іншими особами особистісно та соціально важливі потреби у створенні виробів, спираючись на власні знання та судження [6 ТЕО 1.1.1-1] <p>Орієнтується в доборі матеріалів, визначає їх кількість і вартість [6 ТЕО 1.1.6]</p> <ul style="list-style-type: none"> • добирає матеріали для виготовлення виробу та розраховує витрати на них [6 ТЕО 1.1.6-1] • визначає самостійно або за допомогою інших осіб послідовність технологічних операцій виготовлення проектного виробу [6 ТЕО 1.1.7-1] • добирає необхідні інструменти і пристосування відповідно до визначеної технологічної послідовності [6 ТЕО 1.1.7-2]
<p>Ефективне використання техніки і матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу</p>	
<p>Визначає ризики впливу сучасних матеріалів, техніки і технологій для навколишнього середовища [ТЕО 3.1]</p>	<p>Оцінює користь і небезпеку технічного прогресу для навколишнього середовища [6 ТЕО 3.1.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • пояснює доцільність відмови людства від використання одноразових виробів із синтетичних та інших шкідливих матеріалів [6 ТЕО 3.1.1-3] • генерує ідеї, які можуть бути корисними для збереження навколишнього середовища і сталого [збалансованого] розвитку [6 ТЕО 3.1.1-4] • доводить переваги використання вторинних матеріальних ресурсів у реалізації нових проектів [6 ТЕО 3.1.1-5]
<p>Ощадно використовує матеріали [ТЕО 3.2]</p>	<p>Демонструє відповідальність за збереження навколишнього середовища, зокрема за сортування відходів [6 ТЕО 3.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргументує вичерпність природних ресурсів [6 ТЕО 3.2.1-1] • висловлює судження стосовно наслідків власних дій для навколишнього середовища [6 ТЕО 3.2.1-2] • аргументовано і доцільно замінює природні матеріали вторинними матеріальними ресурсами [6 ТЕО 3.2.1-3] • дотримується правил сортування відходів під час роботи над проектом і в побуті [6 ТЕО 3.2.1-4] <p>Критично оцінює джерела інформації про матеріали та обґрунтовано використовує їх, зокрема вторинні матеріальні ресурси [6 ТЕО 3.2.2]</p>
<p>Інформатична освітня галузь</p>	

Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творця та/або споживача

<p>Використовує комунікаційні технології та мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]</p>	<p>Використовує онлайн-сервіси та онлайн-ресурси для індивідуальної або групової діяльності і комунікації [6 ІФО 3.3.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує онлайн-ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]
---	---

Громадянська та історична освітня галузь

Геопросторове мислення, орієнтація в соціально-історичному просторі, виявлення взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього середовища

<p>Виявляє взаємодію природного і соціального середовища [ГІО 2.2]</p>	<p>Виявляє вплив діяльності людини на навколишнє середовище [6 ГІО 2.2.2]</p> <ul style="list-style-type: none"> • наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи [6 ГІО 2.2.2-1] • діє для збереження навколишнього середовища [6 ГІО 2.2.2-2]
--	---

Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем

<p>Бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]</p>	<p>З допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників [6 ГІО 6.2.1]</p> <ul style="list-style-type: none"> • критично осмислює ризики, пов'язані із шкодою для навколишнього середовища [6 ГІО 6.2.1-5]
---	--

§ 30. Земля – наш спільний дім

Мета

Сприяти формуванню у дітей екологічної свідомості, усвідомленню ними цінності та унікальності природи, вчити дбати про своє довкілля і переконувати інших не забруднювати його.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- розповідають, хто такі екологи та чим вони займаються;
- називають чинники, які забруднюють повітря, воду, землю;
- знають, як довго розкладається сміття;
- називають щоденні кроки для збереження природи.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Перевірити матеріали до уроку.
- Роздрукувати Додаток 1.
- Роздрукувати Додаток 2 за кількістю учнів у класі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час
Стартові завдання	5 хв
Інформаційне повідомлення «Земля як екологічна система»	3 хв
Перегляд та обговорення відео	4 хв
Руханка	3 хв
Робота в групах	10 хв
Робота з підручником	5 хв
Бесіда «Щоденні кроки для збереження природи»	5 хв
Гра «Бінго»	5 хв
Підсумкові завдання	5 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про відпочинок на природі, дізналися, як уникнути теплового удару та тренувалися надавати домедичну допомогу в разі теплового чи сонячного удару».
2. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми поговоримо про наш спільний дім — Землю. Дізнаємося, що забруднює повітря, воду, ґрунт, проаналізуємо, як довго розкладаються різні види сміття та обговоримо щоденні кроки для збереження природи».
3. Знайомство. Запропонуйте учням назвати своє ім'я і розказати про те, якою хоче бачити Землю в майбутньому.

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Інформаційне повідомлення «Земля як екологічна система»

1. Запитайте учнів: «Як ви думаєте, хто такі екологи? Чим вони займаються?»
2. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 242.

Перегляд та обговорення відео

1. Запропонуйте учням перейти за QR-кодом і подивитися відео про кита.
2. Обговоріть, як дівчинка та її батько допомагали киту позбутися пластику.

Руханка

Запропонуйте учням повторювати рухи за ведучими.

Робота в групах

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію та розглянути малюнок у підручнику на с. 243.
2. Об'єднайте учнів у 3 групи («повітря», «вода», «ґрунт»).
3. Запропонуйте групам подивитися відео відповідно назві їхньої групи та заповнити шаблони (*Додаток 1* або можна завантажити за QR-кодом у підручнику).
4. Після того, як всі групи впораються із завданням, запропонуйте їм продемонструвати свої напрацювання у класі.

Робота з підручником

1. Розкажіть учням про наслідки забруднення довкілля (підручник, с. 244).
2. Запропонуйте учням за допомогою мал. 104 перевірити, які з наведених нижче тверджень істинні, а які — хибні.
 - Упаковка з пінопласту розкладається довше, ніж картонна коробка.
 - Недопалки розкладаються швидше, ніж пластик.

Бесіда «Щоденні кроки для збереження природи»

1. Слово вчителя: «Щоб захистити навколишнє середовище і зберегти планету, нам усім необхідно щоденно робити маленькі кроки до екологічного способу життя».
2. Запропонуйте учням розглянути малюнок у підручнику на с. 245 і назвати щоденні кроки для збереження природи.
3. Запитайте учнів, які ще ідеї вони можуть запропонувати.

Гра «Бінго»

1. Роздайте учням *Додаток 2* і запропонуйте пограти в гру, щоб дізнатися, як вони дбають про природу.
2. Зупиніть гру, коли троє перших учнів заповнять усі клітинки.
3. Запитайте учнів: «За якими діями для збереження природи вам було легко знайти однокласників, а за якими — складно?»

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми.
2. Зворотний зв'язок (*за наявності часу*). Запропонуйте учням по черзі сказати, що вони можуть зробити для покращення екологічної ситуації та збереження природи.
3. Прощання. Вправа «Спасибі за приємне заняття». Запропонуйте учням стати в коло. *Слово вчителя:* «Я хочу запропонувати вам взяти участь в невеликій церемонії, яка допоможе нам висловити дружні почуття і вдячність одне одному. Один з вас стає в центр, інший підходить до нього, потискує руку і вимовляє: "Дякую за приємне заняття!". Обидва залишаються в центрі, як і раніше тримаючись за руки. Потім підходить третій учасник, бере за вільну руку або першого, або другого і каже: "Дякую за приємне заняття!" Таким чином, група в центрі кола постійно збільшується. Всі тримають один одного за руки». Коли до вашої групи приєднається останній учасник, замкніть коло і завершіть церемонію безмовним

міцним триразовим потиском рук.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/2p9ye46j>

ЗАБРУДНЕННЯ ВОДИ

Запиши природні чинники забруднення води

Запиши людські чинники забруднення води

Які наслідки забруднення води

Як ми можемо врятувати нашу планету від забруднення води

ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ

Запиши природні чинники забруднення повітря

Запиши людські чинники забруднення повітря

Які наслідки забруднення повітря

Як ми можемо врятувати нашу планету від забруднення повітря

ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТУ

Запиши чинники забруднення ґрунту

Які наслідки забруднення ґрунту

Як ми можемо врятувати нашу планету від забруднення ґрунту

Щоб дізнатися, як ви та ваші однокласники дбаєте про природу, пограйте в гру «Знайдіть когось, хто...»

Для цього:

- ходіть по класу і збирайте інформацію у таблицю про однокласників;
- якщо на одне з тверджень таблиці однокласник/однокласниця відповіли «так», його/її записати своє ім'я у таблицю;
- одна людина може попросити записати своє ім'я на вашому бланку лише один раз.

Зупиніть гру, коли троє перших учнів заповнять усі клітинки.

Користується багаторазовим посудом	Користується екосумками
Сортує сміття	Висаджує рослини
Закриває кран під час чищення зубів	Приймає душ замість ванни
Вимикає зайве світло	Користується багаторазовою пляшкою для води
Повторно використовує папір, іграшки, деякі речі	Збирає сміття, віддає на переробку

§ 31. Культура споживання

Мета

Ознайомити учнів з правилами відповідального споживача.

Результати навчання

Наприкінці заняття учні:

- називають способи повторного використання речей;
- знають про п'ять правил відповідального споживача;
- вміють сортувати сміття для утилізації та переробки.

Обладнання і матеріали

- Класна дошка і кольорова крейда або фліпчарт і фломастери.
- Комп'ютер, доступ до інтернету, мультимедійний проектор (бажано).

Що підготувати заздалегідь

- Яблуко і ніж.
- Роздрукувати Додаток 1—2 для роботи в групах.
- Квітка для зворотного зв'язку.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН УРОКУ

ТРЕНІНГОВІ АКТИВНОСТІ	Час (1 урок)
Стартові завдання	10 хв
Інформаційне повідомлення «Потреби людей і обмеженість ресурсів»	4 хв
Руханка	3 хв
Робота в групах	9 хв
Робота з підручником	3 хв
Робота в групах	9 хв
Підсумкові завдання	7 хв
Усього тривалість	45 хв

Стартові завдання

1. Привітайтеся з класом. Зворотний зв'язок із минулим навчальним уроком. Запропонуйте учням пригадати, що вони робили на минулому уроці. Вислухайте відповіді, підсумуйте сказане: «Ми говорили про чинники забруднення повітря, проаналізували час розкладання відходів та обговорили щоденні кроки для збереження природи».
2. Актуалізація теми уроку. *Слово вчителя:* «Уявіть, що яблуко — це наша планета Земля».
 - Поділіть яблуко на чотири частини. Три чверті яблука — Світовий океан, відкладіть їх.
 - Одна чверть — це суходіл. Розріжте її навпіл. Одна половина — території, що є малопридатними для життя людей: пустелі, болота, скелясті гори. Відкладіть цю половину.
 - $1/8$ частина — територія, на якій живуть люди.
 - Розріжте $1/8$ частину яблука ще на чотири частини. З частини — скелясті, вологі, холодні, не придатні для сільського господарства. Це землі, де розташувалися міста, села, заводи, автостоянки і т.д., тому там не вирощують продукти харчування.
 - Що ж залишилося? — $1/32$. Обережно зніміть шкіру з частини яблука. Вона символізує тоненький шар на поверхні земної кори, котрий дає усьому людству їжу. Його середня глибина менша ніж 2 метри. Він забезпечує обмежену кількість продуктів харчування.
 - Запитайте дітей, які вони можуть зробити висновки.

Підсумуйте: «Природні ресурси

обмежені, більшість вичерпні та невідновлювані. Людина нерационально використовує багатства природи та забруднює навколишнє середовище».

3. Оголосіть тему уроку: «Сьогодні ми дізнаємося про п'ять правил відповідального споживача, складемо пам'ятки про сортування сміття для утилізації та переробки. А також дослідимо деякі способи повторного використання речей».
4. Знайомство. Запропонуйте учням по черзі назвати своє ім'я та сказати, як вони бережуть навколишнє середовище. Наприклад: «Я Ірина, я не викидаю сміття на вулиці, завжди доношу його до смітника».

Примітка: за нестачі часу знайомство можна провести в парах.

Інформаційне повідомлення «Потреби людей і обмеженість ресурсів»

1. Розкажіть учням про потреби людей і обмеженість ресурсів (підручник, с. 248).
2. Запропонуйте учням розглянути інфографіку у підручнику на с. 248.

Запитання для обговорення:

- Яка частка їжі у світі викидається у смітник?
- На скільки мільярдів тонн пшениці вирощується більше, ніж потрібно для всіх людей на планеті?

Підсумуйте: «Обмеженість доступних природних ресурсів є наслідком їх неконтрольованого споживання».

Руханка

Запропонуйте учням виконати вправи для очей.

Робота в групах

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 249.
2. Об'єднайте учнів у 5 груп і роздайте шаблони з правилами 5R (Додаток 1 або можна завантажити за QR-кодом у підручнику).
3. Запропонуйте групам відповідно до малюнку у підручнику на с. 249 надати ідеї, як можна втілити ці правила у життя.
4. Після того, як всі групи виконають завдання, запропонуйте їм продемонструвати свої роботи.

Робота з підручником

1. Запропонуйте учням прочитати текст і розглянути малюнок у підручнику на с. 250.
2. Попросіть дітей вдома дослідити інші способи повторного використання речей та сфотографувати або зняти відео про це.
3. Запропонуйте учням розмістити свої роботи у соціальних мережах.

Робота в групах

1. Запропонуйте учням прочитати інформацію у підручнику на с. 251.
2. За наявності часу разом з учнями подивіться відео, як сортувати сміття (розміщене у Матеріалах до уроку).
3. Об'єднайте учнів у 4 групи і роздайте бланки (Додаток 2 або можна завантажити за QR-кодом у підручнику).
4. Запропонуйте групам підготувати пам'ятки, як сортувати сміття для утилізації та переробки.
5. Після того, як всі групи виконають завдання, запропонуйте їм продемонструвати свої роботи.

Примітка: за бажанням учні можуть завантажити на свій смартфон застосунок «Сортуй» і дослідити його.

Підсумкові, домашні завдання

1. Домашнє завдання: мозаїка завдань до теми та за розділом.
2. Зворотний зв'язок (за наявності часу). Запропонуйте учням передавати по колу квітку і висловлювати свої враження від предмету.
3. Прощання. Запропонуйте учням висловити побажання один одному на літні канікули.

Матеріали до уроку

<https://tinyurl.com/bddc7x9w>

Застосунок «Сортуй»

<https://sortui.org.ua/>

МЕТАЛ

Можна класти

Не можна класти

Як підготувати

ПЛАСТИК

Можна класти

Не можна класти

Як підготувати

ПАПІР

Можна класти

Не можна класти

Як підготувати

СКЛО

Можна класти

Не можна класти

Як підготувати

Навчальне видання

Воронцова Тетяна Володимирівна
Пономаренко Володимир Степанович
Лаврентьева Ірина Вікторівна
Хомич Олена Леонідівна

Здоров'я, безпека та добробут

розробки уроків з інтегрованого курсу
для 5 класу закладів загальної середньої освіти

ЧАСТИНА 3

за модельною програмою авторів
Т. Воронцової, В. Пономаренка,
І. Лаврентьевої, О. Хомич